

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

UGNĖ JONAITYTĖ
II kurso studentė

**LIETUVOS VAIDMUO TARPTAUTINĖJE ARENOJE D. GRYBAUSKAITĖS
ANTROSIOS KADENCIJOS LAIKOTARPIU**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: prof. dr. T. Janeliūnas

Vilnius, 2019

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:
Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas (Lietuvos vaidmuo tarptautinėje arenoje D. Grybauskaitės antrosios kadencijos laikotarpiu) yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Vardas, pavardė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Jonaitytė, Ugnė

Lietuvos vaidmuo tarptautinėje arenoje D. Grybauskaitės antrosios kadencijos laikotarpiu baigiamasis magistro darbas / Lithuania's Role in the International Arena during the Second Term of D. Grybauskaitė: Master's Thesis / Ugnė Jonaitytė; darbo vadovas prof. dr. Tomas Janeliūnas; Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas. Vilnius, 2019. – 72 lap. Santr. angl. 71. – Bibliogr. lap 55.

Reikšminiai žodžiai: vaidmuo, vaidmens teorija, vaidmenų rinkinys, vaidmens suvokimas, vaidmens atlikimas, vaidmens lūkesčiai, Lietuvos vaidmenys, Lietuva, užsienio politika, Dalia Grybauskaitė, lyderio vaidmuo, tapatybė, Lietuvos tapatybė.

Šiame baigiamajame magistro darbe nagrinėjama, kokius vaidmenis Lietuva atliko tarptautinėje arenoje D. Grybauskaitės antrosios kadencijos laikotarpiu (2014–2019 m.) ir siekiama nustatyti jų formavimosi tendencijas. Darbo teorinį pagrindą sudaro vaidmens teorija. Šiuo atveju, vaidmens sąvoka apima tris dėmenis – vaidmens suvokimą, vaidmens atlikimą ir vaidmens lūkesčius. Praktinėje dalyje naudojamas kokybinės turinio analizės metodas. Siekiant ištirti, kokius valstybės vaidmenys mato patys politikos formuotojai, šiuo atveju D. Grybauskaitė, buvo analizuojamas jos viešųjų kalbų laukas. Taip pat į analizę įtraukti oficialūs dokumentai, susitarimai, sprendimai ir veiksmai, kurie atskleidžia vaidmens atlikimą – faktinę šalies užsienio politiką. Galiausiai, norint išsiaiškinti vaidmens lūkesčius, t. y. ko kiti tarptautinės sistemos veikėjai tikisi iš Lietuvos, buvo analizuojamos JAV, ES ir Rytų partnerystės šalių – Ukrainos bei Gruzijos – šalies lyderių ir jų atstovų oficialios kalbos bei interviu. Šių trijų dėmenų analizė išryškino esminius Lietuvos vaidmenis tiriamuoju laikotarpiu ir leido pamatyti jų tarpusavio sąveiką – santykį tarp teoriškai deklaruojamo ir praktiškai atliekamo vaidmens, išorės veikėjų lūkesčių ir realiai atliekamo vaidmens atitikimą. Vaidmenys nustatomi pagal K. J. Holsti ir L. Chapell išskirtus vaidmenis sudaryta vaidmenų tipologija, atsižvelgiant į Lietuvos tapatybinius bruožus.

Atlikus analizę paaiškėjo, kad Lietuvos vadovės tarptautinėje sistemoje deklaruoti šalies vaidmenys sutapo su praktiškai atliekamais vaidmenimis bei atitiko tirtų išorės veikėjų lūkesčius Lietuvos atžvilgiu. Tokia visų trijų komponentų dermė lemia vaidmens stabilumą. Išskiriami 6 pagrindiniai tiriamuoju laikotarpiu išryškėję vaidmenys: „anti-imperialistinė veikėja“, „ištikima sąjungininkė-atlantistė“, „teritorijos gynėja“, „proeuropietiška

multilateralistė“, „regioninio bendradarbiavimo rėmėja“, „tiltas“. Toks vaidmenų rinkinys veikiau patvirtino stabilias Lietuvos užsienio politikos gaires nei pateikė netikėtumų. Išryškėjo JAV prioritezavimas, proeuropietiška kryptis, griežta laikysena Rusijos atžvilgiu, aktyvi Rytų partnerystės šalių parama.

Vis dėlto, svarbu pabrėžti, kad lyginant su pirmąja D. Grybauskaitės kadencija, jos pozicija pasikeitė ir sugrįžo į V. Adamkaus nubrėžtas vėžes. Pagrindinis tokį pokytį lėmęs faktorius buvo agresyvus Rusijos elgesys. Lietuvos Prezidentė laikėsi griežtos pozicijos jos atžvilgiu, Vakarų lyderiams nuolat pabrėžė tolesnės ekspansijos grėsmę, taip pat dėl šios priežasties Lietuvos saugumo kontekste, ypač išaugo JAV ir NATO svarbos akcentavimas. Rusijos grėsmę galima laikyti ir akstinu patiems imtis priemonių stiprinti šalies gynybą bei taip išryškinti „teritorijos gynėjos“ vaidmenį, kuris iki tol nebuvo toks pastebimas. Svarbu akcentuoti, kad vaidmenų pokyčiai, jų stiprėjimas ar silpnėjimas, kurį lemia besiklostančios aplinkybės, atskleidžia, jog lyderio preferencijos nublinksta prieš struktūrinių veiksnių daromą įtaką vaidmeniui.

TURINYS

ĮVADAS	7
1. Vaidmens teorija	12
1.1. Vaidmens teorijos samprata	12
1.2. Tapatybės ir vaidmens ryšys	16
1.3. Lietuvos tapatybiniai rėmai.....	18
1.4. Vaidmenų rinkinys	20
2. Lietuvos vaidmenų antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu analizė.....	23
2.1. Tyrimo metodologija	23
2.2. Pirmosios kadencijos kontekstas	25
2.3. Rusijos grėsmė ir „anti-imperialistinės veikėjos“ vaidmuo	26
2.4. NATO bei JAV svarba ir „ištikimos sąjungininkės-atlantistės“ vaidmuo.....	30
2.5. Siekis apsiginti patiems ir „teritorijos gynėjos“ vaidmuo.....	33
2.6. Orientacija į ES ir „proeuropietiškos multilateralistės“ vaidmuo	36
2.7. Regioninė partnerystė ir „regioninio bendradarbiavimo rėmėjos“ vaidmuo	38
2.8. Rytų partnerystė ir „tilto“ vaidmuo	42
2.9. Išorinių veikėjų lūkesčiai dėl Lietuvos vaidmens	44
2.10. Lietuvos vaidmenų rinkinys antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu	49
IŠVADOS.....	52
Šaltinių ir literatūros sąrašas.....	55
SUMMARY	71

ĮVADAS

Pagrindinė atsakomybė spręsti su užsienio politika susijusius klausimus pagal Lietuvos konstitucinę santvarką priskiriama Prezidentui¹. Pastarąjį dešimtmetį šis sudėtingas ir reikšmingą įtaką valstybės gerovei turintis užsienio politikos konstravimo mechanizmas yra Prezidentės Dalios Grybauskaitės rankose. Vos užėmė šalies vadovės pareigas 2009-aisiais, jos vadovavime išryškėjo siekis iki tol V. Adamkaus vykdytą užsienio politiką sukti kita kryptimi. Po buvusiam prezidentui adresuotos kritikos dėl nesėkmingo bandymo tapti regiono lydere ir Lietuvos kaip vieno klausimo valstybės įvaizdžio Europos institucijose, D. Grybauskaitė ėmėsi pragmatizmu paremtos politikos. Prioritetų svarstyklės iš Rytų partnerystės persisvėrė į santykių su ES ir Šiaurės šalimis puoselėjimo pusę, išryškėjo atšalimas santykiuose su kaimynine Lenkija, požiūris į JAV tapo atsargesnis². Tačiau žvelgiant į antrosios kadencijos metu vykdytą užsienio politiką, matyti, kad D. Grybauskaitės pozicija ėmė panašėti į V. Adamkaus vadovavimo metu suformuotas gaires – atsigręžta į partnerystę su JAV bei Rytų partnerystę, taip pat išryškėjo kritiška ir kategoriška retorika Rusijos atžvilgiu, ypač po Krymo aneksijos³.

Toks užsienio politikos kismas sukuria erdvės svarstymams apie politikos lyderio, kaip asmenybės, įtaką šalies užsienio politikai. Svarbu atkreipti dėmesį, kad nors Prezidentas turi konstituciškai numatytą iniciatyvą formuoti užsienio politiką, jam neišvengiamai savo poziciją tenka derinti su kitomis valdžios institucijomis – Vyriausybe, ypač Užsienio reikalų ministerija, Seimu⁴. Be to, ir pati valstybė nefunkcionuoja vaakume – ji priklauso tarptautinei sistemai ir sąveikauja su kitomis jos dalyvėmis. Be jau minėtų vidinių faktorių ir tarptautinio konteksto, šalies vaidmeniui regione ar pasaulyje įtakos turi ir vertybiniai, tapatybiniai aspektai. Turint omenyje šiuos faktus, kyla klausimas, kiek iš tiesų užsienio politika lemia valstybės vadovo įsitikinimai bei vertybės, kiek jis turi manevro laisvės, o kokį poveikį sprendimams turi kiti vidiniai bei išoriniai faktoriai?

Su Lietuvos užsienio politika susijusių tyrimų netrūksta. Kaip apibendrino Valentinas Beržiūnas, nuo Nepriklausomybės atkūrimo iki 2004 metų vykdyti tyrimai skirstytini į dvi grupes. Pirmoji – analitinės analizės, kuriose gilinamasi į Lietuvos užsienio politikos formavimo mechanizmų veiklą,

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija, 84 straipsnis. <<https://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>> [Žiūrėta 2019 02 15].

² Linas Kojala ir Vilius Ivanauskas, „Lithuanian Eastern Policy 2004–2014: The Role Theory Approach.“, 2014. <http://www.eesc.lt/uploads/news/id839/Lithuanian%20Eastern%20Policy%202004_2014.pdf> [Žiūrėta 2019 02 15].

³ Ten pat, 71.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija, 84 straipsnis.

tarptautinėje arenoje ir regione vykstančius procesus, santykius su kaimyninėmis šalimis. Antroji grupė – strateginės orientacijos tyrimai. Juose nagrinėti esminiai užsienio ir saugumo politikos principai bei jų kaitos tendencijos⁵. Nuo 2004-ųjų Lietuvos užsienio politikos tyrimų laukas dar labiau išsiplėtė, tačiau tendencijos išliko panašios. Daugiausia dėmesio skirta konkrečioms užsienio politikos problemoms, dvišalėms ar regioninių santykių kryptims⁶, taip pat nemažai gilintasi į tapatybinius aspektus⁷.

Šių tyrimų kontekste išryškėja su atskirais veikėjais, jų pozicijomis bei jų kaita susijusių analizių stygius. Praplėsti šį lauką gali padėti vaidmens teorija, prieš keletą dešimtmečių išplėtotą Kalevi J. Holsti, ir vėliau neretai praktiniuose tyrimuose taikyta kitų autorių. Pavyzdžiui, Micheal Grossman analizavo Rusijos užsienio politikos transformaciją dešimtajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje – tyrė Rusijos lyderių nacionalinės vaidmens sampratos pokyčius ir lygino juos su pasikeitimais Rusijos elgsenoje tarptautinės sistemos plotmėje⁸, Vit Beneš ir Sebastian Harnish pasitelkė šią teoriją Vokietijos ir Čekijos politikos sričių ištyrimui Europos Sąjungos konstitucionalizacijos procese. Tyrimas atskleidė, kaip Čekijos ir Vokietijos vaidmenys laikui bėgant pasikeitė ir kaip šios nacionalinio vaidmens koncepcijos formuoja atitinkamas šalių preferencijas⁹. Vis dėlto, tarp Lietuvos užsienio politikos tyrinėtojų vaidmens teorija dar nepopuliari. Minėtinas vienintelis Lino Kojalos ir Viliaus Ivanausko tyrimas, kuriame pagal šią teoriją analizuota Lietuvos Rytų partnerystės politika 2004–2014 m. (prezidento Valdo Adamkaus antrosios ir prezidentės Dalios Grybauskaitės pirmosios kadencijos laikotarpiai). Autoriai siekė identifikuoti abiejų prezidentų pagrindines charakteristikas, tyrinėjant jų nacionalinių vaidmenų suvokimą Lietuvos Rytų politikoje ir atrasti dinamiką pokyčiuose, kurie priklauso nuo kitų vaidmenų teorijos matmenų – struktūrinių veiksnių ir tikrojo vaidmens atlikimo. Tyrime buvo analizuojami

⁵ Valentinas Beržiūnas, „Lietuvos užsienio politikos tyrimai iki 2004 m.“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas Dešimtmetis. Lietuvos Užsienio Politika 2004 – 2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 32-48.

⁶ Pavyzdžiui, Nortautas Statkus, Kęstutis Paulauskas, „Lietuvos užsienio politika tarptautinių santykių teorijų ir praktikos kryžkelėje.“ *Politologija*, 2006, Nr. 2 (42), 12-61..

<<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154649148/DS.002.0.01.ARTIC>> [Žiūrėta 2019 02 15]; Dovilė Jakniūnaitė „Lietuva ir Rusija: dešimt nestabilaus stabilumo metų.“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas Dešimtmetis. Lietuvos Užsienio Politika 2004 – 2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 100-126; Tomas Janeliūnas ir Kristina Baubinaitė, „Optimalaus regioninio aljanso paieškos: Lietuvos - Lenkijos strateginė partnerystė.“ *Lietuvos Metinė Strateginė Apžvalga*, 2006, t. 4 (2005), 113-143. <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154650305/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūrėta 2019 02 15].

⁷ Pavyzdžiui, Ieva Karpavičiūtė, „Kaita ir nacionalinė tapatybė užsienio politikos studijose: Lietuvos atvejis.“ Vytauto Didžiojo universitetas, 2013. <https://etalpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/31651/2335-7185_2013_V_13.PG_99_134.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Žiūrėta 2019 01 17], Gražina Miniotaitė, „Tapatybės paieškos šiuolaikinėje Lietuvos užsienio politikoje: tarp Šiaurės ir Rytų dimensijų.“ Kn. Lopata, R.; Novagrockienė, J.; Vitkus, G. (sud.), *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2004*. Vilnius: Lietuvos karo akademija, 2004.

⁸ Michael Grossman, „Role Theory and Foreign Policy Change: The Transformation of Russian Foreign Policy in the 1990s.“ *International Politics*, 2005, 334–351.

⁹ Vit Beneš ir Sebastian Harnisch, „Role theory in symbolic interactionism: Czech Republic, Germany and the EU.“ *Cooperation and Conflict*, 50(1), 146-165. <<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0010836714525768>> [Žiūrėta 2018 01 29].

interviu, taip pat esminės užsienio politikos kalbos ir memuarai¹⁰. L. Kojala ir V. Ivanauskas analizavo ir vaidmens lūkesčius per Lietuvos santykius su pagrindiniais partneriais – Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir Europos Sąjunga. bei atsižvelgė į pagrindinius įvykius ir aplinkybes (krizės, konfliktai, naujos politikos kryptys), kurios taip pat turėjo įtakos Lietuvos užsienio politikai dviem skirtingais laikotarpiais. Autoriai daro išvadą, kad valstybė vargu, ar gali prisiimti tokią rolę, kokią įsivaizduoja ir bando įgyvendinti jos vadovas – didesnę įtaką turi struktūriniai veiksniai bei vaidmenų lūkesčiai¹¹.

Darbo problema. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės vaidmenų formavimas retai tampa analizių atspirties tašku, prasminga išsiaiškinti, kokį vaidmenį Lietuva atlieka tarptautinėje arenoje Dalios Grybauskaitės antrosios kadencijos prezidentavimo laikotarpiu ir, remiantis vaidmens teorija, iširti teoriškai deklaruojamo ir praktiškai konstruojamo valstybės vaidmens sąveiką, atliekamo vaidmens ir lūkesčių iš išorės (ne)atitikimą. Kokie valstybės vaidmenys išryškėja ir kokias formavimosi tendencijas galima nustatyti?

Tyrimo aktualumas. Lietuvos kaimynystėje įvykusi Krymo aneksija, nemažėjanti įtampa tarp Rusijos ir Vakarų, specifinė Lietuvos geopolitinė padėtis, mažai valstybei būdingas galios trūkumas suponuoja, kad dabartiniame kontekste atsiranda poreikis daugiau dėmesio skirti tyrimams apie Lietuvos vietą tarptautinėje sistemoje, jos veikimo galimybes ir veiksnius, nuo kurių jos priklauso. Ir nors, kaip jau minėta anksčiau, su Lietuvos užsienio politika susijusių tyrimų netrūksta, tik retais atvejais juose dėmesys skiriamas konkrečiau politinio lyderio įtakos užsienio politikai analizei. Be to, antrajai prezidentės D. Grybauskaitės kadencijai einant į pabaigą, vis dar stinga tyrimų, kuriuose būtų analizuotas šalies įvaizdis jos prezidentavimo laikotarpiu ir pateiktas prezidentės vedamos užsienio politikos įvertinimas.

Siekiant papildyti tokių tyrimų lauką, pasirinkta vaidmens teorija. Jos taikymo atvejų Lietuvoje labai mažai, tačiau užsienyje jau kurį laiką pastebima antroji susidomėjimo šia teorija politikos mokslų kontekste banga. Teigiama, kad tai lemia vaidmens teorijos potencialas susieti tiek identiteto, tiek elgesio dimensiją¹². Be to, vaidmens teorija pasižymi aprašomąja (turtinas žodynas apibūdinti ir suprasti skirtingus įvykius), organizacine (galimybė pritaikyti teoriją skirtingiems analizėms lygiams, t. y. individams, valstybėms, sistemoms ir juos sujungti) ir aiškinamąja (galimybė teoriją adaptuoti ir įtraukti

¹⁰ Kojala, Ivanauskas, 55.

¹¹ Ten pat, 72.

¹² Leslie E. Wehner ir Detlef Nolte, „Role Theory and Geopolitical Thinking in South America.“ Kn. Marcial A. G. Suarez, Raffael Duarte Villa, Brigitte Weiffen (sud.), *Power Dynamics and Regional Security in Latin America*, 2017, p. 355. <<https://books.google.lt/books?id=gDkuDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>> [Žiūrėta 2019 03 14].

į kitus teorinius modelius) verte¹³.

Vaidmens teorija gali padėti į Lietuvos užsienio politiką pažvelgti nauju kampu ir pamatyti ne tik valstybės vaidmenį bendrame tarptautiniame kontekste, bet ir išsiaiškinti, ar šalies pozicijos įsivaizdavimas sutampa su kitų valstybių jai keliamais lūkesčiais, ar vaidmenį nulemia politikos formuotojai, ar reikšmingesni yra kiti faktoriai. Taip pat teorija padeda nustatyti vaidmens tęstinumo ar kaitos tendencijas ir taip prognozuoti užsienio politikos veiksmus. Be to, ji analizuoja ir santykį tarp tapatybės ir vaidmens. Pastarasis aspektas gali turėti reikšmingos įtakos užsienio politikai: esant vaidmenų ir tapatybės neatitikimui, gali nukentėti užsienio politikos formavimas bei jos efektyvumas, būti prarastas kitų valstybių pasitikėjimas, atsirasti nestabilumo šalies viduje grėsmė. Turint omenyje, kad jau šiais metais D. Grybauskaitė užleis savo pareigas naujam šalies vadovui, jos prezidentavimo laikotarpio analizė ir suvokimas gali būti vertingas ir ieškant skirtumų ar paralelių tarp skirtingų politikos formuotojų ateityje.

Tyrimo tikslas – remiantis vaidmens teorija, ištirti Lietuvos vaidmens tendencijas tarptautinėje arenoje prezidentės D. Grybauskaitės 2014-2019 m. prezidentavimo laikotarpiu.

Tikslui pasiekti formuluojami šie **uždaviniai**:

1. Aptarti vaidmens teoriją ir politinio lyderio vietą joje;
2. Suformuluoti tyrimui reikalingą susiaurintą valstybės vaidmenų rinkinį, atsižvelgiant į Lietuvos tapatybinius rėmus;
3. Atlikti D. Grybauskaitės deklaruojamų tikslų ir pasirinkimų užsienio politikoje analizę, siekiant išskirti, kokį ar kokius vaidmenis tarptautinėje sistemoje Lietuva bandė atlikti 2014-2019 m.;
4. Ištirti lūkesčių iš išorės ir atliekamo vaidmens (ne)atitikimą;
5. Nustatyti teoriškai deklaruojamo ir praktiškai konstruojamo vaidmens santykį.

Darbo metodika. Šiame darbe pasitelkiama turinio analizė. Būtent pastarasis metodas, koduojant politikos lyderių kalbas, yra dominuojantis tarp vaidmens teoriją taikiusių mokslininkų¹⁴. Norint nustatyti Lietuvos vaidmenis tiriamuoju laikotarpiu, nagrinėjami trys aspektai. Atsižvelgiant į tai, kad Prezidentas yra pagrindinis asmuo, atstovaujantis valstybę tarptautinėje arenoje, kaip tyrimo subjektas pasirinkta prezidentė D. Grybauskaitė. Siekiant ištirti vaidmens suvokimą, analizuojamas jos viešų kalbų laukas – interviu, kalbos, vieši pareiškimai. Norint išsiaiškinti, ar oficialiai deklaruojama pozicija sutampa su realiais rezultatais – vaidmens atlikimu, į analizę įtraukti ir oficialūs dokumentai, susitarimai,

¹³ Stephen G. Walker, „The Relevance of Role Theory to Foreign Policy Analysis“, Kn. Stephen G. Walker (sud.), *Role Theory and Foreign Policy Analysis*, 1987, Duke University Press, p. 305, ISBN 0-8223-0714-6.

¹⁴ Cameron G. Thies, „Role Theory and Foreign Policy Analysis.“ 2009. <https://www.researchgate.net/publication/228985348_Role_Theory_and_Foreign_Policy> [Žiūrėta 2019 02 13].

konkretūs sprendimai ir veiksmai. Taip pat analizė apima ir lūkesčius iš išorės veikėjų – JAV, ES ir Rytų partnerystės šalių Ukrainos ir Gruzijos. Analizuojant, kokį vaidmenį Lietuva užėmė tarptautinėje erdvėje tiriamuoju laikotarpiu, remiamasi pagal Lietuvos tapatybinius rėmus sudarytu rinkiniu, kuriame esantys vaidmenys išskiriami atsižvelgiant į Kalevi J. Holsti ir Lauros Chapell apibrėžtus tipus.

Darbo struktūra. Šis magistro darbas sudarytas iš dviejų esminių dalių. Pirmajame skyriuje pateikiama vaidmens teorijos samprata ir pagrindinės sąvokos, taip pat atskleidžiamas ryšys tarp vaidmens ir tapatybės, pristatomi Lietuvos tapatybiniai rėmai ir jais remiantis suformuotas tyrimui naudojamas vaidmenų rinkinys. Antroje – praktinėje dalyje – pristatoma tyrimo metodologija, nagrinėjamas vaidmens suvokimas, vaidmens atlikimas ir vaidmens lūkesčiai, pateikiamas Lietuvos vaidmenų rinkinys tiriamuoju laikotarpiu ir išskiriamos tendencijos.

1. Vaidmens teorija

1.1. Vaidmens teorijos samprata

Vaidmens teorijos raida prasidėjo dar 1920 metų pabaigoje – 1930 metų pradžioje sociologijoje ir buvo skirta suprasti individų elgesį¹⁵. Pagrindinė jos prielaida – kad socialinis elgesys didele dalimi priklauso nuo lūkesčių, susijusių su individualiais, atsižvelgiant į jų vietą ar poziciją socialinėje sistemoje¹⁶. Vaidmens teorija keturis dešimtmečius vystėsi jau minėtoje sociologijoje, taip pat socialinėje psichologijoje bei antropologijoje, kur buvo bandoma susieti socialinės tvarkos veikimą su asmenimis, kurie jai priklauso¹⁷.

Kol vieni mokslininkai domėjosi individų elgesiu, dvipolėje Šaltojo karo struktūroje ėmė ryškėti ir tam tikros valstybių elgesio tarptautinėje arenoje klasifikacijos apraiškos. Valstybių tarpusavio santykiai ir pozicija bendrame sistemos kontekste pradėti apibrėžti pagal terminus, kurie apibūdindavo pasikartojančius vyriausybės veiksmų ir sprendimų modelius – pavyzdžiui, nesijungiančios (angl. *non-aligned*), bloko lyderės (angl. *block leaders*), sąjungininkės (angl. *allies*), satelitės (angl. *satellites*). Tačiau, kaip teigia J. K. Holsti, pasaulį skirstant į tokias kategorijas, realybė perteikiama tik apytiksliai: „Lygiai taip pat kaip žmonių apibūdinimas teisėjais, profesoriais ar politikais nepakankamai nurodo visas užduotis, kurias jie vykdo savo oficialiose pozicijose ir kasdiniuose santykiuose, taip ir sąvokos – bloko lyderis, satelitės, sąjungininkės ir nesijungiančios neatskleidžia visų elgesio variacijų, egzistuojančių skirtinguose santykių rinkiniuose, į kuriuos įeina valstybės“. Tad kaip įrankis politikos moksluose vaidmens teorija pirmą kartą pasirodė būtent po 1970 metais išleisto šio autoriaus nacionalinių vaidmens koncepcijų tyrimo, kai remdamasis skirtingomis atvejų analizėmis, jis išskyrė 17 pagrindinių valstybės vaidmenų tipų¹⁸.

Norint geriau suprasti vaidmens teoriją, galima atsižvelgti į „vaidmens“ sąvokos ryšį su teatru. Teigiama, kad minėtas terminas buvo pasiskolintas būtent iš šios meno formos. Paralelė brėžiama aiškinant, kad socialinis elgesys susijęs su tam tikrais vaidmenimis ir scenarijais lygiai kaip ir aktorių pasirodymai teatre, kurie yra diferencijuoti ir nuspėjami, nes aktoriai turi atlikti jiems paskirtus

¹⁵ Richard Adigbuo, „Beyond IR Theories: The Case for National Role Conceptions.“ *Politikon*, 34:1, 2007, 83-97. <<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02589340701336286>> [Žiūrėta 2019 02 21].

¹⁶ Bruce J. Biddle, „Recent Developments in Role Theory“. *Annual Review of Sociology*, vol. 12, 1986, 67–92. <<https://pdfs.semanticscholar.org/e127/bdf26fdb4d09dc0e0a25596e3c30d18a1ddc.pdf>> [Žiūrėta 2019 02 25].

¹⁷ Thies, *Role Theory and Foreign Policy Analysis*.

¹⁸ Kalevi J. Holsti, „National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy“. *International Studies Quarterly*, 14(3), 1970, 233-309. <<https://www.jstor.org/stable/pdf/3013584.pdf>> [Žiūrėta 2019 02 17].

vaidmenis pagal parašytus scenarijus. Vis dėlto, pasak Doris A. Graber, vaidmens teorijoje veikėjai nėra pasyvūs ir veikiantys pagal scenarijų – jie aktyviai dalyvauja kategorizuodami patys save ir dažnai gali veikti remdamiesi tam tikru vaidmeniu, kuris nurodo jiems veiksmų kryptį. Tai, ką veikėjas išreiškia savo kalbose, nurodo jo ketinimą, bet nebūtinai galutinį rezultatą¹⁹. Ši mintis suponuoja, kad už „vaidmens“ sąvokos slypi platesnė reikšmė, nei gali atrodyti iš pirmo žvilgsnio, todėl svarbu aiškiai apibrėžti vaidmenį sudarančius dėmenis. Pagal K. J. Holsti, „vaidmens“ sąvoka (jo dar įvardijama kaip „vaidmens atlikimas“ (*angl. role performance*) tiesiogiai susijusi su elgesiu (sprendimais ir veiksmais) ir analitiškai gali būti atskiriama nuo vaidmens priskyrimo (*angl. role prescriptions*), kuris kyla iš kultūrų, visuomenių, institucijų ar grupių ir yra nukreiptas į tam tikras konkrečias pozicijas (*angl. positions*)²⁰. Paprasčiau tariant, galutinis rezultatas, t. y. vaidmens atlikimas, yra nulemtas „ego“ ir „alter“ sąveikos. „Ego“ vaidmens koncepcijos šaltinis yra interesai, tikslai, požiūriai, asmeninės vertybės, o „alter“ vaidmens priskyrimas „ego“ pozicijai atsispiria nuo kultūros, socialinių institucijų, organizacijų, įstatymų. Taip „alter“ daro įtaką „ego“ pozicijai, nuo kurios priklauso realūs „ego“ veiksmai ir sprendimai, šioje teorijoje įvardijami kaip „vaidmens atlikimas“. Iš tokios J. K. Holsti vaidmens sampratos galima išryškinti esminius jos dėmenis, davusius pagrindą tolimesniems kitų autorių darbams²¹:

- **vaidmens atlikimas** (*angl. role performance*) – apibrėžia nacionalinės vyriausybės nuostatas, sprendimus ir veiksmus;
- **nacionalinio vaidmens koncepcijos** (*angl. national role conceptions*) – politikų/vyriausybės turima samprata apie šalies vaidmenį, kuri apima politikos formuotojų sampratą dėl bendrų sprendimų, įsipareigojimų, taisyklių ir veiksmų, tinkamų jų valstybei, ir funkcijos, jei jų yra, kurias valstybė turėtų atlikti tarptautinėje sistemoje ar regiono mastu;
- **vaidmens priskyrimai** (*angl. role prescriptions*) – įvairiomis aplinkybėmis iš „alter“ (arba iš išorės) ateinantys vaidmenų pageidavimai, nurodymai;
- **pozicija** (*angl. a position*) – vaidmens priskyrimų sistema.

Kiek kitokią vaidmens sampratą formuluoja kita didelį dėmesį šiai teorijai skirianti mokslininkė L. Aggestam. Jos teigimu, „vaidmens“ sąvoka, norint suprasti ar paaiškinti užsienio politiką, gali būti naudojama įvairiais būdais, nes vaidmens konceptas yra platus ir talpinantis skirtingas konotacijas²². Šios

¹⁹ Doris A. Graber, „Verbal Behavior and Politics.“ Urbana: University of Illinois Press, 1976, cituota iš Lisbeth Aggestam, „Role Conceptions and the Politics of Identity in Foreign Policy“. *Arena Working Papers*, 99(8), 1994. <https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/1994-2000/1999/wp99_8.htm>. [Žiūrėta 2019 02 28].

²⁰ Holsti, 239.

²¹ Ten pat, 240.

²² Aggestam, *Role Conceptions and the Politics of Identity in Foreign Policy*.

autorės tyrimuose dažniausiai minimi tokie aspektai²³: **vaidmens suvokimas** (*angl. role conception*), t. y. kaip valstybės sprendimų priėmėjai patys suvokia valstybės vaidmenį, **vaidmens lūkesčiai** (*angl. role expectation*), t. y. kokio elgesio iš valstybės tikisi ar kokį jai primeta kiti tarptautinės sistemos veikėjai, **vaidmens atlikimas** (*angl. role performance*), t. y. faktinė užsienio politika – priimami sprendimai ir įgyvendinami veiksmai²⁴, **vaidmenų rinkinys** (*angl. role-set*), t. y. visų valstybės vaidmenų suma²⁵. Kai kuriuose tyrimuose minima ir **vaidmens lokacija** (*angl. role location*), apibrėžiama kaip pažintinis procesas, kuriame veikėjas nustato savo vietą sistemoje, iš kurios yra pasirenkamas vaidmuo atsižvelgiant į situaciją, **vaidmenų konfliktas** (*angl. role conflict*), kai du ar daugiau vaidmenų sukuria elgesio nesuderinamumą, kuris komplikuoja vaidmens lokacijos nustatymo procesą ir vaidmenų lūkesčių įgyvendinimą²⁶.

James N. Rosenau vaidmenį pristato per du esminius aspektus – požiūrio ir elgesio lūkesčius, kuriuos puoselėja tie, kurie yra susiję su jų valdytoju ir lūkesčius, kuriuos apie save turi pats veikėjas konkrečioje situacijoje²⁷. Anot B. J. Biddle, vaidmens samprata sudaryta iš trijų esminių aspektų – sumodeliuotų ir apibrėžtų socialinio elgesio modelių, vaidmenų ar tapatybių, kurias prisiima sistemos dalyviai, ir scenarijų ar elgesio lūkesčių, kurių laikosi veikėjai²⁸. Kad šalies vaidmeniui tarptautinėje arenoje įtakos turi ne tik valstybės viduje formuojamos preferencijos, pabrėžia ir kiti autoriai. Kaip teigia Leslie E. Wehner ir Cameron G. Thies, vaidmenys yra „aš“ sampratos ir „kito“ priskiriamo socialinio pripažinimo kombinacija²⁹, o Marijke Breuning pabrėžia, kad vaidmenys gali būti iš dalies formuojami šalies viduje, tačiau iš išorės ateinantys „kitų“ lūkesčiai yra svarbūs, nes šalis turi reaguoti į tarptautinės

²³ Pavyzdžiui, Lisbeth Aggestam „Role identity and the Europeanisation of foreign policy : a political-cultural approach.“ Kn. Ben Tonra, Thomas Christiansen (sud.), *Rethinking European Union foreign policy*. Manchester University Press, 2004, 81-99. <<https://www.oopen.org/download?type=document&docid=341371#page=94>> [Žiūrėta 2019 03 10].

²⁴ Lisbeth Aggestam, Markus Johansson, „The Leadership Paradox in EU Foreign Policy.“ *Journal of Common Market Studies*, Vol.55, No.6, 2017, 1203–1220. <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/jcms.12558>> [Žiūrėta 2019 03 10].

²⁵ Alexandra Sakaki, *Japan and Germany as Regional Actors: Evaluating Change and Continuity after the Cold War*, London, New York: Routledge, 2013. <<https://books.google.lt/books?id=YmwlJJUgDJcC&pg=PA15&dq=role+set+aggestam&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwiu25OkmYLhAhVBjIAKHeg0B2EQ6AEIMDAB>> [Žiūrėta 2019 03 05].

²⁶ Aggestam, Johansson, 1210.

²⁷ James N. Rosenau, *Turbulence in World Politics*. Princeton: Princeton University Press, 1990, cituota iš Sheriff F. Folarin, „The Politics of International Visibility and Relevance: an Overview of Nigeria’s Role Conceptions In World Politics.“ *African Studies Review*. 1-12, 2011. <<http://eprints.covenantuniversity.edu.ng/3260/1/Folarin%2023.pdf>>. [Žiūrėta 2019 03 09].

²⁸ Biddle, 68.

²⁹ Cameron G. Thies, Leslie E. Wehner, „Role theory, narratives, and interpretation: The domestic contestation of roles.“ *International Studies Review*, 16(3), 411-436, 2014. <<https://doi.org/10.1111/misr.12149>> [Žiūrėta 2019 03 02].

sistemos imeperatyvus³⁰. Vaidmenys gali būti suvokiami ir kaip socialinės pozicijos, sudarytos iš „ego“ ir „alter“ lūkesčių, atsižvelgiant į veikėjo tikslą organizuotoje grupėje³¹.

Iš šių skirtingų mokslininkų pateikiamų apibrėžčių galima daryti išvadą, kad valstybės vaidmuo ar vaidmenys yra kompleksiški, priklausantys ne tik nuo vidinių preferencijų, bet ir santykio su kitais veikėjais, iš jų kylančiais pageidavimais, bendro politinio konteksto, valstybės galimybių. Be to, išryškėja, kad vaidmens tyrimuose gali būti tiriama nemažai skirtingų aspektų. Atsižvelgiant į tai, svarbu išsigryninti esminius, kuriuos analizuojant būtų galima nustatyti Lietuvos vaidmenį tarptautinėje sistemoje. Aptartų autorių vaidmens sampratoje aiškiai dominuoja „ego“ ir „alter“ sąveika, todėl kaip pagrindinius vaidmens dėmenis galima įvardinti **vaidmens suvokimą** ir **vaidmens lūkesčius**. Siekiant išsiaiškinti, kiek valstybės vadovas realiai lemia užsienio politikos kryptį, svarbu patikrinti ir **vaidmens atlikimą**, t. y. konkrečius sprendimus ir veiksmus. Iš jų galima matyti „ego“ ir „alter“ sąveikos rezultatai ir patikrinti, kokią įtaką vaidmens atlikimui turėjo valstybės vadovo preferencijos, ar jos sutapo su realiu atliekamu vaidmeniu, o kiek lėmė kiti veiksniai.

Esminių vaidmenį sudarančių dėmenų išskyrimas leidžia matyti ir veikėjo vietą vaidmens teorijoje. Kalevi J. Holsti teigdamas, kad valstybės elgesys užsienio politikoje kyla pirmiausia „iš politikos formuotojų vaidmens koncepcijų, vidaus poreikių ir reikalavimų bei kritinių įvykių ar tendencijų išorinėje aplinkoje“³², atskleidžia, kad veikėjo požiūris ir vertybės yra svarbios ir užčiuopia sąveiką tarp agento ir struktūros³³. Tiesa, nors pirmenybę teikia iš vidaus kylančioms nacionalinėms vaidmens sampratomis, t. y. iš politinio lyderio, K.J. Holsti neneigia išorinės įtakos reikšmingumo. Šio autoriaus analizė atskleidė, kad vaidmenys turi ne vieną kilmės šaltinį ir yra sukurti ne tik per tarptautinės galios pasiskirstymą³⁴. Be to, pasitelkus vaidmens teoriją, galima ne tik parodyti, kad struktūra riboja suvokimą ir elgesį, bet ir atskleisti agento vizijų, interpretacijų ir elgesio galimybes transformuoti struktūras³⁵. Šiai minčiai pritaria ir Cristian Cantir bei Juliet Kaarbo, kurių teigimu, tarptautinės sistemos veikėjai nėra tobulai racionalūs ir jų pačių suvokimas apie struktūrą turi tiesioginės įtakos jų elgesiui. Analizavimas,

³⁰ Marijke Breuning, „Role Theory Research in IR. State of the Art and Blind Spots.“ Kn. Sebastian Harnish, Cornelia Frank ir Hanns Maull (sud.), *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses*, Abingdon: Routledge, 2011, 16-36.

³¹ Sebastian Harnisch, „Operationalization of key concepts.“ Kn. Sebastian Harnish, Cornelia Frank ir Hanns Maull (sud.), *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses*, Abingdon: Routledge, 2011, 7-16. <<https://books.google.lt/books?id=XjmlB6xGCpUC&pg=PA7&lpg=PA7&dq=Role+theory:+operationalization+of+key+concepts:+Sebastian+Harnisch&source=bl&ots=tty0tuU9yH&sig=ACfU3U2G7nxyzkhoTZr0-PhZqkIR-vBQ4g&hl=lt&sa=X&ved=2ahUKEwjfLlDK5YHhAhXLaVAKHaTwALQQ6AEwA3oECAYQAQ#v=onepage&q=Role%20theory%3A%20operationalization%20of%20key%20concepts%3A%20Sebastian%20Harnisch&f=false>> [Žiūrėta 2019 03 15].

³² Holsti, 243.

³³ Breuning, 19.

³⁴ Aggestam, *Role Conceptions and the Politics of Identity*.

³⁵ Breuning, 18.

kaip agentai reaguoja į struktūrą ir naudoja vaidmenimis, lyginant su kitais veikėjais, leidžia suvokti, kad struktūros galutinai nenustato veikėjo elgesio, o veikiau tampa vidaus politinio žaidimo dalimi³⁶. Vadinasi, vaidmenų teorija atskleidžia agento ir struktūros sąveikos veikimą abejomis kryptimis.

1.2. Tapatybės ir vaidmens ryšys

Valstybės užimamam vaidmeniui tarptautinėje sistemoje neišvengiamai įtakos turi jos tapatybiniai rėmai. Į politikos mokslus „tapatybės“ sąvoka buvo įvesta ne taip jau seniai – 7-ajame XX amžiaus dešimtmetyje, kai suklestėjo bihevioristai, o jos atgimimas siejamas su konstruktyvizmo šalinininkais, kurie išpopuliarėjo XX a. pabaigoje. Nuo tada „tapatybės“ sąvoka bei joje slypintys socialiniai veiksniai, vertybės bei normos tampa svarbia tarptautinių santykių analizės dalimi³⁷, atsiranda erdvės sąsajų tarp nacionalinės tapatybės ir vykdomos užsienio politikos paieškoms – formuojasi suvokimas, kad būtent tapatybė gali būti esminis veiksnys, suponuojantis valstybės bei užsienio ir saugumo politikos kryptis³⁸. Teigiama, kad nacionalinis tapatumas atskleidžia, kaip per socialines, kultūrinės bei politines praktikas kuriama šalies užsienio politika³⁹.

Tačiau svarbu suprasti, kad ne tik tapatybė daro įtaką užsienio politikai, bet ir atvirkščiai. Kaip teigia V. Beržiūnas, tarp jų esantis ryšys yra konstitutyvus, „viena vertus, dėl užsienio politikos diskurso ir politikos yra konstruojama vienokia arba kitokia valstybės tapatybė, kita vertus, užsienio politikos diskursas ir politika priklauso nuo to, kaip ir kokia (valstybės) tapatybė yra konstruojama“⁴⁰. Panašiai tapatybės ir užsienio politikos ryšį apibrėžia ir Česlovas Laurinavičius, Raimundas Lopata bei Vladas Sirutavičius. Plėtojama mintis, kad nacionalinis tapatumas užima reikšmingą vietą užsienio politikos konstravime, tačiau ir pati užsienio politika, ypač susijusi su realių ar įsivaizduojamų grėsmių aktualizavimu, veikia tapatybės kontūrus⁴¹. Vadinasi, užsienio politikoje atsispindi tapatybės elementai,

³⁶ Christian Cantir, Juliet Kaarbo, „Contested Roles and Domestic Politics: Reflections on Role Theory in Foreign Policy Analysis and IR Theory.“ *Foreign Policy Analysis*, Vol. 8, No. 1, 2012, 5-24. <<https://academic.oup.com/fpa/article/8/1/5/1792136>> [Žiūrėta 2019 03 13].

³⁷ Karpavičiūtė, 106.

³⁸ Nortautas Statkus ir Kęstutis Paulauskas, *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukta Lietuvos užsienio politikai?* Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008. <www.lka.lt/download/2645/tarp_geopolitikos_ir_postmoderno.pdf> [Žiūrėta 2019 02 17].

³⁹ Gearóid Ó Tuathaigh, „Introduction: Rethinking Geopolitics.“ Kn. Gearóid Ó Tuathaigh, Simon Dalby (sud.), *Rethinking Geopolitics*, London, New York: Routledge, 1998, 1-15. <<https://fremndw.files.wordpress.com/2010/03/geopolitics-a-rethinking.pdf>> [Žiūrėta 2019 03 13].

⁴⁰ Valentinas Beržiūnas, „Lietuvos užsienio politikos formavimo tapatybiniai veiksniai.“ Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2017. <https://www.tspmi.vu.lt/wp-content/uploads/2017/08/DISERTACIJA_ber%C5%BEEi%C5%ABnas.pdf> [Žiūrėta 2019 01 17].

⁴¹ Česlovas Laurinavičius, Raimundas Lopata ir Vladas Sirutavičius, „Kritinis požiūris į Lietuvos užsienio politiką: kas pasikeitė nuo Augustino Voldemaro laikų?“ *Politologija* 54(2), 2009, 91-122. *Politologija*, 54(2), 91-122. <<https://doi.org/10.15388/Polit.2009.2.8411>> [Žiūrėta 2019 03 13].

tačiau keičiant užsienio politikos gaires, gali būti veikiamos (pildomos ar keičiamos) ir tapatybės nuostatos.

Į tapatybę telpa tiek materialūs dėmenys – tokie kaip geografinė padėtis, valstybės turimi ištekliai, tiek su prigimtimi susiję faktoriai – istorija, kultūra⁴². Kiti autoriai taip pat išskiria atmintį ir istoriją, kaip vieną iš tapatybės dedamųjų, šalia pabrėždami, kad tapatybė kuriama proceso eigoje ir akcentuodami sąveikos veiksnio egzistavimą – t. y. savęs ir kito skirties identifikavimą⁴³. Būtent pastarasis aspektas yra traktuojamas kaip būtinas tapatybės komponentas. Dėl to tapatybė visada turi šias dvi dimensijas, rodančias skirtingumą – „aš“ arba „mes“ ir „kitas“ arba „kiti“⁴⁴. Tapatybės suteikiamos gaires suponuoja apie draugišką ar priešišką ryšį su kaimynėmis ir kitomis įtaką šalies gerovei turinčiomis šalimis. Tapatybėje įtvirtintos tam tikros ribos tarp *mes* ir *jie*, išryškinta, kas yra grėsmingo *kito* pozicijoje⁴⁵.

Kalbant konkrečiai apie vaidmens teorijos sąsają su tapatybe, svarbu išsiaiškinti ne tik jų ryšį, bet ir pačių sąvokų skirtį, kurias, tirdami tapatybę, konstruktyvizmo šalininkai, pasak L. E. Wehner ir C. H. Thies, neretai supina ir nesugeba identifikuoti jų ribų⁴⁶. Nepaisant to, kad abi sąvokos susijusios, S. Harnisch pabrėžia, kad vaidmenys nėra tas pats, kas tapatybė, nes pastaroji nėra veikiamą „alter“ – kitaip nei vaidmenys, kurie susideda tiek iš nacionalinio vaidmens suvokimo, tiek iš kitų sistemos veikėjų lūkesčių. Remiantis M. Breuning, tapatybę galima traktuoti kaip atskirą nuo vaidmenų ir dėl to, kad ji yra veikiau natūraliai susiformavusi ypatybė, o ne atsiradusi dėl nuolatinės sąveikos su esama socialine aplinka, kurioje veikėjas atranda sau vietą⁴⁷. Anot Lisbeth Aggestam, vaidmens konceptas tiesia analitinę jungtį tarp tapatybės konstrukcijos ir užsienio politikos elgesio. Tapatybės sampratos rodo, kaip normos ir vertybės tampa operacionalizuojamos kalbant apie verbalinius pasisakymus apie tikėtiną užsienio politikos elgesį⁴⁸. Tai yra normų rinkinys, išreiškiantis laukiamą užsienio politikos elgesį ir veiksmų orientaciją, o vaidmens koncepcija gali būti suvokiama kaip žemėlapis, kuriuo užsienio politikos formuotojai pasitiki ir taip tarsi supaprastina bei palengvina supratimą apie kompleksinę politinę realybę⁴⁹.

⁴² Beržiūnas, *Lietuvos užsienio politikos formavimo tapatybiniai veiksniai*, 7.

⁴³ Eiki Berg ir Piret Ehin, „Incompatible Identities? Baltic-Russian Relations and the EU as an Arena for Identity Conflict.“ Kn. Eiki Berg ir Piret Ehin (sud.), *Identity and Foreign Policy: Baltic-Russian Relations and European Integration*. Aldershot: Ashgate, 2009, 1-14. < <https://ebookcentral.proquest.com/lib/viluniv-ebooks/reader.action?docID=438387> > Žiūrėta [2019 01 18].

⁴⁴ Beržiūnas, *Lietuvos užsienio politikos formavimo tapatybiniai veiksniai*, 21.

⁴⁵ Karpavičiūtė, 107.

⁴⁶ Wehner, Thies, 412.

⁴⁷ Breuning, Marijke, „Role Theory Research in IR. State of the Art and Blind Spots.“ Kn. Sebastian Harnish, Cornelia Frank ir Hanns Maull (sud.), *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses*, Abingdon: Routledge, 2011, 16-36.

⁴⁸ Aggestam, *Role Conceptions and the Politics of Identity*.

⁴⁹ Ten pat.

Kaip teigia Peter. J. Burke ir Maggie S. Reitz, veikėjai turi suformuluoti planus ir atlikti tam tikrus veiksmus savo vaidmenų ribose, kurios remia, sustiprina ir patvirtina jų tapatybę. Taigi tapatybė pateikia veikėjui tam tikrus rėmus, kurių paisydamas jis gali interpretuoti savo socialinę padėtį ir atitinkamo elgesio lūkesčius. Taip ji gali būti suvokiama kaip vaidmens turėtoją apibūdinančių reikšmių rinkinys⁵⁰.

Pavyzdžiui, L. E. Wehner ir C. G. Thies, derindami vaidmens teoriją su užsienio politikos ir tapatybės analize, tyrė Meksikos ir Čilės atvejus, kai šios valstybės siekė įstoti į Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių ekonominio bendradarbiavimo forumą. Mokslininkai analizavo, kaip keitėsi valstybių interesai ir veiksmai iki stojimo, jo metu ir jau esant šio forumo dalimi ir nustatė, kad prisijungusios prie forumo abi šalys ėmė atsižvelgė į aplinką, kurioje atsidūrė ir pradėjo derinti savo šalių veiksmus bei interesus prie pasaulinės laisvosios prekybos nuostatų⁵¹. Turint omenyje tokį pokytį, svarbu pabrėžti, kad vaidmenys gali kisti arba valstybė gali atlikti kelis vaidmenis vienu metu⁵². Ir nors tapatybės konstrukcijos nuolatos vystosi ir bėgant laikui taip pat gali keistis, atsižvelgiant į ilgalaikius pokyčius bendrame užsienio politikos kontekste⁵³, jos yra stabilesnės ir kintančios lėčiau nei vaidmenys.

1.3. Lietuvos tapatybiniai rėmai

Norint apibrėžti susiaurintą vaidmenų rinkinį, kuris bus naudojamas tyrimui, verta aptarti Lietuvos tapatybinius aspektus. Jie gali tapti savotišku indikatoriumi, leidžiančiu atmesti tam tikrus vaidmenis ir suformuluoti potencialiai tikėtinų vaidmenų gaires.

Kalbant apie Lietuvos tapatybę, grėsmingo „kito“ pozicijoje akivaizdžiai įsitvirtinusi Rusija. Pasak Nerijaus Statkaus ir Kęstučio Paulausko, tokį Rusijos įvaizdį stiprina pačios Lietuvos nusiteikimas, kad ši valstybė visada yra grėsmės sinonimas⁵⁴. Dėl to, formuodama savo saugumo ir užsienio politikos kryptis, Lietuva visada jas apsvarsto ir įvertina Rusijos kaip pagrindinio grėsmę keliančio „kito“ kontekste⁵⁵ ir būtent Rusiją galima įvardinti kaip vieną iš pagrindinių saugumizuojamų objektų užsienio politikoje⁵⁶. Taigi Lietuvos tapatybės ribose Rusijos įvaizdis yra susijęs su pačios Lietuvos samprata, kad

⁵⁰ Peter J. Burke ir Donald C. Reitzes, „The Link between Identity and Role Performance.“ *Social Psychology Quarterly*, Vol. 44, No. 2, 1981. <https://www.jstor.org/stable/3033704?seq=1#metadata_info_tab_contents> [Žiūrėta 2019 02 21].

⁵¹ Thies, Wehner, 412.

⁵² Breuning, 32.

⁵³ Aggestam, *Role Conceptions and the Politics of Identity*.

⁵⁴ Statkus, Paulauskas, 65.

⁵⁵ Dovilė Jakniūnaitė, „Kaip kalbėsime apie 2004–2014 m. Lietuvos užsienio politiką?“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.) *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.

⁵⁶ Dovilė Jakniūnaitė, „Studija apie Lietuvos ir Rusijos santykius, arba kodėl mes dar ilgai neturėsime „normalių“ santykių su Rusija“, *Sociologija. Mintis ir veiksmai* 1, 2008, p. 136.

Rusija visada bus grėsmė⁵⁷. Remiantis G. Miniotaitė, „pagrindinė valstybės tapatybės kūrimo praktika yra užsienio ir saugumo politika, šalies interesai yra veikiami nacionalinės tapatybės, kuri priklauso nuo istorinės atminties, socialinių, kultūrinių, politinių veiksnių“⁵⁸. Vadinasi, formuodama savo užsienio ir saugumo politiką atsižvelgdama į Rusijos grėsmės šešėlį, Lietuva ir savo tapatybėje stiprina priešpriešą tarp „mes“ ir „jie“.

Dar vienas bruožas, kuris išryškėja Lietuvos tapatybės gairėse – šalies mažumas. Kaip pastebi Dovilė Jakniūnaitė, kalbant apie Lietuvos užsienio politiką, galų gale visada būna paminėti su valstybės dydžiu susiję kriterijai – tokie kaip teritorijos plotas, gyventojų skaičius, išteklių ribotumas – bei jų ribojimai ar keliama trukdžiai veikti. Ji pažymi: „Valstybės mažumas laikomas faktu, su kuriuo tenka arba yra priverčiama taikytis. Tai taip pat vaizdinys, kuriamas ir iš vidaus, ir iš išorės.“⁵⁹ Nors viena vertus, Lietuvos užsienio politikoje neretai stengiamasi savo mažumą paversti privalumu ir siekiama sudaryti įspūdį, kad galime bei turime būti matomi bei svarbūs⁶⁰, galvodami apie savo mažumą, tuo pačiu matome save kaip silpną ir dėl to negalinčią savarankiškai apsiginti šalį⁶¹. Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva suvokia savo mažumą ir šis suvokimas yra įsitvirtinęs tapatybės sampratoje.

Šie aptarti tapatybės dėmenys suponuoja apie dar vieną ryškia tendenciją, kurią galima išskirti – suvokimą, kad Lietuvai būtina ieškoti stipraus užtarėjo ir nuolatos stengtis atkreipti jo dėmesį⁶². Tokio stipraus užnugario pozicijoje paprastai įvardijama NATO. Narystė šioje organizacijoje traktuojama kaip nuo potencialių karinių grėsmių efektyviausiai sauganti priemonė, o Lietuvos transatlantinis ryšys, kurį įprasmina 5-asis Vašingtono sutarties straipsnis, laikomas gyvybiškos svarbos⁶³. Kartu su NATO neretai minima ir JAV. Tirdamas ryšį tarp Lietuvos užsienio politikos formuotojų kolektyvinės tapatybės, nacionalinių interesų sampratos ir konkrečių užsienio politikos sprendimų, V Beržiūnas nustatė, kad egzistuoja suvokimas, jog norėdama būti apsaugota nuo didelės ir grėsmingos Rusijos pavojaus, Lietuva neturi kitos opcijos ir yra priversta šlietis prie galingos valstybės – JAV ar aljanso – NATO⁶⁴.

Verta aptarti ir Lietuvos užsienio politiką, nukreipta į Rytų partnerystę. Lietuvos noras tapti regiono arba regioninio bendradarbiavimo centru leido sutelkti savo partneres Rytuose ir tarsi kurti įtakos sritį. Kartu tai buvo būdas stiprinti savo kaip regiono ekspertės poziciją ir užsitarnauti tvirtesnę vietą

⁵⁷ Statkus, Paulauskas, *Tarp geopolitikos ir postmoderno*, 65.

⁵⁸ Miniotaitė, *Tapatybės paieškos šiuolaikinėje Lietuvos užsienio politikoje*, 85.

⁵⁹ Jakniūnaitė, *Kaip kalbėsime apie 2004-2014 m. Lietuvos užsienio politiką*, 20.

⁶⁰ Ten pat, 20.

⁶¹ Beržiūnas, *Lietuvos užsienio politikos formavimo tapatybiniai veiksniai*, 76.

⁶² Ten pat, 133.

⁶³ Statkus, Paulauskas, *Tarp geopolitikos ir postmoderno*, 42-43.

⁶⁴ Beržiūnas, *Lietuvos užsienio politikos formavimo tapatybiniai veiksniai*, 78.

santykiuose su didesnėmis euroatlantinei struktūrai priklausančiomis veikėjomis⁶⁵. Pasak G. Miniotaitės, Lietuvos kaip regiono centro idėja tapo tarptautinę jos tapatybę kuriančiu naratyvu⁶⁶. Tiesa, kaip pastebi D. Jurgelevičiūtė, šis naratyvas iš viešojo diskurso galiausiai dingo, o savarankišką politiką pakeitė aktyvus įsitraukimas į kitų šalių formuojamas ES Rytų partnerystės politiką⁶⁷. Šiuo atveju matyti, kad Lietuvos prisiimtas „regiono lyderės“ vaidmuo nebuvo paremtas pakankamais resursais, todėl taip ir liko veikiau deklaruojamu lūkesčiu nei realiai atliekamu vaidmeniu.

Aptariant Rytų partnerystės vietą Lietuvos užsienio politikoje, svarbu paminėti ir Lino Kojalos bei Viliaus Ivanausko nacionalinių vaidmens sampratų tyrimą, kurios buvo analizuojamos būtent per Lietuvos Rytų partnerystės politiką. Tyrėjai nustatė, kad dar Prezidento Valdo Adamkaus vadovavimo laikais pasireiškęs regiono posistemės bendrininkės vaidmuo, galiausiai išryškėjo ir pirmosios Prezidentės Dalios Grybauskaitės kadencijos antroje pusėje. Tiesa, autoriai įvardija, kad jos vadovavimo laikotarpiu atliekamas vaidmuo yra tarp regiono posistemės bendrininkės ir regiono lyderės⁶⁸. Vadinasi, užsienio politikoje fiksuojamas su regionu susijusių klausimų svarbos tęstinumas.

1.4. Vaidmenų rinkinys

Tyrimui reikalingas vaidmenų rinkinys šiame darbe atrinktas remiantis daugiausia J. K. Holsti vaidmenų skirstymu, sudarytu analizuojant nacionalinio vaidmens koncepcija pagal valstybių aktyvumą arba pasyvumą užsienio politikoje. Iš viso suformuluota 17 vaidmenų⁶⁹: revoliucijos bastionas-išvaduotoja (*angl. bastion of revolution-liberator*), regiono lyderė (*angl. regional leader*), regiono saugotoja (*angl. regional protector*), aktyviai nepriklausoma (*angl. active independent*), išlaisvintoja rėmėja (*angl. liberator supporter*), anti-imperialistinė veikėja (*angl. anti-imperialist agent*), tikėjimo gynėja (*angl. defender of faith*), tarpininkė/integratorė (*angl. mediator/integrator*), regioninės posistemės bendrininkė (*angl. regional-subsystem collaborator*), vystytoja (*angl. developer*), tiltas (*angl. bridge*), ištikima sąjungininkė (*angl. faithful ally*), nepriklausoma (*angl. independent*), pavyzdinė (*angl. example*), vidinės plėtros puoselėtoja (*angl. internal development*), atsiskyrusi (*angl. isolate*), saugoma (*angl. protectee*).

⁶⁵ Diana Jurgelevičiūtė, „Lietuvos tarptautinis subjektiškumas: kokia mažoji valstybė?“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas Dešimtmetis. Lietuvos Užsienio Politika 2004 – 2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 49-75.

⁶⁶ Gražina Minotaitė, „Europos normatyvinė galia“ ir Lietuvos užsienio politika.“ *Politologija* 2006, Nr. 3 (43), p. 3-19. <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154201009/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūrėta 2019 03 19].

⁶⁷ Jurgelevičiūtė, 71.

⁶⁸ Kojala, Ivanauskas, 70.

⁶⁹ Holsti, 296.

Vis dėlto, nuo šių vaidmenų tipų išskyrimo praėjo beveik 50 metų ir nors daug tyrėjų naudojo J. K. Holsti tipologiją⁷⁰, kuri iš esmės aprėpia platų galimų vaidmenų lauką, būtina įvertinti, kad kai kurie vaidmenys gali būti nebeaktualūs. Todėl, siekiant suformuoti dabartinę situaciją tarptautinėje arenoje kuo tiksliau atspindintį vaidmenų rinkinį, gilintasi ir į kitų autorių patobulinimus bei siūlymus. Pavyzdžiui, Glenn Chafetz, Hillel Abramson ir Suzette Grillo J. K. Holsti tipologiją susiaurino iki 13 vaidmenų, atsisakydami išvaduotojos, tikėjimo gynėjos, atsiskyrusios, vystytojos, išlaisvintojos-rėmėjos, ištikimos sąjungininkės ir papildydami globalios sistemos lyderės (*angl. global system leader*) ir globalios sistemos bendrininkės (*angl. global system collaborator*)⁷¹ tipais. Marijke Breuning, tirdamas Nyderlandų, Belgijos ir Jungtinės Karalystės užsienio politikos elgesį, išskyrė tik 4 vaidmenų tipus: gera kaimynė (*angl. good neighbor*), aktyvistė (*angl. activist*), prekybininkė (*angl. merchant*) ir galios brokerė (*angl. power broker*)⁷². Verta paminėti ir Lauros Chappell identifikuotą vaidmenų rinkinį, kuris, kaip teigia autorė, formavo Lenkijos saugumo ir gynybos perspektyvas bei reakciją į Europos saugumo ir gynybos politiką (*angl. European Security and Defence Policy – ESDP*). Šis skirstymas gali būti aktualus, nes Lenkija yra Lietuvos kaimynė, priklauso tam pačiam regionui. Autorės išskirti vaidmenys yra: amerikiečių saugoma (*angl. american protectee*), teritorijos gynėja (*angl. territorial defender*), patikima sąjungininkė (*angl. reliable ally*), proaktyvi jėgos naudotoja (*pro-active regarding the use of force*), skeptiška multilateralistė (*angl. sceptical multilateralist*), atlantistė (*angl. atlanticist*) ir regioninio bendradarbiavimo rėmėja (*angl. promoter of regional cooperation*)⁷³.

Įvertinus Lietuvos tapatybinius rėmus, galima atmesti vaidmens, kurie susiję veikiau su didžiosiomis valstybėmis, taip pat tuos, kurie aprėpia bendradarbiauti nelinkusias šalis bei vaidmenis, kurių apibrėžimai tarpusavyje labai panašūs. Formuojant vaidmenų tipologiją pagal Lietuvos tapatybėje išryškėjusius bruožus, atsižvelgta ir į L. Kojalos bei V. Ivanausko tyrimo rezultatus, kurie nustatė, kad antrosios Prezidento V. Adamkaus ir pirmosios Prezidentės D. Grybauskaitės kadencijos metu išryškėjo regiono posistemės bendrininkės (pastebėta ir regiono lyderės bruožų) bei vidinės plėtros puoselėtojos vaidmenys⁷⁴.

⁷⁰ Pavyzdžiui, Abidguo, 83-97, Stephen Walker, „National Role Conceptions and Systemic Outcomes“ Kn. L. Falkowski (sud.), *Psychological Models in International Politics*, Boulder, CO: Westview Press, 1979, 169-210.

⁷¹ Glenn Chafetz, Hillel Abramson ir Suzette Grillo, „Role Theory and Foreign Policy: Belarussian and Ukrainian Compliance with the Nuclear Nonproliferation Regime.“ *Political Psychology*, 17, nr. 4, 1996, 727-757. <https://www.jstor.org/stable/3792136?read-now=1&seq=8#page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2019 03 19].

⁷² Marijke Breuning, „Words and Deeds: Foreign Assistance Rhetoric and Policy Behavior in the Netherlands, Belgium, and the United Kingdom.“ *International Studies Quarterly*, Vol. 39, nr. 2, 1995, 235-254 <<https://www.jstor.org/stable/pdf/2600848.pdf?refreqid=excelsior%3Adecceacac2f3954538c40f0eb281cd22>> [Žiūrėta 2019 03 19].

⁷³ Laura Chappell, „Poland in Transition: Implications for a European Security and Defence Policy.“ *Contemporary Security Policy*, 31:2, 2010, 225-248. <<https://doi.org/10.1080/13523260.2010.491312>> [Žiūrėta 2013 03 20].

⁷⁴ Kojala, Ivanauskas, 72.

1 lentelė. Tyrimui atrinktas vaidmenų rinkinys

Vaidmuo	Pagrindinės funkcijos
Regioninė lyderė	Jaučia pareigą ar atsakomybę prieš kitas konkretaus regiono valstybes, su kuriomis identifikuojasi, imasi iniciatyvų bei veiksmų, kurie turės įtakos visam regionui.
Anti-imperialistinė veikėja	Siekia kovoti tada, kai mato imperializmo grėsmę
Regioninio bendradarbiavimo remėja	Mano turinčios bendradarbiauti su kitomis valstybėmis, kad sukurtų didesnes bendruomenes arba bendrus posistemius.
Tiltas	Komunikacijos funkcija, t. y. veikti kaip įvairių žinučių ir informacijos „vertėja“ tarp tautų iš skirtingų kultūrų.
Ištikima sąjungininkė-atlantistė	Pabrėžiamas pasitikėjimas NATO bei JAV ir jų svarba šalies saugumui, palaikymas kitos valstybės sprendimams ir veiksams, proaktyvi pozicija panaudoti jėga, ypač palaikant sąjungininkus.
Vidinės plėtros puoselėtoja	Visas valdžios dėmesio sutelkimas vidinei plėtrai, o ne tarptautinei sistemai.
Pavyzdinė	Pabrėžti prestižo ir įtakos svarbą tarptautinėje sistemoje, atliekant veiksmus šalies viduje.
Saugomoji	Primena kitoms valstybėms, kad jos turi ją apsaugoti, bet išorinėje aplinkoje nesirenka jokių funkcijų ar užduočių.
Teritorijos gynėja	Susitelkiama į šalies gynybą, matant Rusiją kaip pagrindinę grėsmę.
Proeuropietiška multilateralistė	Pozityvus požiūris į daugiašalias organizacijas, stovaujančias skirtingas vertybes, bendrų tikslų akcentavimas, vienybės svarba.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis K. J. Holsti ir L. Chapell išskirtais vaidmenų tipais⁷⁵

⁷⁵ Holsti, 296; Chapell, 229.

2. Lietuvos vaidmenų antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu analizė

2.1. Tyrimo metodologija

Šio magistro darbo tyrimas paremtas kokybine turinio analize. Kaip ir kitų kokybinių metodų, turinio analizės rezultatai priklauso nuo tyrėjo atliktos duomenų atrankos ir interpretacijos⁷⁶, todėl pripažįstamas tyrimo subjektyvumas. Tyrimu siekiama nustatyti Lietuvos vaidmenį ar vaidmenų rinkinį prezidentės Dalios Grybauskaitės antrosios kadencijos laikotarpiu, naudojantis teorinėje dalyje pagal K. J. Holsti ir L. Chapell išskirtus vaidmenis sukonstruotu vaidmenų sąrašu su jų funkcijomis. Analizė apims tris vaidmens aspektus – vaidmens suvokimą, vaidmens lūkesčius ir vaidmens atlikimą.

Siekiant išsiaiškinti, koks Lietuvos vaidmuo tarptautinėje arenoje suvokiamas iš pačių politikos formuotojų perspektyvos, analizuojamas D. Grybauskaitės viešų kalbų laukas – kalbos, interviu, vieši pareiškimai nuo 2014 metų liepos 12 d. (oficiali antrosios kadencijos pradžia po inauguracijos) iki 2019 metų kovo mėnesio. Nors užsienio politikos formavimui įtakos turi ir Parlamentas bei Vyriausybė, tarp kurių galima pastebėti įvairių tarpinstitucinių trinties apraiškų, yra pripažįstama Prezidento teisė ir pareiga projektuoti savo užsienio politikos iniciatyvas. Tai daroma daugiausiai koncentruojantis į makro lygmens iniciatyvas per aukščiausiojo lygio susitikimus, vizitus ir įvairius tarptautinius forumus⁷⁷. Būtent Prezidentas yra pagrindinis valstybės reprezentuotojas tarptautinėje arenoje ir todėl pasirinktas kaip šio tyrimo subjektas. Siekiant nustatyti vaidmens suvokimą, peržiūrimos visos išskirto laikotarpio kalbos, pateikiamos oficialiame Lietuvos Respublikos Prezidentės puslapyje, tačiau tik susijusios su užsienio politika yra atrenkamos ir atliekama jų turinio analizė. Taip pat analizuojami ir metiniai pranešimai, kuriuose nagrinėjama užsienio politikai skirta dalis. Į tyrimą įtraukti ir interviu žiniasklaidai, tačiau pavieniai trumpi D. Grybauskaitės komentarai žiniasklaidai neanalizuojami, nes kelių sakinių pasisakymai neleidžia matyti gilesnio vaizdo, veikiau gali tik patvirtinti nuoseklesnes pozicijas.

Atsižvelgiant į Lietuvos tapatybinius rėmus ir jų ribose išryškėjusią JAV bei NATO svarbą, vaidmens lūkesčiai analizuojami per JAV, NATO aljanso lyderės, prizmę. Taip pat tiriami iš ES

⁷⁶ Philippe G. Le Prestre, „Author! Author! Defining Foreign Policy Roles After the Cold War.“ Kn. Philippe G. Le Prestre (sud.), *Role Quests in the Post-Cold War Era: Foreign Policies in Transition*, McGill-Queen's University Press, Montreal and Kingston, 1997. <<https://books.google.lt/books?id=JEHLvAKBnDcC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>> [Žiūrėta 2019 04 01].

⁷⁷ David J. Galbreath, Ainius Lašas ir Jeremy W. Lamoreaux, „Continuity and Change in the Baltic Sea Region: Comparing Foreign Policies.“ New York: Rodopi, 2008, p. 95. <<https://ebookcentral.proquest.com/lib/viluniv-ebooks/reader.action?docID=556407>> [Žiūrėta 2019 04 01].

ateinantys vaidmenų lūkesčiai. Šių didžiųjų ir pagrindinių partnerių politinis elitas atveria arba riboja Lietuvos galimybes būti aktyviai regione⁷⁸, todėl svarbu iširti, kaip apibrėžtu laikotarpiu Lietuva matoma iš jų perspektyvos. Šių partnerių vaidmens lūkesčiai analizuojami per aukščiausių JAV pareigūnų, NATO generalinio sekretoriaus, ES institucijų vadovų, didžiųjų ES narių vadovų bei jų atstovų oficialias kalbas bei interviu.

Taip pat analizuojami ir Rytų partnerystės šalių – Ukrainos bei Gruzijos – lūkesčiai. Lietuva aktyviai remia ES Rytų partnerystės politiką, o bendradarbiavimas su šiomis šalimis iš Rytų partnerių, ypač su Ukraina, yra glaudžiausias. Be to, po Krymo aneksijos Lietuva yra viena didžiausių Ukrainos palaikytojų. Atsižvelgiant į tai, kad reikšdama paramą šioms šalims Lietuva gali stiprinti savo autoritetą ir matomumą ES, prasminga pažvelgti ir į jų lūkesčius Lietuvos atžvilgiu. Lūkesčiai analizuojami per aukščiausių šių valstybių vadovų oficialias kalbas bei interviu. Tiek tiriant vaidmens supratimą, tiek vaidmens lūkesčius analizuotuose šaltiniuose ieškota apibūdinimų, pareigų ir atsakomybių bei vertybių išryškavimo, kurie leidžia užfiksuoti vaidmenį iš teorinėje dalyje suformuoto ir pristatyto vaidmenų rinkinio. Tai daroma ieškant frazių, kuriose deklaruojamas konkretus siekis ar įsipareigojimas. Galima pateikti kelis retorinius pavyzdžius, iliustruojančius skirtingus vaidmenis. Pavyzdžiui, ši D. Grybauskaitės frazė nurodo orientaciją į „**teritorijos gynėjos vaidmenį**“: „Sprendimą stiprinti šalies gynybinius pajėgumus diktuoja laikmetis ir kintanti geopolitinė padėtis. Išaugus grėsmėms **turime būti pasirengę ginti valstybę** – jei reikės ir kiek reikės.“⁷⁹ Kita šalies vadovės išsakyta mintis atskleidžia kritišką poziciją Rusijos atžvilgiu ir atspindi „**anti-imperialistinės veikėjos vaidmenį**“: „Rusijos agresijos ir posovietinio imperializmo atgijimas – didžiausia grėsmė šiandienos Europai. <...> būdami laisvos ir demokratinės Europos dalimi, negalime pasiduoti agresoriaus šantažui. Negalime pritarti naujo karo kurstymui ir švęsti Ukrainos teritorijų užkariavimo arba stebėti Rusijos karinių raumenų demonstravimą Maskvos parade.“⁸⁰

Siekiant nustatyti realų vaidmens atlikimą, į analizę įtraukti ir oficialūs su užsienio politika susiję dokumentai, susitarimai, taip pat konkretūs sprendimai bei veiksmai. Informacija renkama iš oficialios Lietuvos Respublikos Prezidentės, Užsienio reikalų ministerijos interneto svetainių, taip pat iš žiniasklaidos šaltinių.

⁷⁸ Kojala, Ivanauskas, 55. [Žiūrėta 2019 04 05].

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė: „Laivyba gelbėjama neskaidriai“.“ 2015 rugpjūčio 22 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidente-laivininkyste-gelbejama-neskaidriai/23505>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁸⁰ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės Dalios Grybauskaitės interviu Lenkijos naujienų agentūrai PAP.“ 2015 gegužės 8 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-dalios-grybauskaites-interviu-lenkijos-naujienu-agenturai-pap/22680>> [Žiūrėta 2019 04 05].

2.2. Pirmosios kadencijos kontekstas

Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė antrajai kadencijai buvo perrinkta 2014 metų gegužės mėnesį, inauguruota – liepos 12-ąją. Tačiau norint tiksliau įvertinti veiksmus, galėjusius turėti įtakos Lietuvos vaidmenų rinkiniui tiriamuoju laikotarpiu, verta prisiminti, kokią kryptį šalies vadovė brėžė pirmąją kadenciją ir kokie įvykiai tarptautinėje arenoje besibaigiant pirmajam D. Grybauskaitės prezidentavimo laikotarpiui galėjo prisidėti prie antrosios kadencijos vedamos užsienio politikos prioritetų.

Remiantis Lino Kojalos ir Viliaus Ivanausko tyrimu, kuriame taikant vaidmens teorija buvo analizuojama Lietuvos Rytų partnerystės politika prezidento V. Adamkaus antrosios ir prezidentės D. Grybauskaitės pirmosios kadencijos laikotarpiu, nustatyta, kad prezidentavimo pradžioje D. Grybauskaitė siekė pakeisti pirmtako vestą užsienio politikos kryptį. Ji buvo pragmatiška, mažiau dėmesio skyrė santykiams su JAV, daugiau – ES, taip pat pabrėžė strateginę partnerystę su Vokietija, orientaciją į Šiaurės šalis. Vis dėlto svarbus veiksnys buvo ekonominė krizė, lėmusi, kad pirmame plane atsidūrė vidaus, o ne užsienio politikos klausimai.⁸¹ Nuo 2013-ųjų metų D. Grybauskaitė grįžo į V. Adamkaus nubrėžtus užsienio politikos rėmus, kuriuos, pagal vaidmens teoriją, autoriai priskyrė regioninės posistemės bendrininkės vaidmeniui. Tokį pokytį lėmė struktūriniai veiksniai, daugiausia Rusijos agresija Ukrainoje ir po vidaus ekonomikos stabilizavimo sugrįžęs dėmesys tarptautiniams iššūkiams⁸².

Kalbant apie tarptautinį kontekstą ir jo įtaką Lietuvos vaidmeniui, svarbiausiu veiksmu laikytina jau minėta Rusijos agresija Ukrainoje. Tačiau tarptautinės bendruomenės dėmesys į Ukrainą kryo dar 2013 metų lapkritį, šalyje prasidėjus proeuropietišku demonstracijų bangai – „Euromaidanui“. Ukrainos piliečiai protestavo prieš Europos Sąjungos asociacijos sutarties pasirašymo nutraukimą. Po kelių mėnesių prieš protestuotojus buvo panaudotas smurtas, visuomenė ėmė reikalauti prorusiško Prezidento Viktoro Janukovyčiaus, o vėliau ir Parlamento pasitraukimo. Šiuos ukrainiečių pasiekimus aptemdė 2014 metų kovą įvykęs referendumas Kryme dėl likimo Ukrainos dalyje, kuriame, kaip teigia Rusijos šaltiniai, beveik 97 proc. gyventojų pasisakė už prisijungimą prie Vladimiro Putino vadovaujamos Rusijos Federacijos. Anot Rusijos, buvo įvykdyta gyventojų valia, tačiau Vakarų šalys šį referendumą laiko

⁸¹ Kojala, Ivanauskas, 63–64.

⁸² Ten pat, 70.

neteisėtu ir Krymo pusiasalio prijungimà prie Rusijos vadina aneksija⁸³. Netrukus dėmesys persikėlė į Rytų Ukrainà, kurioje prasidėjo karas tarp Ukrainos ginkluotųjų pajėgų ir prorusiškų separatistų, remiamų Rusijos⁸⁴. Šie įvykiai tebebuvo aktualūs D. Grybauskaitėi pradėjus antrąją kadenciją.

2.3. Rusijos grėsmė ir „anti-imperialistinės veikėjos“ vaidmuo

Rusijos veiksmai ir keliamas pavojus ne tik kaimyninėms šalims, bet ir visos tarptautinės tvarkos stabilumui bei taikai buvo pabrėžiami visu antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu. Lietuvos prezidentė savo poziciją dėl V. Putino valdomos šalies veiksmų atvirai reiškė tiek duodama interviu žiniasklaidai, tiek dalyvaudama aukščiausio lygio susitikimuose bei konferencijose, kaip Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, NATO Karinio komiteto konferencija ir kitos. Įdomu tai, kad D. Grybauskaitė viename interviu pripažino jau per pirmąjį susitikimą su V. Putinu 2010 metais, kai jis ėjo premjero pareigas, neradusi bendros kalbos: „Nuo pat pirmo susitikimo su ponu Putinu aš gavau sąrašą reikalavimų, ką Lietuva privalo padaryti: nestatyti atominės, būtinai bendradarbiauti su jais, ir pan. Tai nebuvo pasiūlymas draugauti arba bendradarbiauti, o arba tu atsiklaupi ant kelių ir vykdai, arba esi priešas. Tokių santykių aš priimti negalėjau.“⁸⁵ Šis pasisakymas atskleidžia, kad tam tikrai dvišalių santykių trajektorijai įtakos gali turėti vos vienas susitikimas tarp dviejų valstybių lyderių. Šiuo atveju išryškėja, kad D. Grybauskaitės asmeninė patirtis prisidėjo prie tolesnio Lietuvos tono Rusijos atžvilgiu. Visos kadencijos metu šalies vadovės retorikoje pastebimi keli skirtingi akcentai, kuriais iliustruojama Rusijos grėsmė:

- 1) Rusijos veiksmai Ukrainoje** (Krymo aneksijos faktas, parama separatistams Rytų Ukrainoje, susitarimo dėl paliaubų tarp vyriausybės dalinių ir prorusiškų separatistų nevykdymas). Apie Rusijos grėsmę Prezidentė dažniausiai kalbėjo apeliuodama į situaciją Ukrainoje ir ragino „vadinti daiktus jų tikraisiais vardais“⁸⁶, pati įvardydama, kad „Rusija yra agresorė“⁸⁷, kurios elgesys yra „<...> atviras terorizmas, atvira karinė agresija, atviras karas Ukrainos teritorijoje

⁸³ Indrė Anskaitytė, „Ryto garsai“, „Svarbiausi 2014-ųjų pasaulio įvykiai aktualumo nepraras ir kitamet.“ *Lrt.lt*, 2014 gruodžio 31 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/kalba-vilnius/32/87645/svarbiausi-2014-uju-pasaulio-ivykiai-aktualumo-nepraras-ir-kitamet>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁸⁴ 15min, „Donecko separatistų vadeiva: Rytų Ukraina nori prisijungti prie Rusijos.“ 2019 balandžio 9 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/donecko-separatistu-vadeiva-rytu-ukraina-nori-prisijungti-prie-rusijos-57-1128304>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁸⁵ Monika Garbačiauskaitė-Budrienė, „D. Grybauskaitė: nuo pat pirmo susitikimo su V. Putinu gavau Rusijos reikalavimų sąrašą.“ *Delfi.lt*, 2017 rugsėjo 4 d. <<https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/d-grybauskaite-nuo-pat-pirmo-susitikimo-su-v-putinu-gavau-rusijos-reikalavimu-sarasa.d?id=75646337>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Rusija yra agresorė.“ 2015 vasario 9 d. <<https://www.lrp.lt/lt/rusija-yra-agresore/22114>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁸⁷ Ten pat.

ir atviras karinis kaimyninės šalies puolimas“⁸⁸ bei „agresyvus didžiarusiškas šovinizmas“⁸⁹. Aštrių epitetų D. Grybauskaitės negailėjo ir kalbėdama apie aukščiausius Rusijos asmenis, teigdama, kad „Rusijos „imperialistiniai“ vadovai kalti dėl kraujo liejimo Rytų Ukrainoje“⁹⁰. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad beveik visada lygiagrečiai su tokia pozicija buvo pabrėžiamas ir Vakarų lyderių, tarptautinių organizacijų neveiknumas: „Nei Europoje, nei pasaulyje nėra lyderių, kurie V. Putiną galėtų sustabdyti. Vėliau stebėsimės, kad užimamos vis naujos teritorijos, padalijamos naujos šalys, o pasekmės bus daug skaudesnės ir ką nors pakeisti galbūt bus per vėlu. <...> Visiems Vakarų vadovams turėtų būti gėda, kad XXI amžiuje agresorei leidžiama savivaliauti suvereniame valstybėje.“⁹¹ Taip pat akcentuojama būtinybė veikti nuosekliai ir nenuolaidžiai: „Sankcijos tiems, kurie eskaluoja kruviną karą turi būti tęsiamos, kol nebus pilnai įgyvendinti Minsko paliaubų susitarimai.“⁹²

2) Rusijos veikla prie Lietuvos sienų, propaganda ir kibernetinės atakos. Vienas iš pavyzdžių – Rusijos karinės pratybos „Zapad“. Pavyzdžiui, prieš 2017 metais vykusias pratybas D. Grybauskaitė teigė, kad svarbu nesileisti įbauginamiems, nes būtent toks jų tikslas: „<...> gąsdinti, palaužti valią gintis, paralyžiuoti valstybę“⁹³. Vis dėlto, šias pratybas sąjungininkams ji pateikė kaip akivaizdų pavojaus ženklą, į kurį svarbu reaguoti: „Labai aiškiai matome ir įvardijame, kad tai yra puolamosios pratybos su labai didžiu arsenalu, net naudojant kitos valstybės, Baltarusijos, teritoriją. Tai išties pirmąkart tokio masto pratybos prieš nedideles savo kaimynes, kai, mes sakome, prieš vieną NATO karį yra išstatyta beveik 10 Rusijos karių šiame regione.“⁹⁴ Taip pat akstinu išlaikyti kritišką poziciją Rusijos atžvilgiu

⁸⁸ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Rusija vykdo atvirą karą prieš Ukrainą“, – sako Lietuvos vadovė.“2015 sausio 23 d. <https://www.lrp.lt/lt/rusija-vykdo-atvira-kara-pries-ukraina-sako-lietuvos-vadove/21789> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁸⁹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės komentaras „Lietuvos radijui“ apie vizitą Varšuvoje.“ 2014 liepos 22 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-komentaras-lietuvos-radijui-apie-vizita-varsuvoje/21678>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Rusija vykdo atvirą karą prieš Ukrainą“, – sako Lietuvos vadovė.“2015 sausio 23 d. <https://www.lrp.lt/lt/rusija-vykdo-atvira-kara-pries-ukraina-sako-lietuvos-vadove/21789> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁹¹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos Respublikos Prezidentė: „Rusija terorizuoja kaimynes ir taiko teroristų metodus“.“ 2014 rugsėjo 26 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-respublikos-prezidente-rusija-terorizuoja-kaimynes-ir-taiko-teroristu-metodus/21672>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁹² Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės Dalios Grybauskaitės interviu savaitraščiui „Expres Nedelia“.“ 2015 birželio 4 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-dalios-grybauskaites-interviu-savaitrasciui-expres-nedelia/22943>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁹³ Edvardas Špokas, „Laba diena, Lietuva“, „D. Grybauskaitė: „Zapad“ pratybos bus labai naudingos.“ *Lrt.lt*, 2017 rugsėjo 14 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/186339/d-grybauskaitė-zapad-pratybos-bus-labai-naudingos>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁹⁴ Ten pat.

galima laikyti ir D. Grybauskaitės pasisakymuose minimą Kaliningrado srities militarizavimą, propagandą, kibernetines atakas⁹⁵.

3) Astrave statoma Baltarusijos atominė elektrinė. Nors kadencijos pradžioje Astrave statomos atominės elektrinės keliamą grėsmę Lietuvai nebuvo itin dažna tema D. Grybauskaitės pasisakymuose, vėliau apie ją kalbama vis daugiau. Turint omenyje, kad Baltarusijoje statomą atominę elektrinę finansuoja ir stato Rusija⁹⁶, D. Grybauskaitė ją įvardijo kaip „geopolitinį Rusijos projektą, keliantį pavojų visiems Europos žmonėms“⁹⁷ ir nuolatos pabrėžė būtinybę reaguoti: „Lietuva ir toliau stengsis kartu su tarptautine bendruomene daryti įtaką, kad saugumo reikalavimai būtų garantuoti ir užtikrinti. <...> Jeigu ne, mes turėsime ir savo priemonių, ir ieškosime Europos Sąjungoje kartu, bendromis priemonėmis neleisti šiai nesaugiai – jeigu tokia ji išliks – atominei elektrinei vykdyti savo veiklą.“⁹⁸

4) Dujotiekis „Nord Stream 2“. Baltijos jūros dugnu numatytas Rusijos antrojo dujotiekio į Vokietiją tiesimas – dar vienas kritiškos D. Grybauskaitės pozicijos dėmuo. Prezidentės teigimu, „tai yra Rusijos deklaracija ir pozicija vėl bandant padaryti įtaką Europai ir ją suskaldyti“⁹⁹. Šalies vadovė tarptautinei bendruomenei nuolat akcentavo, kad šis projektas yra „geopolitinis, politiškai angažuotas, jokio ekonominio pagrindimo neturintis ir surišantis rankas kai kurioms Europos valstybėms daryti laisvą energetikos politiką“¹⁰⁰ ir ragino užkirsti jam kelią.

D. Grybauskaitės komunikuojama pozicija visą kadenciją buvo tarsi raginimas Vakarų pasauliui susivienyti ir imtis griežčiausių priemonių ne tik siekiant apginti Ukrainą, užtikrinti Lietuvos ir kitų Rusijos grėsmę jaučiančių kaimyninių šalių saugumą, bet ir išsaugoti tarptautinės tvarkos stabilumą bei galimą tolesnę ekspansiją. Lietuvos kritiškumas Rusijos atžvilgiu atsispindėjo ir konkrečiuose sprendimuose bei veiksmuose. Pavyzdžiui, dėl Rusijos veiksmų Ukrainoje 2015 metais Lietuva

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės interviu „Foreign Policy“.“ 2017 kovo 25 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-interviu-foreign-policy/27303>> [Žiūrėta 2019 05 03].

⁹⁶ Edgaras Savickas, „Monstras šalia mūsų. Astravo AE gimimo istorija.“ *Delfi.lt*, 2017 liepos 4 d. <<https://www.delfi.lt/multimedija/astravas-monstras-salia-musu/monstras-salia-musu-astravo-ae-gimimo-istorija.d?id=75121538>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Vokietija – svarbi Lietuvos partnerė.“ 2017 kovo 2 d. <<https://www.lrp.lt/lt/vokietija-svarbi-lietuvos-partnere/27157>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁹⁸ ELTA, „Prezidentė: neleisime veikti nesaugiai Astravo AE.“ *Lrt.lt*, 2016 liepos 26 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/143710/prezidente-neleisime-veikti-nesaugiai-astravo-ae>> [Žiūrėta 2019 04 05].

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės interviu Bloomberg Davose.“ 2016 sausio 22 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-interviu-bloomberg-davose/24582>> [Žiūrėta 2019 05 07].

¹⁰⁰ Vaidotas Beniušis, BNS, „D. Grybauskaitė remia D. Trumpą dėl „Nord Stream“ ir gynybos finansavimo.“ *15min*, 2018 liepos 11 d. <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/d-grybauskaite-remia-d-trumpa-del-nord-stream-ir-gynybos-finansavimo-664-999680>> [Žiūrėta 2019 05 07].

nusprendė nesiųsti jokio atstovo į Antrojo pasaulinio karo pabaigos minėjimą gegužės 9 dieną Maskvoje. Toks sprendimas, lyginant su kitomis valstybėmis, buvo išskirtinai griežtas. Nors dauguma Vakarų šalių vadovų atsisakė vykti į minėjimą, jų šalys vis tiek delegavo žemesnio rango pareigūnus¹⁰¹. Principingą Lietuvos poziciją iliustruoja ir 2016 metų pavyzdys, kai dėl sprendimų, įteisusių Krymo aneksiją, buvo nuspręsta į Lietuvą neįleisti Rusijos konstitucinio teismo teisėjų, ketinusių atvykti į Lietuvoje rengiamą pasaulinį konstitucinių teismų kongresą¹⁰². Taip pat minėtini ir keli ryškūs pastarųjų metų atvejai, iliustruojantys Lietuvos nesitaikstymą su Rusijos veiksmais. Vienas jų – 2018-aisiais Didžiojoje Britanijoje įvykęs buvusio Rusijos agento Sergejaus Skripalio ir jo dukters apnuodijimas nervus paralyžiuojančia medžiaga „Novičiok“. Po to, kai Didžioji Britanija dėl šios atakos apkaltino Rusiją, Lietuvos Prezidentė, išreikšdama palaikymą Didžiajai Britanijai, prakalbo apie planus išsiųsti rusų diplomatus bei paskatino kitus ES lyderius parodyti solidarumą¹⁰³. Galiausiai daugiau nei 20 ES ir NATO šalių išsiuntė apie 150 Rusijos diplomatų¹⁰⁴. Tais pačiais 2018-aisiais įvykęs incidentas, kai Rusija Kerčės sąsiauryje taranavo, apšaudė ir sulaukė tris ukrainiečių laivus bei sužeidė jūrininkus, taip pat patvirtino kategorišką mūsų šalies poziciją – Lietuva pirmoji pasaulyje dėl šio incidento nusprendė įvesti Rusijai sankcijas¹⁰⁵.

Apibendrinant galima teigti, kad D. Grybauskaitė visos antrosios kadencijos metu išlaikė nuoseklią Rusijos kritikės poziciją ir nuolatos priminė kitoms Vakarų šalims, kad Rusijos veiksmai turi sulaukti ryžtingo ir vieningo atsako. Buvo plėtojamas naratyvas, kuriame Rusija traktuojama kaip grėsmė ir imperialistinių ambicijų turinti valstybė, pabrėžiama, kad būtina ją sustabdyti. Tokia pozicija atsispindėjo ne tik retorikoje – **vaidmens suvokime**, bet ir buvo įtvirtinta konkrečiuose veiksmuose – **vaidmens atlikime**. Atsižvelgiant į vaidmens teoriją, tokia Lietuvos laikysena atitinka „**anti-imperialistinės veikėjos vaidmenį**“ ir patenka į tapatybės rėmus, kuriuose Rusijai atitenka grėsmingo „kito“ pozicija. Vis dėlto, svarbu pabrėžti, kad kritiška laikysena Rusijos atžvilgiu neturėtų pagrindo be konkrečių jos

¹⁰¹BNS, „Lietuva vienintelė Europoje boikotuos gegužės 9-osios minėjimą Maskvoje.“ *Delfi.lt*, 2015 balandžio 27 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuva-vienintele-europoje-boikotuos-geguzes-9-osios-minejima-maskvoje.d?id=67815378>> [Žiūrėta 2019 04 05].

¹⁰² BNS, „Lietuva užrūstino V. Putiną, nusprendusi neįsileisti Rusijos teisėjų.“ *Diena.lt*, 2016 gruodžio 6 d. <<https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/lietuva-uzrustino-v-putina-nusprendusi-neisileisti-rusijos-teiseju-785649>> [Žiūrėta 2019 04 05].

¹⁰³ Michael Holden, Gabriela Baczynska, „Russian agent may have limited mental capacity after nerve attack.“ Reuters, 2018 kovo 22 d. <www.reuters.com/article/us-britain-russia-skrivals/russian-agent-may-have-limited-mental-capacity-after-nerve-attack-idUSKBN1GY2H0> [Žiūrėta 2019 04 05].

¹⁰⁴ ELTA, „Premjeras apie Rusijos panaudotą cheminį ginklą: didelė tikimybė nėra fakto patvirtinimas.“ *Lrt.lt*, 2018 balandžio 5 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/208324/premjeras-apie-rusijos-panaudota-chemini-ginkla-didele-tikimybe-nera-fakto-patvirtinimas>> [Žiūrėta 2019 04 05].

¹⁰⁵ Delfi.lt, „Rusija tulžingai reaguoja į Lietuvos sankcijas dėl užpuolimo Kerčėje: be atsako neliks.“ 2018 gruodžio 12 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/demaskuok/rusija-tulzingai-reaguoja-i-lietuvos-sankcijas-del-uzpuolimo-kerceje-be-atsako-neliks.d?id=79843037>> [Žiūrėta 2019 04 05].

agresijos apraiškų, kurios matomos šiuo laikotarpiu. Jei pirmosios kadencijos pradžioje D. Grybauskaitė siekė atsikratyti dėl požiūrio į Rusiją Lietuvai priskirto „vieno klausimo“ valstybės įvaizdžio¹⁰⁶, pirmosios kadencijos pabaigoje ir antrosios kadencijos metu besitęsiantis agresyvus Rusijos elgesys paskatino imtis ir laikytis Kremliaus kritikės vaidmens.

2.4. NATO bei JAV svarba ir „ištikimos sąjungininkės-atlantistės“ vaidmuo

Rusijos veiksmai dar labiau išryškino NATO ir JAV svarbą Lietuvai. Galima teigti, kad šis leitmotyvas buvo dominuojantis visos D. Grybauskaitės antrosios kadencijos laikotarpiu. Išskiriamas tiek dvišalis bendradarbiavimas su JAV, pabrėžiant, kad „Lietuva ir JAV yra patikimos partnerės“¹⁰⁷, o kintant globaliai geopolitinei aplinkai „<...> JAV vaidmuo Europoje ir mūsų regione išlieka patikimiausiu Baltijos šalių ir viso transatlantinio saugumo garantu“¹⁰⁸, tiek bendradarbiavimas su NATO. Pasak D. Grybauskaitės, „NATO yra ir bus stabilumo ir saugumo šaltinis mūsų transatlantinėje erdvėje“¹⁰⁹. Verta paminėti, kad Prezidentė ne kartą pabrėžė Lietuvos dėkingumą, teigdama, kad „Lietuva vertina JAV lyderystę užtikrinant Baltijos šalių apginamumą“¹¹⁰ ir akcentavo, jog Lietuva yra pasiruošusi pateisinti sąjungininkų pasitikėjimą: „Turime konkrečius įsipareigojimus ir partneriams, ką reikia stiprinti – ne tik oro, sausumos pajėgas, bet ir visą priimančios šalies infrastruktūrą. Tai turime daryti be ilgų diskusijų.“¹¹¹ Galima tvirtinti, kad nuosekli pozicija privedė prie reikšmingų sprendimų, pradedant nuo 2014 m. NATO vadovų susitikimo, kuriame sutarta dėl gynybos plano, į kurį įtrauktos ir papildomos saugumo priemonės Baltijos regione. Nuspręsta, kad planai bus nuolat naujinami, taip pat nutarta įkurti greitojo reagavimo pajėgas bei NATO vadavietes Lietuvoje bei kitose Baltijos šalyse,

¹⁰⁶ Kojala, Ivanauskas, 63.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Susitikime su Prezidentu B. Obama – Lietuvos saugumo garantijos.“ 2014 rugėjo 3 d. <<https://www.lrp.lt/lt/susitikime-su-prezidentu-b.-obama-lietuvos-saugumo-garantijos/20283>> [Žiūrėta 2019 04 06].

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Aktyvus JAV vaidmuo Europoje ir regione – mūsų saugumo garantas.“ 2016 gruodžio 29 d. <<https://www.lrp.lt/lt/aktyvus-jav-vaidmuo-europoje-ir-regione-musu-saugumo-garantas/26834>> [Žiūrėta 2019 04 06].

¹⁰⁹ Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos Respublikos Prezidentės kalba NATO karinio komiteto konferencijoje.“ 2014 rugsėjo 20 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-veikla/kalbos/lietuvos-respublikos-prezidentes-kalba-nato-karinio-komiteto-konferencijoje/20458>> [Žiūrėta 2019 04 06].

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Susitikime su Prezidentu B. Obama – Lietuvos saugumo garantijos.“ 2014 rugėjo 3 d. <<https://www.lrp.lt/lt/susitikime-su-prezidentu-b.-obama-lietuvos-saugumo-garantijos/20283>> [Žiūrėta 2019 04 06].

¹¹¹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės interviu žurnalui IQ.“ 2014 07 07 <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-respublikos-prezidentes-dalios-grybauskaites-interviu-zurnalui-iq/21684>> [Žiūrėta 2019 04 06].

kurios padėtų priimti pastiprinimą bei organizuotų kolektyvinės gynybos pratybas¹¹². Tokia vadavietė Lietuvoje buvo atidaryta praėjus metams po susitarimo, o atidarymo ceremonijoje D. Grybauskaitė pabrėžė: „Aljanso narės kaip visada vieningos ir pasirengusios veikti kartu.“¹¹³ Pačiu reikšmingiausiu pasiekimu bendradarbiavime su sąjungininkais gynybos kontekste galima laikyti 2016 metais NATO vadovų susitikime patvirtintą sprendimą nuo 2017 metų Baltijos šalyse ir Lenkijoje dislokuoti po daugianacionalinį batalioną. Lietuvoje bataliono vadovavimas patikėtas Vokietijai¹¹⁴. Įdomu tai, kad šiuo laikotarpiu galima išskirti pokytį D. Grybauskaitės pozicijoje – nors anksčiau NATO kontekste dominavo JAV, vis dažniau jos kalbose minimos NATO priklausančios Europos valstybės ir būtinybė didinti jų susirūpinimą saugumo klausimais. Tam įtakos neabejotinai turėjo tuo metu JAV vykusi Prezidento rinkimų kampanija, kai tuomet dar kandidatas Donaldas Trumpas vadino NATO atgyvenusia organizacija, tvirtino, kad JAV skiriamos išlaidos Aljansui yra per didelės¹¹⁵, teigė, kad JAV gali nesilaikyti savo įsipareigojimų sąjungininkams¹¹⁶. Šie pareiškimai kėlė nerimą ne tik Lietuvai, bet ir visai Europai. NATO viršūnių susitikimo išvakarėse 2016 metais, kuriame buvo galutinai įtvirtintas NATO bataliono dislokavimo faktas, D. Grybauskaitė sakė: „Ką begalvotume apie rinkimus JAV, matome strateginę tendenciją, kad Jungtinės Valstijos vis daugiau saugumo atsakomybės atiduos europiečiams. Mums labai svarbu, kad Europos valstybės – nuo mažų iki didelių – pradėtų suprasti, kad saugumo klausimai bus pirmiausia mūsų atsakomybė.“¹¹⁷

Svarbu paminėti, kad Lietuvos Prezidentė tikino turėjusi įtakos Vokietijos apsisprendimui būti aktyvesne: „Pirmiausia, praėjo daug laiko, ir Vokietijoje sąmonėje vyksta lūžis, kad užtenka kompleksuoti, bijoti, neprisiimti atsakomybės, krūpčioti nuo to, ką galvoja Putinas. Sprendimas nėra lengvas. Po mano valstybinio vizito ir pokalbio su kanclere tai pasisekė pasiekti.“¹¹⁸. Gerus Lietuvos prezidentės asmeninius santykius su Angela Merkel patvirtino ir 2018 metais Vokietijos kanclerės vizitas

¹¹² Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Velse – Lietuvos saugumui svarbūs sprendimai.“ 2014 rugsėjo 5 d. <<https://www.lrp.lt/lt/velse-lietuvos-saugumui-svarbus-sprendimai/20298>> [Žiūrėta 2019 04 06].

¹¹³ Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės kalba atidarant NATO pajėgų integravimo vadavietę.“ 2015 rugsėjo 3 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-veikla/kalbos/lietuvos-respublikos-prezidentes-dalios-grybauskaites-kalba-atidarant-nato-pajegu-integravimo-vadaviete/23585>> [Žiūrėta 2019 04 06].

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos vadovė pažymi „persilaužimą“ dislokuojant Vokietijos pajėgas.“ 2016 liepos 7 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-vadove-pazymi-persilauzima-dislokuojant-vokietijos-pajegas/25638>> [Žiūrėta 2019 04 06].

¹¹⁵ ELTA, „D. Trumpas naujausiame interviu skundėsi šalimis „plėšikėmis“.“ *Lrt.lt*, 2016 kovo 27 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/3/131786/d-trumpas-naujausiame-interviu-skundes-salimis-plesikemis>> [Žiūrėta 2019 04 07].

¹¹⁶ Vyktintas Pugačiauskas, LRT televizijos laida „Savaitė“, „JAV: tapęs kandidatu, D. Trumpas griaua NATO.“ *Lrt.lt*, 2016 liepos 25 d. <www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/3/143514/jav-tapes-kandidatu-d-trumpas-griauna-nato> [Žiūrėta 2019 04 07].

¹¹⁷ BNS, *lytas.lt*, „D. Grybauskaitė: „NATO tikrai mus gins“.“ 2016 liepos 7 d. <<https://lietuvosdiena.lytas.lt/aktualijos/2016/07/07/news/d-grybauskaite-nato-tikrai-mus-gins--1265216/>> [Žiūrėta 2019 04 07].

¹¹⁸ Ten pat.

į Lietuvą. Jo metu A. Merkel džiaugėsi Lietuvos partneryste Europos derybose ir pavadino D. Grybauskaitę labai svarbiu asmeniu ES¹¹⁹. Tokie pasisakymai rodo, kad draugiški šalių lyderių tarpusavio santykiai turėjo įtakos ir tarpvalstybinių santykių dinamikai.

Vokietijos vaidmens stiprinimui akstino suteikė ir D. Trumpo pasisakymai jam tapus prezidentu. Užėmęs postą, jis ne kartą kritikavo NATO šalių lyderius dėl per menkų išlaidų gynybai bei pabrėžė, kad Europa iš NATO gauna kur kas daugiau naudos nei JAV¹²⁰. Verta atkreipti dėmesį į dar vieną aspektą – Lietuvoje Vokietijos vadovaujamas NATO priešakinių pajėgų batalionas buvo dislokuotas 2017 metų vasarį,¹²¹ o 2017 metų lapkritį JAV nutraukė nuolatinį saugumos pajėgų karių rotavimą Lietuvoje, kuris buvo suvokiamas kaip JAV užnugario garantija. Tiesa, nors JAV buvimas nuo tada nebėra nuolatinis, amerikiečių kariai ir toliau aktyviai dalyvauja įvairiose pratybose. Komentuodamas JAV sprendimą nutraukti nuolatinę karių rotaciją, L. Kojala teigė: „Turėtume pernelyg nepervertinti šio sprendimo ir manyti, kad tai yra bendresnės NATO strategijos dalis, kurioje vis didesnę vaidmenį vaidina Europos valstybės, ne tik amerikiečiai.“¹²²

Vis dėlto, nepaisant kalbų apie didesnę Europos šalių įsitraukimą į gynybos klausimus ir juntamą D. Trumpo nusiteikimą susitelkti į amerikiečių poreikius, D. Grybauskaitės vaidmens suvokime JAV išliko svarbi. Pavyzdžiui, 2017 metais duodama interviu „Foreign Policy“, Lietuvos Prezidentė sutiko su D. Trumpo kritika dėl NATO narių išlaidų gynybai ir patikino nematanti pagrindo abejoti JAV požiūriu į Aljansą: „Mes pasitikime Jungtinėmis Valstijomis, ir visai nesvarbu, kokia administracija dirba, nes mūsų partnerystė labai tvirta.“¹²³

Lietuva JAV ir NATO reikšmę pabrėžė ne tik kalbose, bet savo poziciją pagrindė veiksmais. Šiuo atveju jie apima ne tik įsipareigojimų dėl gynybos išlaidų vykdymą, reikalingą pačios Lietuvos saugumo užtikrinimui, bet ir Lietuvos įsitraukimą į tarptautines operacijas. Dar 2017 metais Prezidentė patikino, kad „esame pasirengę padidinti karių skaičių JAV vadovaujamoje anti-ISIS operacijoje, NATO misijoje

¹¹⁹ Paulina Levickytė, ELTA, „Į Vilnių atvykusi Merkel pamalonino Grybauskaitę komplimentu.“ *Delfi.lt*, 2018 rugsėjo 14 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/i-vilniu-atvykusi-merkel-pamalonino-grybauskaite-komplimentu.d?id=79068713>> [Žiūrėta 2019 04 07].

¹²⁰ Pavyzdžiui, Vaidas Saldžiūnas, *Delfi.lt*, „D. Trumpas auklėjo NATO šalių lyderius: jūs mums skolingi, o 2 procentų gynybai neužteks.“ 2017 gegužės 25 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/europietis/d-trumpas-auklejo-nato-saliu-lyderius-jus-mums-skolingi-o-2-procentu-gynybai-neuzteks.d?id=74751326>> [Žiūrėta 2019 04 07]; BNS, „Trumpas dar kartą paragino NATO nares didinti karines išlaidas.“ *Delfi.lt*, 2018 liepos 9 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/world/trumpas-dar-karta-paragino-nato-nares-didinti-karines-islaidas.d?id=78525187>> [Žiūrėta 2019 04 07].

¹²¹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos narystė Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje (NATO)“. <<https://www.urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/uzsienio-politikos-prioritetai/lietuvos-saugumo-politika/nato>> [Žiūrėta 2019 04 07].

¹²² Vilija Andrulevičiūtė, *LRT.lt*, „JAV nutraukė nuolatinį savo karių buvimą Lietuvoje. Ką tai reiškia?“ 2017 lapkričio 8 d. <www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/192654/jav-nutrauke-nuolatinisavo-kariu-buvima-lietuvoje-ka-tai-reiskia> [Žiūrėta 2019 04 07].

¹²³ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės interviu „Foreign Policy“.“ 2017 kovo 25 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-interviu-foreign-policy/27303>> [Žiūrėta 2019 05 03].

Afganistane ir JT misijoje Malyje¹²⁴. Atsižvelgus į NATO ir sąjungininkų prašymus, per 2018 m. Lietuvos karių skaičius NATO vadovaujamoje tarptautinėje operacijoje „Tvirta parama“, kuri prisidedama rengiant Afganistano nacionalines saugumo pajėgas, buvo padidintas daugiau nei dvigubai – nuo 20 iki 50, tokį karių skaičių planuojama išlaikyti ir 2019 metais¹²⁵. Be to, numatyta, kad šių pajėgų išlaikymui ir vystymui Lietuva 2018-2020 m. kasmet skirs po pusę milijono JAV dolerių (beveik 415 tūkst. eurų). Į specialų patikos fondą Lietuva skiria įmokas nuo 2015 metų. Taip pat Lietuva toliau prisideda prie operacijoje Irake kovojančių JAV vadovaujamos koalicijos pajėgų, dalyvauja ir kitose tarptautinėse operacijose¹²⁶.

Apibendrinant galima teigti, kad JAV ir NATO svarba Lietuvos **vaidmens suvokime ir vaidmens atlikime** buvo nuosekliai akcentuojama visos antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu. Vertinant iš vaidmens teorijos perspektyvos, tokią poziciją galima identifikuoti kaip „**ištikimos sąjungininkės-atlantistės**“. Vis dėlto, verta išskirti, kad JAV prezidento rinkimai ir D. Trumpo pristatyta vizija, nukreipta į Amerikos poreikius, bei sėkmingai plėtojami santykiai su Vokietija turėjo įtakos ir Lietuvos požiūriui D. Grybauskaitės kadencijos viduryje. Nors šalies vadovė nemenkino JAV indėlio, ėmė lygiagrečiai akcentuoti aljansui priklausančių Europos valstybių įsitraukimo į saugumo stiprinimą būtinybę. Tai parodo, kad Lietuvos pozicija nebuvo kategoriška ir palaikanti tik D. Trumpą ir JAV ar A. Merkel ir Europą, veikiau siekta puoselėti bendradarbiavimą su abiem pusėmis ir skatinti vienybę NATO viduje.

2.5. Siekis apsiginti patiems ir „teritorijos gynėjos“ vaidmuo

Nors Prezidentės pasisakymuose šalies gynybos ir saugumo kontekste ryškus JAV ir NATO, kaip svarbiausio saugumo garanto, leitmotyvas, ji akcentuoja būtinybę ir patiems investuoti į savo saugumą. Karinio Lietuvos pasirengimo gerinimas visą antrąją D. Grybauskaitės kadenciją buvo vienas iš esminių prioritetų, pabrėžiamų tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu mastu. Išaugęs ir nuosekliai išlaikytas dėmesys šalies saugumui šiuo laikotarpiu yra įvairiomis formomis pasireiškiančios Rusijos grėsmės rezultatas.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė tiesiogiai D. Trumpui pristatė specifines Lietuvos grėsmes.“ 2017 liepos 6 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidente-tiesiogiai-d.-trumpui-pristate-specifines-lietuvos-gresmes/28005>> [Žiūrėta 2019 04 07].

¹²⁵ ELTA, „Lietuvos kariai šiais metais dalyvaus 11-oje tarptautinių organizacijų.“ *Diena.lt*, 2019 sausio 29 d. <<http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/lietuvos-kariai-siais-metais-dalyvaus-11-oje-tarptautiniu-operaciju-898973>> [Žiūrėta 2019 04 07].

¹²⁶ Jūratė Valančiūtė, ELTA, „Prie NATO misijos Afganistane prisijungė Lietuvos kariai.“ *Delfi.lt*, 2018 balandžio 24 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prie-nato-misijos-afganistane-prisijunge-lietuvos-kariai.d?id=77798559>> [Žiūrėta 2019 04 07].

Tai dar savo inauguracinėje kalboje aiškiai įvardijo ir šalies Prezidentė: „Ateinančių metų iššūkiai aiškūs. Jų nepasirinksi – juos siunčia gyvenimas. Karinės grėsmės Lietuvos pašonėje mus sutelkė dar labiau. Šiandien dar kartą prisiekiau saugoti Lietuvos žemių vientisumą. Grėsminga situacija aplink Lietuvą reikalauja šalies apginamumui skirti ypatingą dėmesį.“¹²⁷ Jau pirmosiomis dienomis D. Grybauskaitė ėmėsi savo žodžius pagrindžiančių veiksmų – pasirašė įstatymo pataisas dėl papildomo finansavimo krašto apsaugos sistemai, kuriomis šalies gynybai buvo papildomai paskirta 130 milijonų litų¹²⁸, teigdama, kad „nauji iššūkiai ir grėsmės valstybei akivaizdžios, todėl turime nieko nelaukdami stiprinti Lietuvos gynybinį pajėgumą. Privalome užtikrinti maksimalų Lietuvos saugumą ir būti visiškai pasirengę ginti valstybę“¹²⁹. Verta išskirti, kad kai kuriuose pasisakymuose D. Grybauskaitė Lietuvą įvardija kaip NATO rytinio pakraščio gynėją. Pavyzdžiui, dalyvaudama ilgojo nuotolio radaro kapsulės įkasimo ceremonijoje, ji pabrėžė, kad priemonės, kurių imtasi, prisideda prie viso aljanso saugumo stiprinimo: „Jau netrukus čia atsirasiantis radiolokacinis postas ne tik sustiprins mūsų nacionalinės oro erdvės stebėjimo ir kontrolės sistemą, bet ir padės užtikrinti viso Aljanso rytinių sienų apsaugą.“¹³⁰ Būtent visos NATO teritorijos stiprinimas ties rytine Aljanso siena, pasak D. Grybauskaitės, yra vienas iš pagrindinių prioritetų¹³¹.

Nuosekli pozicija dėl šalies indėlio į savo gynybos stiprinimą išlaikoma ir visuose D. Grybauskaitės metiniuose pranešimuose. Pavyzdžiui, 2015 metais šalies gynyba buvo įvardinta kaip pagrindinė pareiga, kuriai „<...> susitelkėme ir pakilome“¹³², 2016-ųjų metiniame pranešime šalies vadovė akcentavo, kad naujų iššūkių ir besitęsiančios agresijos Sirijoje bei Ukrainoje akivaizdoje „<...> neužtenka tik prisijungti prie pagalbos ar taikos misijų“¹³³ ir pabrėžė, kad būtina mokėti prisitaikyti prie tarptautinės aplinkos pokyčių: „Turime būti tikri, kad krizės atveju valstybė bus pasirengusi žaibiškai reaguoti ir užtikrinti žmonių saugumą.“¹³⁴ Apie gynybą kalbėta ir 2017-ųjų pranešime, tiesa, šįkart jau džiaugiamasi pasiektais rezultatais ir raginama taip pat efektyviai spręsti ir kitus valstybei reikšmingus klausimus:

¹²⁷ Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės inauguracinė kalba Seime.“ 2014 liepos 12 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentės-veikla/kalbos/lietuvos-respublikos-prezidentės-dalios-grybauskaitės-inauguracinė-kalba-seime/19818>> [Žiūrėta 2019 04 08].

¹²⁸ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė pasirašė įstatymą dėl gynybos stiprinimo.“ 2014 liepos 14 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentė-pasirase-istatyma-del-gynybos-stiprinimo/19844>> [Žiūrėta 2019 04 08].

¹²⁹ Ten pat.

¹³⁰ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuva stiprina oro gynybą.“ 2015 lapkričio 27 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-stiprina-oro-gynyba/24263>> [Žiūrėta 2019 04 08].

¹³¹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos užsienio politika tampa globali.“ 2018 sausio 17 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-uzsienio-politika-tampa-globali/29205>> [Žiūrėta 2019 04 08].

¹³² Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas.“ 2015 birželio 4 d. <<https://www.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2015>> [Žiūrėta 2019 04 08].

¹³³ Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas.“ 2016 birželio 9 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2016-m./25366>> [Žiūrėta 2019 04 08].

¹³⁴ Ten pat.

„<...> strateginiams sprendimams reikia susivienyti, kaip mes susivienijome šalies gynybai. Dėl jos nesvyruojame. Ir politikai, ir visuomenė – visi kalbame vienu balsu ir netrypčiodami daroma tai, ką reikia. Suprantame, kad saugumas kainuoja ir juo turime rūpintis pirmiausia mes patys.“¹³⁵ Kad Rusija buvo priežastis, dėl kurios vykdomas toks intensyvus gynybos stiprinimas, D. Grybauskaitė pripažino ne kartą. Jos teigimu, agresijos demonstravimas iš Rusijos pusės yra įprastas elgesio modelis nuo Krymo aneksijos laikų: „Todėl turime būti pasiruošę ir labai rimtai investuoti į mūsų gynybą. Pasitelkėme greitojo reagavimo pajėgas, skiriame 2 proc. BVP gynybai, modernizuojame kariuomenę. Tai yra pamokos, kurių išmokome iš Rusijos elgesio.“¹³⁶

Šie Prezidentės pasisakymuose minimi pasiekimai parodo nusiteikimą įgyvendinti užsibrėžtus su karinio saugumo stiprinimu susijusius tikslus ir gali būti priskiriami **vaidmens atlikimą** iliustruojantiems pavyzdžiams. Minėtos greitojo reagavimo pajėgos, kurios galėtų operatyviai reaguoti į vadinamąsias nekonvencines grėsmes, pavyzdžiui, skiriamaisiais ženklais nepažymėtų ginkluotų grupuočių veiksmus ar tautinių mažumų kurstymą, įkurtos 2014 metais¹³⁷, 2015 metais grąžinta privalomoji nuolatinė pradinė karo tarnyba, kuria įtvirtintas mišrios kariuomenės modelis¹³⁸. Be to, 2014 metais Prezidentės iniciatyva buvo priimtas Nacionalinis susitarimas, kuriuo įsipareigojama nuosekliai didinti lėšas, skiriamas krašto apsaugai, ir iki 2020 metų pasiekti 2 proc. bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) ribą¹³⁹. Tiesa, po metų D. Grybauskaitė prakalbo apie termino ankstinimą ir pareiškė, kad tikimasi 2 proc. skirti jau 2018-aisias¹⁴⁰. Šis siekis įgyvendintas, o finansavimą krašto gynybai ketinama didinti ir toliau – parlamentinės šalies partijos įsipareigojo šiai sričiai iki 2030 metų skirti 2,5 procentus BVP¹⁴¹.

Atsižvelgiant į visą antrosios D. Grybauskaitės kadencijos kontekstą, galima teigti, kad į šalies gynybos stiprinimą nukreiptos pozicijos buvo laikomasi nuosekliai, naujus užmojus lydėjo konkretūs sprendimai. Lietuvos pasiryžimas veikti ir pačiai, o ne tik prašyti ir tikėtis būti apsaugotai sąjungininkų,

¹³⁵ Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas.“ 2017 birželio 8 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2017-m./27738>> [Žiūrėta 2019 04 08].

¹³⁶ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės interviu Lenkijos naujienų agentūrai PAP.“ 2018 vasario 15 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-interviu-lenkijos-naujienu-agenturai-pap/29453>> [Žiūrėta 2019 04 08].

¹³⁷ Saulius Liauksminas, „Ryto garsai“, „Prezidentė: tikiuosi, greitojo reagavimo pajėgas vadinsime skraidančiais lietuviais.“ *LRT.lt*, 2014 spalio 16 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/71393/prezidente-tikiuosi-greitojo-reagavimo-pajegas-vadinsime-skraidanciais-lietuviais>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹³⁸ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Šaukimas į privalomąją karo tarnybą bus nuolatinis.“ 2016 birželio 21 d. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/saukimas-i-privalomaja-karo-tarnyba-bus-nuolatinis/25470>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹³⁹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė pasirašė įstatymą dėl gynybos stiprinimo.“ 2014 liepos 14 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidente-pasirase-istatyma-del-gynybos-stiprinimo/19844>> [Žiūrėta 2019 04 08].

¹⁴⁰ BNS, „D. Grybauskaitė: Lietuva tikisi 2018 m. gynybai skirti 2 proc. BVP.“ *Delfi.lt*, 2015 rugsėjo 3 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/d-grybauskaite-lietuva-tikisi-2018-m-gynybai-skirti-2-proc-bvp.d?id=68899434>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „VGT patvirtino prioritetinius Lietuvos gynybos poreikius.“ 2018 kovo 20 d. <<https://www.lrp.lt/lt/vgt-patvirtino-prioritetinius-lietuvos-gynybos-poreikius/29663>> [Žiūrėta 2019 04 09].

remiantis vaidmens teorija, patenka į „teritorijos gynėjos“ vaidmens rėmus. Be to, Lietuva siekė vaizduoti save platesniame gynėjos kontekste ir pabrėžti, kad stiprindama rytinį flangą, prisideda ne tik prie savo, bet ir prie viso aljanso saugumo stiprinimo. Minėtina, kad tokiam vaidmeniui įtakos turėjo ne tik tebesitęsiantis ir vis naujomis formomis pasireiškiantis agresyvus Rusijos elgesys, bet ir siekis įgyvendinti JAV bei NATO lūkesčius.

2.6. Orientacija į ES ir „proeuropietiškos multilateralistės“ vaidmuo

Antrosios D. Grybauskaitės kadencijos metu išryškėjo proeuropietiškos pozicijos stiprėjo. Galima išskirti tą lėmusias aplinkybes, pirmiausia – 2015-ųjų viduryje kilusią ir Europą užgriuvusią pabėgėlių krizę, kuri tapo dažnu diskusijų objektu. D. Grybauskaitė matė tik vieną išeitį norint ją suvaldyti – ieškoti bendro sprendimo ir veikti kartu: „Europos vienybė nėra pasirinkimas. Tai yra būtinybė, jeigu siekiame užtikrinti ES išorės sienų saugumą, panaikinti vidines sienas ir suteikti orią pagalbą bėgantiems nuo karo.“¹⁴² Savo solidarumą migrantų krizės akivaizdoje Lietuva išreiškė priimdama nustatytą pabėgėlių skaičių, siųsdama savo ekspertus į Graikiją, teikdama humanitarinę bei finansinę pagalbą.¹⁴³ Kad Lietuva turi prisidėti prie Europos problemų sprendimo D. Grybauskaitė akcentavo ir 2016-ųjų metiniame pranešime: „Esame labiausiai proeuropietiški, tačiau europietišumą suprantame vis dar tik kaip finansinę naudą, o ne kaip vertybes ir atsakomybę. Ir Europos bėdų dar nepriimame kaip savo.“¹⁴⁴ Šalies vadovė taip pat pabrėžė visos Europos vienybės puoselėjimo svarbą iššūkių akivaizdoje: „Populistų balsai, skatinantys nusivylimo euroatlantine integracija nuotaikas, vis pasigirstančios abejonės dėl bendros Europos ateities, raginimai draugauti su agresoriumi pavojingi nė kiek ne mažiau, nei nedraugiškos šalies naikintuvai virš mūsų galvų. Dabar kaip niekada svarbu išlaikyti įsitvirtinimo Europos Sąjungoje ir NATO kryptį.“¹⁴⁵

Kaip vienas iš esminių faktorių, prisidėjusių prie augančių dvejonų bendrijos ateitimi, kurias savo kalboje mini D. Grybauskaitė, išskirtinas Didžiosios Britanijos referendumas dėl narystės ES. 2013-aisiais Didžiosios Britanijos premjero David Cameron pažadas surengti referendumą tuo atveju, jei 2015-aisiais konservatoriai laimės rinkimus, galiausiai įgavo realų pavidalą¹⁴⁶. 2016-ųjų pradžioje paaiškėjo,

¹⁴² Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Baltijos šalies vadovė: ES vienybė – tai būtinybė.“ 2016 balandžio 20 d. <<https://www.lrp.lt/lt/baltijos-salies-vadove-es-vienybe-tai-butinybe/25054>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁴³ Ten pat.

¹⁴⁴ Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas.“ 2016 birželio 9 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2016-m./25366>> [Žiūrėta 2019 04 08].

¹⁴⁵ Ten pat.

¹⁴⁶ Rūta Slušnytė, „VŽ paaiškina: kodėl rengiamas referendumas dėl „Brexit“. *Verslo žinios*, 2016 gegužės 23 d. <<https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2016/05/23/vz-paaiskina-kodel-rengiamas-referendumas-delbrexit>> [Žiūrėta 2019 04 09].

kad referendumas įvyks tų pačių metų birželį¹⁴⁷. Artėjant britų apsisprendimo momentui, D. Grybauskaitė vylėsi, kad britai balsuos už ateitį bendrijoje: „Mes norime tikėti, kad Didžiosios Britanijos žmonės balsuos atsakingai ir apgalvotai ir nuspręs vis tik pasilikti Europos Sąjungos šeimoje.“¹⁴⁸ Šalies vadovės pasisakymuose taip pat išryškėjo pozicija, kad nepaisant balsavimo baigties, britų sprendimas bus gerbiamas, be to, ji pabrėžė būtinybę „išmokti referendumo pamokas“ bei įgyvendinti pokyčius: „Ne tik Britanijoje, bet ir kitose šalyse vis mažiau piliečių pasitiki europinėmis institucijomis. Tai reiškia, kad reikia, jog Europa keistųsi kartu su gyvenimu, kartu su žmonių poreikiais.“¹⁴⁹

Po britų apsisprendimo trauktis iš ES, D. Grybauskaitė vis dažniau savo pasisakymuose akcentavo proeuropietišką poziciją. Tuometinę situaciją ji apibūdino kaip „kartinį momentą“ arba „lūžio tašką“ ir pabrėžė, kad ES šalys privalo išlikti vieningos, ieškoti jas jungiančių aspektų, nepasiduoti skirtingų takoskyrų įtakai¹⁵⁰. Šalies vadovės pasisakymuose išreiškiamas visos tautos palankumas ES: „Lietuviai visada buvo vieni didžiausių eurooptimistų. Gerai pamename gyvenimą iki Europos Sąjungos ir tai, kaip sunku buvo grįžti į Europos šalių šeimą. Lietuvai Europa – tai kur kas daugiau nei finansinė parama. Tai saugumas ir galimybės mums ir mūsų vaikams. Mes žinome, kad Europos ir jos vertybių negalima priimti tiesiog kaip duotybės.“¹⁵¹ Kad lietuviai labiausiai pasitiki ES rodo ir 2019 metų „Eurobarometro“ apklausos duomenys – pasitikėjimas bendrija siekia 65 procentus, optimistiškai ES ateitį vertina 71 procentas¹⁵². Taip pat galima pastebėti, kad D. Grybauskaitė atvirai reiškė ir asmeninį požiūrį į bendriją. Pavyzdžiui, vieno ES viršūnių susitikimo metu ji patikino, kad apie Europą visada galvoja „pozityviai ir optimistiškai.“¹⁵³

¹⁴⁷ ELTA, „Paskelbta, kada britai rengs referendumą dėl narystės ES.“ *LRT.lt*, 2016 vasario 20 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/128479/paskelbta-kada-britai-rengs-referenduma-del-narystes-es>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁴⁸ BNS, „D. Grybauskaitė: Didžioji Britanija išliks svarbi Lietuvai nepaisant sprendimo dėl ateities ES.“ *Delfi.lt*, 2016 birželio 23 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dgrybauskaite-didzioji-britanija-isllys-svarbi-lietuvai-nepaisant-sprendimo-del-ateities-es.d?id=71634928>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁴⁹ Ten pat.

¹⁵⁰ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Bratislavoje – kartinės diskusijos dėl ES ateities.“ 2016 rugsėjo 16 d. <<https://www.lrp.lt/lt/bratislavoje-kertines-diskusijos-del-es-ateities/26150>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Dalia Grybauskaitė: Lietuviai visada buvo vieni didžiausių eurooptimistų.“ 2016 gruodžio 5 d. <<https://www.lrp.lt/lt/dalia-grybauskaite-lietuviai-visada-buvo-vieni-didziausiu-eurooptimistu/26691>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁵² Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje, „Paskelbta „Eurobarometro“ Lietuvos ataskaita. Lietuvos gyventojai labiausiai pasitiki Europos Sąjunga ir optimistiškai žiūri į ateitį.“ 2019 kovo 5 d. <https://ec.europa.eu/lithuania/Lithuanian%20Eurobarometer%20Report2018_Lt> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁵³ BNS, „D. Grybauskaitė: Europos valstybių lyderiams reikia daugiau atsakomybės ir drąsos.“ *LRT.lt*, 2016 rugsėjo 16 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/148674/d-grybauskaite-europos-valstybiu-lyderiams-reikia-daugiau-atsakomybes-ir-drasos>> [Žiūrėta 2019 04 09].

Greta „Brexit“ ir migracijos krizės nerimą Europoje sėjo teroro išpuoliai. 2015–2017 metais teroro atakos surengtos Paryžiuje, Briuselyje, Nicoje, Berlyne, Mančesteryje, Londone bei Barselonoje¹⁵⁴. Tai dar vienas veiksnys, su kuriuo galima sieti išaugusį Europos vienybės skatinimą Lietuvos prezidentės retorikoje. Prie stiprėjančio dėmesio Europos reikalams galima priskirti ir pokyčius už Atlanto – po D. Trumpo pergalės JAV prezidento rinkimuose ir nerimą keliančių pasisakymų apie amerikiečių susitelkimą į savo interesus (plačiau 2. 4. poskyryje) Lietuvai tapo ypatingai svarbu, kad ES išliktų tvirta. Tą patvirtina ir D. Grybauskaitės 2018-ųjų metinis pranešimas. Šalies vadovė ragino nebijoti būti Europos Sąjungos „integracijos smaigalyje“: „<...> tik suvieniję pastangas karinio, energetinio, kibernetinio ir ekonominio saugumo srityse jausimės stiprūs. Atgimstanti stiprios ir vieningos Europos idėja gražina pasitikėjimą savimi.“¹⁵⁵ Kad Lietuva pasiryžusi visapusiškai prisidėti prie ES vienybės, matyti ir iš tam tikrų sprendimų bei veiksmų, kurie atskleidžia realų vaidmens atlikimą. Verta paminėti, kad Lietuvos kariai ir krašto apsaugos sistemos tarnautojai dalyvauja ES karinėje operacijoje Viduržemio jūros regiono dalyje, taip pat kovos su piratavimu operacijoje¹⁵⁶. Be to, Lietuvos iniciatyva 2018-aisiais devynios ES šalys priėmė sprendimą sukurti greitojo reagavimo kibernetines pajėgas¹⁵⁷.

Vertinant iš vaidmens teorijos perspektyvos, tokią Lietuvos poziciją antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu galima priskirti „**proeuropietiškos multilateralistės**“ vaidmeniui. Pažymėtina, kad šis vaidmuo palaipsniui darėsi vis ryškesnis. Jo stiprėjimas pastebėtas migracijos krizės akivaizdoje, o terorizmo grėsmė, D. Trumpo išrinkimas Prezidentu, „Brexit“ ir bendrai išaugęs skepticizmas Europos atžvilgiu, tapo postūmiu atsigręžti į Europos problemas ir tapti aktyvia proeuropietiškos vizijos gynėja.

2.7. Regioninė partnerystė ir „regioninio bendradarbiavimo rėmėjos“ vaidmuo

Visos D. Grybauskaitės antrosios kadencijos laikotarpiu šalies vadovės pasisakymuose pastebima orientacija į regioninį bendradarbiavimą. Pagrindinės minimos partnerės – kitos Baltijos šalys, Lenkija, Šiaurės šalys. Būtinybė susitelkti dažniausiai siejama su gynybos, energetinio saugumo klausimais, taip

¹⁵⁴ Europos Parlamentas, „Terorizmas Europos Sąjungoje: išpuoliai mirtys ir areštai.“ 2018 liepos 25 d. <<http://www.europarl.europa.eu/news/lt/headlines/priorities/terorizmas/20180703STO07125/terorizmas-europos-sajungoje-ispuoliai-mirtys-ir-arestai>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁵⁵ Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas.“ 2018 birželio 12 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2018-m./30193>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁵⁶ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, „Lietuvos dalyvavimas tarptautinėse organizacijose ir mokymų misijose.“ <http://kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/tarptautines_operacijos.html> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁵⁷ Vaidotas Beniušis, BNS, „Lietuvos iniciatyva devynios ES šalys kuria kibernetines pajėgas.“ *15min*, 2018 birželio 21 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuvos-iniciatyva-devynios-es-salys-kuria-kibernetines-pajegas-56-990308>> [Žiūrėta 2019 04 09].

pat kibernetiniu saugumu. Išanalizavus visos kadencijos pasisakymus ir susitarimus bei įgyvendintus projektus, galima išskirti konkretesnių regioninės partnerystės kryptių ir pasiekimų.

Pavyzdžiui, bendradarbiavimo su Latvija bei Estija sampratą D. Grybauskaitės retorikoje apibrėžia tokios frazės kaip: „Esame to paties regiono dalis, turime daug bendrų interesų. Šiandien susiduriame su tais pačiais iššūkiais mūsų šalių saugumui. Esame stipresni, kai veikiame išvien.“¹⁵⁸; „Būtina suderinti bendrus interesus, nes tik taip mus priima kaip regioną.“¹⁵⁹ Panaši retorika vyrauja ir kalbose apie bendradarbiavimą su Lenkija. Pasak D. Grybauskaitės, saugus ir ekonomiškai stiprus regionas yra abiejų šalių siekiamybė: „Tai pasieksime tik būdami vieningi, kartu įgyvendindami ilgalaikes kolektyvinės gynybos priemones ir vykdydami strateginius projektus, kurie užtikrins regiono energetinį savarankiškumą.“¹⁶⁰ Šalies vadovė mini ir bendras grėsmes: „Lietuva ir Lenkija vienodai supranta geopolitinius iššūkius. Gyvename viename regione, tik glaudus bendradarbiavimas visose srityse užtikrins saugumą Lietuvos ir Lenkijos žmonėms.“¹⁶¹ Tos pačios priežastys skatina ir ryšių su Šiaurės šalimis stiprinimą. „<...> geopolitinė situacija regione reikalauja didelio Baltijos ir Šiaurės šalių susitelkimo ir bendrų veiksmų, atkreipiant dėmesį ir į informacinį, energetinį viso regiono saugumą.“¹⁶² Kalbose išreiškiamą interesą bendradarbiauti patvirtina ne vienas D. Grybauskaitės kadencijos metu įgyvendintas projektas ar pasiektas susitarimas. Viena iš svarbiausių sričių – energetinis saugumas. Tiesa, pirmaisiais kadencijos metais prezidentės pasisakymuose, susijusiuose su energetikos klausimais, itin daug dėmesio skirta Suskystintų gamtinių dujų (toliau – SGD) terminalui, kurio eksploatavimas oficialiai pradėtas 2014 metų pabaigoje¹⁶³. D. Grybauskaitė ne kartą pabrėžė, kad „<...> esame pionieriai tarp Baltijos valstybių bent jau šioje srityje“¹⁶⁴ ir akcentavo, kad „terminalas užtikrina saugumą ne tik Lietuvai, bet ir visoms Lietuvos šalims, nes galime garantuoti visų trijų Baltijos valstybių 90 proc.

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuva ir Latvija – bendrų interesų vienijamos partnerės.“ 2015 liepos 13 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-ir-latvija-bendru-interesu-vienijamos-partneres/23285>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁵⁹ Saulius Liauksminas, „Ryto garsai“, „Prezidentė: JAV sankcijos Rusijai – rimtas signalas.“ *Lrt.lt*, 2017 liepos 31 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/181349/prezidente-jav-sankcijos-rusijai-rimtas-signalas>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Baltijos šalys ir Lenkija stiprina regiono saugumą.“ 2014 gruodžio 2 d. <<https://www.lrp.lt/lt/baltijos-salys-ir-lenkija-stiprina-regiono-sauguma/21537>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Dvišalis Lietuvos ir Lenkijos Prezidentų susitikimas: bendri iššūkiai reikalauja bendrų pastangų.“ 2016 rugpjūčio 25 d. <<https://www.lrp.lt/lt/dvisalis-lietuvos-ir-lenkijos-prezidentu-susitikimas-bendri-issukiai-reikalauja-bendru-pastangu/25989>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁶² Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Regiono saugumas – bendras Baltijos ir Šiaurės šalių interesas.“ 2014 spalio 21 d. <<https://www.lrp.lt/lt/regiono-saugumas-bendras-baltijos-ir-siaures-saliu-interesas/20645>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁶³ Laura Sėlenienė, „SGD terminalas oficialiai atidarytas: pradėjo sukintis skaitiklis už „Independence“ nuomą.“ *15min*, 2014 gruodžio 3 d. <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/sgd-terminalas-oficialiai-atidarytas-pradejo-sukintis-skaitiklis-uz-independence-nuoma-664-470621>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės interviu žurnalui IQ.“ 2014 07 07 <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-respublikos-prezidentes-dalios-grybauskaites-interviu-zurnalui-iq/21684>> [Žiūrėta 2019 04 06].

poreikio, jeigu toks būtų¹⁶⁵. Taip pat ji teigė besididžiuojanti, kad Lietuva „sugebėjo Suskystintų dujų terminalą pasistatyti pati, savarankiškai, nelaukdama, kad kas padės <...>“¹⁶⁶. Atsižvelgiant į šiuos pasisakymus ir faktą, kad SGD terminalą Lietuva statė viena, nepavykus pasiekti susitarimo dėl Latvijos ir Estijos įsitraukimo, o ir vėlesni bandymai suteikti jam regioninį statusą buvo nesėkmingi¹⁶⁷, šį projektą galima laikyti pavyzdžiu, atskleidžiančiu, kad regioninis bendradarbiavimas buvo ne toks glaudus, kaip galėjo būti deklaruojama.

Tačiau tiriamuoju laikotarpiu galima išskirti ir tokių pasiekimų, kurie pagrindžia regioninio bendradarbiavimo egzistavimą. Pavyzdžiui, elektros jungčių „NordBalt“ su Švedija ir „LitPol Link“ su Lenkija įjungimas 2015 metų pabaigoje apibūdinamas kaip „<...> strateginis ir istorinis mūsų regiono pasiekimas. Šiandien kuriame tai, kas yra strategiškai svarbu Baltijos šalims ir visai Europos Sąjungai“¹⁶⁸. Reikšmingu regioninio bendradarbiavimo pasiekimu galima laikyti ir 2018 metais Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos ir Europos Komisijos vadovų pasirašytą susitarimą dėl Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizavimo su žemynine Europa projekto. Sinchronizacija numatyta vykdyti per Lenkiją¹⁶⁹. Reiktų atkreipti dėmesį, kad šį susitarimą galima priskirti ne tik regioninio bendradarbiavimo, bet ir proeuropietiškos pozicijos iliustravimui.

Kita sritis – karinis saugumas. Joje minimas bendradarbiavimas tiek su Latvija, Estija, tiek su Lenkija. Vis dėlto, nors Baltijos šalys yra įsteigusios Baltijos Tarybą, kurioje aptariamai bendradarbiavimas įvairiose srityse, kasmet organizuoja Baltijos šalių karinio komiteto susitikimus, dažniausiai partnerystė su latviais ir estais gynybos klausimais vyksta per NATO prizmę, galima paminėti ir pozicijų derinimą siekiant bendro rezultato.¹⁷⁰ Partnerystės svarba pabrėžiama ir su kaimynais lenkais. Pavyzdžiui, 2017 metais duodama interviu Delfi.lt Prezidentė teigė: „Saugumo srityje turbūt geresnio supratimo ir geresnės kaimynės mes tikrai neturime – taip pat vertinančios grėsmes ir ypač

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė: „Reikalaujama sprendimų turiu atsižvelgti ir į geopolitinę situaciją.“ 2014 gruodžio 30 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidente-reikalaujama-sprendimu-turiu-atsizvelgti-ir-i-geopolitine-situacija/21670>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁶⁶ Ten pat.

¹⁶⁷ IQ, BNS, „Baltijos šalių susitarimas dėl SGD galutinai palaidotas.“ *Alfa.lt*, 2017 rugsėjo 4 d. <<https://naujienos.alfa.lt/leidinys/iq/baltijos-saliu-susitarimas-del-sgd-galutinai-palaidotas/>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Elektros jungtys su Švedija ir Lenkija – istorinis pasiekimas.“ 2015 gruodžio 14 d. <<https://www.lrp.lt/lt/elektros-jungtys-su-svedija-ir-lenkija-istorinis-pasiekimas/24378>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁶⁹ BNS, „Pasirašytas susitarimas dėl elektros tinklų sinchronizavimo su žemynine Europa.“ *Delfi.lt*, 2018 birželio 28 d. <<https://www.delfi.lt/verslas/energetika/pasirasytas-susitarimas-del-elektros-tinklu-sinchronizavimo-su-zemynine-europa.d?id=78438457>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁷⁰ BNS, „Baltijos šalys sutarė dėl NATO oro policijos misijos rotacijos.“ *LRT.lt*, 2015 gruodžio 14 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/122587/baltijos-salys-sutare-del-nato-oro-policijos-misijos-rotacijos>> [Žiūrėta 2019 04 09].

Rusijos veiksmus.¹⁷¹ Kad šalys siekia abiemis pusėms naudingų rezultatų suvienydamos jėgas, galima iliustruoti 2018-aisias Lietuvos ir Lenkijos Prezidentų susitarimu suderinti bendrą poziciją dėl regiono saugumo užtikrinimui būtinos reformos¹⁷², taip pat minėtina 2019-ųjų vasarį pasirašyta deklaracija, kuria susitarta plėtoti įvairiapusį bendradarbiavimą gynybos srityje – nuo pozicijų derinimo NATO, ES iki keitimosi informacija ir pastangų stiprinti Suvalkų koridoriaus saugumą¹⁷³.

Antroje kadencijos pusėje pastebimas santykių su Lenkija šiltėjimas. Be jau minėtų bendradarbiavimo pavyzdžių, kuriems neabejotinos įtakos turėjo nerimą abiemis šalims keliantys Rusijos veiksmai, galima išskirti ir dar kelis gestus tiek iš Lietuvos, tiek iš Lenkijos pusės. Ne vienerius metus oficialūs Prezidentų vizitai nevyko nei viena kryptimi, tačiau 2018 metais Lenkijos prezidentas Andrzejus Duda atvyko į Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimą, o po šio susitikimo D. Grybauskaitė pareiškė, kad Lietuva palaikys Lenkiją ginče su Europos Komisija dėl Lenkijos teismų reformos. Galiausiai simbolišku ir pozityviu ženklu galima laikyti ir D. Grybauskaitės sprendimą pasirinkti Lenkiją savo paskutiniam kaip Prezidentės vizitui¹⁷⁴.

Vertinant iš vaidmens teorijos perspektyvos, bendradarbiavimo su kitomis regiono šalimis akcentavimas retorikoje ir konkretūs partnerystę iliustruojantys veiksmai nurodo į **„regioninio bendradarbiavimo rėmėjos“ vaidmenį**. Svarbu pabrėžti, kad šis vaidmuo antrosios D. Grybauskaitės laikotarpiu gali būti įvardijamas kaip silpniausias. Nors pasisakymuose buvo nuolat minimi bendri interesai ir bendradarbiavimo svarba visose srityse, toks regioninis bendradarbiavimas apsiribojo daugiausia karinio saugumo stiprinimu. Tiesa, reikšmingų sprendimų viso regiono mastu būta ir energetikos srityje, pavyzdžiui, pagaliau pasiektas susitarimas dėl elektros tinklų sinchronizacijos. Vis dėlto, vertinant visos kadencijos kontekste, tam tikri realūs rezultatai, t. y. **vaidmens atlikimas**, tik iš dalies atitiko deklaruojamą aktyvią regioninio bendradarbiavimo poziciją, t. y. **vaidmens suvokimą**.

¹⁷¹ Monika Garbačiauskaitė-Budrienė, „D. Grybauskaitė: nuo pat pirmo susitikimo su V. Putinu gavau Rusijos reikalavimų sąrašą.“ *Delfi.lt*, 2017 rugsėjo 4 d. <<https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/d-grybauskaite-nuo-pat-pirmo-susitikimo-su-putinu-gavau-rusijos-reikalavimu-sarasa.d?id=75646337>> [Žiūrėta 2019 04 05].

¹⁷² Pranciškus Vaišvila, BNS, „Lietuva ir Lenkija derins bendrą poziciją dėl NATO reformos.“ *15min*, 2018 vasario 17 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuva-ir-lenkija-derins-bendra-pozicija-del-nato-reformos-56-927614>> [Žiūrėta 2019 04 09].

¹⁷³ Dalia Grybauskaitė, „Deklaracija dėl Lietuvos ir Lenkijos partnerystės saugumo srityje stiprinimo.“ 2019 vasario 21 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-veikla/kalbos/deklaracija-del-lietuvos-ir-lenkijos-partnerystes-saugumo-srityje-stiprinimo/31877>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁷⁴ 15min, „Lenkijos žiniasklaida apie A. Dudos ir D. Grybauskaitės susitikimą: esame arti sutarimo.“ 2018 vasario 20 d. <www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/lenkijos-ziniasklaida-apie-a-dudos-ir-d-grybauskaites-susitikima-esame-arti-sutarimo-57-928444> [Žiūrėta 2019 04 11].

2.8. Rytų partnerystė ir „tilto“ vaidmuo

Visos kadencijos laikotarpiu pastebimas ir Lietuvos palaikymas Rytų partnerystės šalims. Daugiausia – Ukrainai, mažiau – Gruzijai bei Moldovai. Anot D. Grybauskaitės, norint užtikrinti saugumą ir stabilumą regione, „<...> būtina ir toliau telkti užsienio valstybių paramą Ukrainai, neleisti tarptautinėje erdvėje pamiršti Krymo okupacijos klausimo. Skatinti Gruzijos ir Moldovos suartėjimą su ES. Padėti šioms valstybėms žengiant eurointegracijos keliu“¹⁷⁵.

Kalbant apie paramą Ukrainai, galima išskirti du aspektus. Pirmiausia, Lietuva yra tarsi Ukrainos balsas įvairiose tarptautinėse institucijose, kuriose nuolatos iškelia Krymo aneksijos faktą, kalba apie situaciją šios šalies rytuose ir ragina nepalikti Ukrainos likimo valioje bei atitinkamai elgtis su Rusija. Sakydama kalbą JT Generalinėje Asamblėjoje 2014 metais, D. Grybauskaitė priminė apie tuomet dar šviežius įvykius: „Mūsų pareiga – remti taiką Ukrainoje, jos suverenitetą ir teritorinį vientisumą. Kuo skubiau turime padėti Ukrainai susidoroti su jai kylančiomis grėsmėmis.“¹⁷⁶ Kad Ukrainos problemos neatsidurtų paraštėse, D. Grybauskaitė siekė ir antroje kadencijos pusėje. Pavyzdžiui, 2017-aisiais ji pabrėžė, kokios gali būti tarptautinės bendruomenės abejingumo pasekmės: „Jei dabar nusigręšime nuo Ukrainos, jei delsime jai padėti, atversime kelią ir toliau plisti agresijai. Turime visomis priemonėmis remti Ukrainą ir jos žmones, ginančius savo teritoriją ir laisvę patiems kurti savo valstybę.“¹⁷⁷

Kitas su Ukraina susijęs aspektas – parama Ukrainos suartėjimui su ES. D. Grybauskaitė savo pasisakymuose pabrėžia, kad „Lietuva visada buvo ir bus su Ukrainos žmonėmis, nuosekliai remdama europietišką Ukrainos kelią“¹⁷⁸, be to, iš tam tikrų pasisakymų matyti, kad Lietuvos Prezidentė mato Lietuvą kaip tarpininkę tarp Ukrainos ir ES: „<...> jau 20 metų stengiamės įtikinti Vakarų, kad būtų vieta Ukrainai NATO ir Europos Sąjungoje“¹⁷⁹. Palaikymas Ukrainai rodomos ir realiais veiksmais. Pavyzdžiui, 2014-2018 metais Lietuvos parama Ukrainai iš viso sudarė 11,48 milijonų eurų. Lietuva teikia humanitarinę pagalbą Ukrainos piliečiams, nukentėjusiems nuo Krymo aneksijos ir konflikto

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė nubrėžė užsienio politikos uždavinius.“ 2015 liepos 1 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidente-nubreze-uzsienio-politikos-uzdavinius/23148>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁷⁶ Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės kalba Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje.“ 2014 rugsėjo 26 d. <https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-veikla/kalbos/lietuvos-respublikos-prezidentes-dalios-grybauskaites-kalba-jungtiniu-tautu-generalineje-asamblejoje/20509>> [Žiūrėta 2019 04 10].

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės interviu „Foreign Policy“.“ 2017 kovo 25 d. <https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-interviu-foreign-policy/27303>> [Žiūrėta 2019 05 03].

¹⁷⁸ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Ukraina vaduojasi ne tik iš agresijos, bet ir iš korupcijos.“ 2016 gruodžio 12 d. <<https://www.lrp.lt/lt/ukraina-vaduojasi-ne-tik-is-agresijos-bet-ir-is-korupcijos/26729>> [Žiūrėta 2019 05 03].

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Vokietijos kariai Lietuvoje – tai lūžis.“ 2016 liepos 11 d. <<https://www.lrp.lt/lt/vokietijos-kariai-lietuvoje-tai-luzis/25672>> [Žiūrėta 2019 05 03].

Rytuose, taip pat dalijasi ekspertinėmis žiniomis įvairiose srityse – nuo kovos su korupcija iki sveikatos apsaugos, energetikos, teismų ir kitų sričių¹⁸⁰. Verta paminėti ir Lietuvos inicijuotą „Naująjį Europos planą Ukrainai“, kuris tapo europiniu finansinės paramos Ukrainai planu¹⁸¹. Be to, Lietuva koordinuoja veiksmus ir pagalbą Ukrainai su kitomis šalimis, pavyzdžiui, Lenkija. D. Grybauskaitės teigimu, Lietuva ir Lenkija yra vienos iš aktyviausių šios valstybės rėmėjų. Kalbėdama apie trišalį bendradarbiavimą, Lietuvos Prezidentė pabrėžė: „Vienodai suprantame geopolitinę situaciją ir regionui iškilusias grėsmes. Kuo glaudžiau mūsų valstybės tarpusavy bendradarbiaus visais lygiais, tuo saugesnis ir stabilesnis bus mūsų regionas.“¹⁸² Tokį bendradarbiavimą įprasmina 2014 metais įsteigta trišalė karinė brigada „LitPolUkrBrig“¹⁸³.

Kiek mažiau dėmesio skiriama kitai Rytų partnerystės šaliai – Gruzijai. Neutrūksta pasisakymų, kuriuose palaikymas šiai valstybei išreiškiamas kartu minint ir Ukrainą, tačiau per visą D. Grybauskaitės kadenciją įvyko ir dvišalių susitikimų su Gruzija, kurių metu Lietuvos Prezidentė reiškė paramą šios šalies europinės integracijos bei NATO siekiui ir kartojo, kad Lietuva yra pasirengusi padėti¹⁸⁴. Verta paminėti, kad 2017 metų susitikime tarp Gruzijos ir Lietuvos vadovų, Gruzijos Prezidentas paprašė Lietuvos Prezidentės ginti jo šalies interesus artėjančiame NATO viršūnių susitikime¹⁸⁵. Tai įrodo, kad Lietuva yra matoma kaip Gruzijos advokatė tarptautinėse organizacijose. Taip pat D. Grybauskaitės pasisakymuose akcentuojama būtinybė Gruzijai „išlaikyti spartų reformų tempą“¹⁸⁶. Tą daryti Gruzijai padeda ir Lietuva. Pavyzdžiui, 2017 metais buvo patvirtintas 2017–2020 m. LR paramos Gruzijai veiksmų planas, kuriame įtvirtinta tolimesnė politinė parama, taip pat ekspertinė pagalba bei finansinė parama tiek siekiant stiprinti Asociacijos susitarimo įgyvendinimo priežiūrą, tiek efektyvinant reformų

¹⁸⁰ Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas, „Bendradarbiavimas su Ukraina.“ <<https://orangeprojects.lt/lt/ukraina/bendradarbiavimas-su-ukraina>> [Žiūrėta 2019 05 03].

¹⁸¹ BNS, „Maršalo planas“ Ukrainai europine idėja tapo Lietuvos dėka.“ *Delfi.lt*, 2017 lapkričio 6 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/marsalo-planas-ukrainai-europine-ideja-tapo-lietuvos-deka.d?id=76264263>> [Žiūrėta 2019 04 11].

¹⁸² Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos bendradarbiavimas stiprina regiono saugumą.“ 2015 gegužės 29 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-lenkijos-ir-ukrainos-bendradarbiavimas-stiprina-regiono-sauguma/22869>> [Žiūrėta 2019 04 11].

¹⁸³ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, „Trišalei Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos brigadai bus suteiktas didžiojo etmono Konstantino Ostrogiškio vardas.“ 2017 spalio 4 d. <https://kam.lt/lt/naujienos_874/aktualijos_875/trisalei-lietuvos-lenkijos-ir-ukrainos-brigadai-bus-suteiktas-didziojo-etmono-konstantino-ostrogiskio-vardas> [Žiūrėta 2019 04 11].

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Gruzijos gerovei – tolesnis reformų įgyvendinimas.“ 2017 kovo 30 d. <<https://www.lrp.lt/lt/gruzijos-gerovei-tolesnis-reformu-igyvendinimas/27314>> [Žiūrėta 2019 04 11].

¹⁸⁵ Ten pat.

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuva ir Sakartvelas – artimos draugės ir partnerės.“ 2019 kovo 7 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-ir-sakartvelas-artimos-drauges-ir-partneres/31957%20>> [Žiūrėta 2019 04 11].

įgyvendinimą¹⁸⁷. Vien 2018 metais įvairiems į Gruziją nukreiptiems projektams buvo skirta apie 260 tūkstančių eurų¹⁸⁸.

Per antrąją D. Grybauskaitės kadenciją, parama reikšta ir Moldovai. Tiesa, ši valstybė dažniausiai minėta bendrai su kitomis Rytų partnerystės šalimis. Lietuvos Prezidentės retorikoje jos atžvilgiu dominuoja tos pačios frazės, kaip ir kalbant apie Ukrainą bei Gruziją: teigiama, kad Moldova „patiria išorinį politinį ir ekonominį spaudimą“, kalbama apie paramos svarbą „išsaugant europinį pasirinkimą ir teritorinį vientisumą, sprendžiant įšaldyto Padnestrės konflikto problemas ir vykdant europietiškas reformas šalyje“, taip pat žadama ekspertinė Lietuvos pagalba¹⁸⁹. Palaikymas reikštas ir įgyvendinant įvairius projektus, kuriais siekta skatinti reformas skirtingose srityse¹⁹⁰.

Vertinant iš vaidmens teorijos perspektyvos, Lietuvos pozicija Rytų partnerystės politikoje turi ir lyderystės, ir bendradarbiavimo bruožų, tačiau labiausiai paramą šioms valstybėms galima sieti su „tilto“ vaidmeniu. Lietuva, jau praėjusi integracijos į ES kelią, supranta šių šalių interesus ir gali juos atstovauti ES lygiu, kur daugumai valstybių, turinčių kitokią vystymosi patirtį, gali stigti supratimo apie Rytų partnerystės šalių iššūkius ir poreikius. Toks tarpininkavimas Lietuvai naudingas dėl kelių priežasčių – šių valstybių orientacijos į Vakarų skatinimas reiškia mažėjančią Rusijos įtaką regionui, o aktyvi pozicija Rytų partnerystės politikoje ES prisideda, kad Lietuva taptų labiau vertinama ir pastebima kitų bendrijos šalių.

2.9. Išorinių veikėjų lūkesčiai dėl Lietuvos vaidmens

Visos antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu Lietuvai buvo ypatingai svarbu užsitikrinti, kad NATO lyderė JAV pasižadėtų prirėikus vykdyti įsipareigojimus ginti Baltijos šalis. Natūralu, kad būtent šio įsipareigojimo patvirtinimas dominavo JAV ir NATO aukščiausių pareigūnų pasisakymuose apie Lietuvą arba bendrai – Baltijos šalis. Jos neretai įvardytos kaip „vienos iš patikimiausių NATO sąjungininkių“¹⁹¹, o Lietuva individualiai apibūdinama kaip „itin vertinama NATO

¹⁸⁷ Lietuvos Respublikos Seimo užsienio reikalų komitetas, „Sprendimas dėl 2017–2020 m. Lietuvos Respublikos paramos Gruzijai veiksmų plano Nr. 105-S-6.“ 2017 balandžio 21 d. <www.lrs.lt/sip/getfile3?p_fid=4141> [Žiūrėta 2019 05 01].

¹⁸⁸ Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas, „Projektai.“ <<https://orangeprojects.lt/lt/gruzija/gruzijos-projektai>> [Žiūrėta 2019 05 01].

¹⁸⁹ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuva remia Moldovos europinį pasirinkimą.“ 2015 balandžio 22 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-remia-moldovos-europini-pasirinkima/22576>> [Žiūrėta 2019 05 01].

¹⁹⁰ Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas, „Bendradarbiavimas su Moldova.“ <<https://orangeprojects.lt/lt/moldova/bendradarbiavimas-su-Moldova>> [Žiūrėta 2019 05 01].

¹⁹¹ The White House Office of the Press Secretary, „Remarks by President Obama and Leaders of Baltic States in Multilateral Meeting.“ *President Barack Obama*, 2014 rugsėjo 3 d. <<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-and-leaders-baltic-states-multilateral-meeting>> [Žiūrėta 2019 04 19].

narė¹⁹², vadinama „partnere ir drauge“¹⁹³. Galima išskirti, kad JAV retorikoje dažnos frazės, kuriose atsispindi požiūris, kad Lietuva pasitikėjimą užsitarnavo prisidedama prie JAV iniciatyvų įvairiuose pasaulio taškuose. Tą patvirtina ir JAV valstybės sekretoriaus pavaduotojos 2016 metais išsakyta mintis: „<...> svarbu ne tik tai, kad amerikiečiai ateitų ginti Lietuvos, bet ir tai, kuo Lietuva prisideda prie visų mūsų saugumo, įskaitant jūsų veiklą tokiose vietose kaip Afganistanas. Tai yra Aljanso esmė.“¹⁹⁴ Tokią Lietuvos pozicija JAV sampratoje patvirtino ir NATO generalinio sekretoriaus padėjėjas Tacan Ildem, teigdamas: „Turėtume kalbėti ne tik apie tai, kad naudosis gauna prie NATO prisijungiančios valstybės, bet ir apie tai, kiek jos pačios atneša naudosis aljansui. Ir lietuviai turėtų didžiulius Lietuvos pasiekimus. Jau nuo pat pradžių buvote aktyvūs, dalyvaudami NATO operacijose ir misijose nuo Afganistano iki Kosovo bei globalioje su „Islamo valstybe“ kovojančioje koalicijoje.“¹⁹⁵

Tiriamuoju laikotarpiu JAV vertino ir Lietuvos pasiekimus energetinėje srityje. Dar 2014 metais NATO generalinis sekretorius Jens Stoltenberg išreiškė padėką „už aiškią lyderystę“ energetinio saugumo srityje tiek asmeniškai D. Grybauskaitėi, tiek Lietuvai¹⁹⁶. 2015 metų pabaigoje JAV generalinis sekretorius John Kerry, sveikindamas Lietuvą su elektros jungčių su Švedija „NordBalt“ ir Lenkija „LitPol Link“ paleidimu, taip pat pabrėžė Lietuvos indėlį prisidedant prie energetinio saugumo ir rinkos diversifikacijos ir šioje srityje pozicionavo ją kaip „tikrą lyderę ir patikimą partnerę“¹⁹⁷. Iš JAV perspektyvos Lietuvos lyderystė matyta ir kalbant apie paramą Ukrainai. Kaip teigė JAV generalinis sekretorius: „Lietuva gali būti maža, bet leiskite pasakyti – jie yra labai stiprūs ir svarbūs NATO partneriai, vieni iš stipriausių partnerių atsižvelgiant į aukštų standartų laikymąsi, ypač siekiant Minsko susitarimo sprendimų vykdymo, ir į poreikį gerbti Ukrainos suverenumą ir vientisumą.“¹⁹⁸ Panašų požiūrį yra išsakęs ir JAV viceprezidentas Joe Biden. Tiesa, jis kalbėjo apie visas Baltijos šalis

¹⁹² North Atlantic Treaty Organization, „Joint press point with NATO Secretary General Jens Stoltenberg and President Dalia Grybauskaitė of Lithuania.“ 2014 lapkričio 21 d. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_115060.htm?selectedLocale=uk> [Žiūrėta 2019 05 01].

¹⁹³ U.S. Embassy Tallinn, „Remarks by Vice President Mike Pence at a Joint Press Availability with Baltic Leaders.“ 2017 liepos 31 d. <<https://ee.usembassy.gov/remarks-vice-president-mike-pence-joint-press-availability-baltic-leaders/>> [Žiūrėta 2019 04 13].

¹⁹⁴ BNS, „JAV kviečia sąjungininkus atsiųsti karių į Baltijos šalis.“ 2016 sausio 15 d. <<http://www.bns.lt/topic/886/news/48913091/?keyword=JAV%20Grybauskait%2A&id=48489>> [Žiūrėta 2019 04 13].

¹⁹⁵ Goda Jurevičiūtė, „NATO atstovas apie Lietuvos kelią Aljanse: neformali delegacija atsirado dar 1991.“ *LRT.lt*, 2019 m. kovo 29 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/933059/nato-atstovas-apie-lietuvos-kelia-aljanse-neformali-delegacija-atsirado-dar-1991>> [Žiūrėta 2019 04 13].

¹⁹⁶ North Atlantic Treaty Organization, „Joint press point with NATO Secretary General Jens Stoltenberg and President Dalia Grybauskaitė of Lithuania.“ 2014 lapkričio 21 d. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_115060.htm?selectedLocale=uk> [Žiūrėta 2019 05 01].

¹⁹⁷ BNS, „JAV valstybės sekretorius pasveikino Lietuvą.“ *LRT.lt*, 2015 gruodžio 12 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/122417/jav-valstybes-sekretorius-pasveikino-lietuva>> [Žiūrėta 2019 04 14].

¹⁹⁸ BNS, „J. Kerry apie Lietuvą: šalis – maža, bet jie yra labai stiprūs ir svarbūs.“ *Delfi.lt*, 2015 kovo 9 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/j-kerry-apie-lietuva-salis-maza-bet-jie-yra-labai-stiprus-ir-svarbus.d?id=67387174>> [Žiūrėta 2019 04 19].

bendrai, įvardindamas jas kaip „vieną iš pirmųjų balsų, skatinusių tarptautinę bendruomenę palaikyti Ukrainos demokratinę vystymąsi ir numatyti pasekmes Rusijai“¹⁹⁹.

Galima išskirti, kad JAV reiškė palaikymą Lietuvai ir dėl sprendimo pačiai stiprinti savo gynybos pajėgumus. Pavyzdžiui, po susitikimo su Baltijos šalių prezidentais 2018 metais D. Trumpas teigė, kad Lietuvos įsipareigojimas dalintis našta yra pavyzdys, o kitos NATO šalys ir partneriai visame pasaulyje taip pat turėtų susiimti²⁰⁰. JAV lūkesčius, jog Lietuva ir toliau stiprins savo saugumą pati, iliustruoja ir 2019 metų kovą NATO generalinio sekretoriaus padėjėjo išsakyta mintis: „Lietuva itin gerbiama. Viena tų šalių, kuri reikšmingai prisideda prie savo gynybos finansavimo. Tai labai svarbu, ir džiaugiamės, kad Lietuva bandys prisidėti dar labiau. Ji pavyzdys kitoms NATO narėms.“²⁰¹ Apibendrinant galima teigti, kad iš JAV perspektyvos Lietuvai buvo priskiriami net keli vaidmenys. Ji charakterizuojama kaip ištikima sąjungininkė – atlantistė, iš kurios ir toliau tikimasi aktyvaus palaikymo įvairiose tarptautinėse misijose. Taip pat Lietuvai priskiriami tam tikri lyderystės bruožai, pavyzdžiui, Ukrainos atveju ir energetinio saugumo regione kontekste. Visos D. Grybauskaitės antrosios kadencijos metu jaučiamas ir pozityvus požiūris dėl Lietuvos veiksmų, kuriais siekiama stiprinti savo gynybos pajėgumus – raginimą laikytis šios krypties galima traktuoti kaip pavyzdinės ir teritorijos gynėjos vaidmens skatinimą.

Lyginant JAV lūkesčius Lietuvos atžvilgiu ir ES institucijų vadovų ar ES valstybių lyderių (tokių kaip Vokietija, Prancūzija, dėl pasitraukimo iš bendrijos sąlygų besideranti Didžioji Britanija) pasisakymus, galima teigti, kad dėmesio išskirtinai Lietuvai arba Baltijos šalims bendrai Europos lyderiai šiuo laikotarpiu skyrė mažai, todėl konkrečius vaidmens lūkesčius bei jų tęstinumą iš ES perspektyvos identifikuoti sudėtinga. Dažniausiai pasisakymuose užfiksuotas palaikymo ir pažado prisidėti prie Lietuvos ar visų Baltijos šalių saugumo faktas. Pavyzdžiui, dar 2015 metais ES paramą Baltijos šalims ir Lenkijai išreiškė Europos Komisijos prezidentas Jean-Claude Juncker teigdamas, kad Lenkija, Latvija, Lietuva bei Estija „turi žinoti, kad solidarumas – nėra vien tuščias žodis. Palaikome jas dabar ir palaikysime visuomet, kai tik to prireiks“.²⁰² Kalbant apie įsipareigojimus ginti, verta išskirti Vokietiją, kuri nuosekliai reiškė savo palaikymą Lietuvai. Tokia jos pozicija nestebina, turint omenyje, kad būtent

¹⁹⁹ The White House Office of the Vice President, „Remarks by Vice President Joe Biden at the National Library Of Latvia.“ 2016 rugpjūčio 24 d. <<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/08/24/remarks-vice-president-joe-biden-national-library-latvia>> [Žiūrėta 2019 04 19].

²⁰⁰ The White House, „Remarks by President Trump and Heads of the Baltic States in Joint Press Conference.“ 2018 balandžio 3 d. <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-heads-baltic-states-joint-press-conference/>> [Žiūrėta 2019 04 19].

²⁰¹ Žyngintas Abromaitis, LRT TV naujienų tarnyba, „NATO generalinio sekretoriaus padėjėjas: Lietuva pavyzdys visam aljansui.“ *Lrt.lt*, 2019 kovo 28 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/932688/nato-generalinio-sekretoriaus-padejejas-lietuva-pavyzdys-visam-aljansui>> [Žiūrėta 2019 04 19].

²⁰² BNS, „EK pirmininkas Jeanas Claude'as Junckeris perspėjo Maskvą: ES sienos yra neliečiamos.“ *15min*, 2015 rugsėjo 9 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/ek-pirmininkas-jeanas-claude-as-junckeris-perspejo-maskva-es-sienos-ryla-nelieciamos-57-526901>> [Žiūrėta 2019 04 21].

Vokietija vadovauja 2017-aisias dislokuotam daugianacionaliniam NATO batalionui Lietuvoje. Tą patvirtino ir Vokietijos gynybos ministrė Ursula von der Leyen: „Šiandien mes susitikome čia, kad galėtume pareikšti savo tvirtą įsipareigojimą dėl Lietuvos ateities: Lietuva niekada nebeliks viena. Jos liaudies ateitį gina didžiausias mūsų laikų karinis aljansas. <...> Lietuvos laisvė ir nepriklausomybė niekada nebebus paaukota dėl nusikalstamos galios politikos interesų sferų. Esame vieningi, kad Lietuvos žmonės galėtų gyventi be baimės ir kurti savo ateitį taip, kaip nori.“²⁰³

Galima išskirti, kad ES matė Lietuvą kaip proeuropietiškos krypties puoselėtoją. Kaip 2015-aisias teigė Europos Komisijos vadovas, Lietuvos pirmininkavimas ES tarybai ir euro įsivedimas įrodė lietuvių ryžtą ir pasišventimą būti ES branduolyje: „Jūs esate sėkmės pavyzdys visoms mūsų Rytų kaimynėms. Per 25 metus užaugo nauja Lietuvos laisvės karta. Tikiu, kad ji ves Europą į priekį.“²⁰⁴ Lietuvą sėkmės pavyzdžiu, keliančių susižavėjimą visiems europiečiams, įvardijo ir Vokietijos gynybos ministrė. Ji Lietuvą vadino „nedalomos demokratinės ir laisvos Europos dalimi“²⁰⁵, o Europos Vadovų Tarybos pirmininkas Donald Tusk pabrėžė, kad Lietuva suvokia Europos vienybės idėjos svarbą. Jo teigimu, „tik būdamas vieningos Europos tautos gali būti suverenios ir nepriklausomos nuo didžiųjų galių. Lietuva pernelyg gerai visai tai supranta, ir todėl ji visuomet vaidina aktyvų ir konstruktyvų vaidmenį“²⁰⁶.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad Lietuva daugiausiai dėmesio ES susilaukė Rusijos grėsmės kontekste. ES partneriai ne kartą išreiškė savo paramą ir patvirtino įsipareigojimus realaus pavojaus atveju. Taip pat galima teigti, kad antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu, kilus migrantų krizei, išaugus terorizmo grėsmei ir britams priėmus sprendimą trauktis iš ES, bendrija tikėjosi Lietuvos palaikymo įvairių kilusių problemų sprendime ir proeuropietišku vertybių atstovavimu. Remiantis vaidmens teorija, tokie lūkesčiai sietini su „**proeuropietiškos multilateralistės**“ vaidmeniu.

Rytų partnerystės šalys antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu taip pat turėjo lūkesčių Lietuvos atžvilgiu. Ukraina jautė dėkingumą už jos pozicijos atstovavimą ES lygmenyje. Kaip viename interviu teigė Lietuvos garbės konsulas Ukrainoje, „Lietuva yra viena iš aktyviausių Ukrainos advokačių tarp ES šalių. Ukrainiečiai puikiai žino, kad Lietuva aktyviai padeda spręsti problemas mūsų šalies

²⁰³ BNS, „Vokietija žada ginti Lietuvą: ministrės Ursulos von der Leyen svarbiausios citatos.“ *15min*, 2017 vasario 7 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vokietija-zada-ginti-lietuva-ministres-ursulos-von-der-leyen-svarbiausios-citatos-56-751896?copied>> [Žiūrėta 2019 04 21].

²⁰⁴ BNS, „Europos komisijos vadovas: Lietuva – sėkmės pavyzdys visoms Rytų kaimynėms.“ *15min*, 2015 kovo 11 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/europos-komisijos-vadovas-lietuva-sekmes-pavyzdys-visoms-rytu-kaimynems-56-490108>> [Žiūrėta 2019 04 21].

²⁰⁵ BNS, „Vokietija žada ginti Lietuvą: ministrės Ursulos von der Leyen svarbiausios citatos.“

²⁰⁶ Vaidotas Beniušis, BNS, „Tuskas: Lietuvos himno žodžiai „Vienybė tezydi“ galėtų būti Europos bendrijos šūkiu.“ *Delfi.lt*, 2018 vasario 15 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/tuskas-lietuvos-himno-zodziai-vienybe-tezydi-galetu-buti-europos-bendrijos-sukiu.d?id=77189209>> [Žiūrėta 2019 04 21].

Rytuose, žino apie jos politinę paramą²⁰⁷. Apie Lietuvą, kaip vieną iš artimiausių Ukrainos rėmėjų, ne kartą atsiliepė ir tuometinis Ukrainos prezidentas Petro Porošenka. Jis dėkojo Lietuvai ir D. Grybauskaitei už „palaikymą Ukrainos ir jos žmonių europiniams siekiams“²⁰⁸ ir teigė, kad „kartu su savo strategine partnere Lietuva galime užtikrintai žvelgti į ateitį“²⁰⁹. Ši Rytų partnerystės šalis Lietuvą neretai įvardijo ir kaip pavyzdį kitoms. Pavyzdžiui, kai 2018 metais Rusija Kerčės sąsiauryje užpuolė tris ukrainiečių laivus, o Lietuva pirmoji dėl šio incidento įvedė sankcijas, P. Porošenko išreiškė raginimą „kitus partnerius pasekti pozityviu Lietuvos pavyzdžiu“²¹⁰. Panašūs lūkesčiai Lietuvos atžvilgiu buvo puoselėjami ir iš Gruzijos pusės. Nors šios šalies lyderių pasisakymų, kuriuose būtų kalbama apie Lietuvą, rasta nedaug, Gruzijos prezidentės Salome Zurabishvili retorikoje galima išskirti kelis akcentus. Kalbėdama apie Gruzijos siekį tapti NATO ir ES dalimi 2019 metais vizito Lietuvoje metu, ji sakė: „Lietuva jau įveikė šį kelią, kuriame dabar esame mes. Lietuva mums yra pavyzdys.“²¹¹ Ji taip pat išreiškė padėką už tai, kad Lietuva kiek įmanydama stengiasi Gruzijai padėti įstoti į NATO ir ES²¹².

Apibendrinant galima teigti, kad Rytų partnerės pozicionavo Lietuvą kaip vieną iš pagrindinių užtarėjų ES šalių lygmeniu ir vertino jos paramą tiek tarptautinės bendruomenės kontekste, tiek dvišalio bendradarbiavimo rėmuose. Viena vertus, Lietuva, jau įsiliejusi į ES ir NATO, šioms šalims buvo kaip įkvėpėja jų pačių kelyje, kita vertus, Lietuvą tam tikrais atvejais Rytų partnerės apibūdindavo kaip pavyzdį, į kurį dėmesį turėtų atkreipti ir kitos valstybės. Be to, reikšdamos dėkingumą už Lietuvos įsitraukimą padedant siekti europinės integracijos, šios šalys suvokė Lietuvą esančią savotiškos tarpininkės ir vedlės, siekiančios skatinti sklandesnį dialogą su ES, pozicijoje. Tokie Rytų partnerių lūkesčiai, žvelgiant iš vaidmens teorijos perspektyvos, priskirtini „tilto“ vaidmeniui.

²⁰⁷ The Lithuania Tribute, „The Lithuanian experience is so important to Ukraine.“ *En. Delfi.lt*, 2016 balandžio 29 d. <<https://en.delfi.lt/world-lithuanians/the-lithuanian-experience-is-so-important-to-ukraine-hon-consul.d?id=71131694>> [Žiūrėta 2019 04 21].

²⁰⁸ The Presidential Administration of Ukraine, „Petro Poroshenko: We are grateful to Lithuania for supporting the European aspirations of Ukraine.“ 2017 gruodžio 8 d. <<https://www.president.gov.ua/en/news/mi-vdyachni-litvi-zapidtrimku-yevropejskih-pragnen-ukrayini-44950>> [Žiūrėta 2019 05 05].

²⁰⁹ Ten pat.

²¹⁰ The Presidential Administration of Ukraine, „Presidents of Ukraine and Lithuania: New tough sanctions should be imposed against Russia.“ 2018 gruodžio 7 d. <<https://www.president.gov.ua/en/news/proti-rosiyi-mayut-buti-zaprovadzeni-novi-zhorstki-sankciyi-51854>> [Žiūrėta 2019 05 05].

²¹¹ Ten pat.

²¹¹ Agenda.ge, „Georgian President: Lithuania is an example for us on our path to NATO and the EU.“ 2019 kovo 7 d. <<http://agenda.ge/en/news/2019/634>> [Žiūrėta 2019 05 05].

²¹² Agenda.ge, „Georgian President: Lithuania is an example for us on our path to NATO and the EU.“ 2019 kovo 7 d. <<http://agenda.ge/en/news/2019/634>> [Žiūrėta 2019 05 05].

2.10. Lietuvos vaidmenų rinkinys antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu

Antrosios D. Grybauskaitės kadencijos užsienio politikoje išryškėjo 6 skirtingi vaidmenys – „anti-imperialistinė veikėja“, „ištikima sąjungininkė-atlantistė“, „teritorijos gynėja“, „proeuropietiška multilateralistė“, „regioninio bendradarbiavimo rėmėja“ ir „tiltas“ (2 lentelė). Apibendrinant galima išskirti, kad esminis visos D. Grybauskaitės kadencijos prioritetas buvo susijęs su šalies saugumo stiprinimu, todėl ir „ištikimos sąjungininkės-atlantistės“ bei „teritorijos gynėjos“ vaidmenis galima laikyti dominuojančiais.

2 lentelė. Lietuvos vaidmenys D. Grybauskaitės antrosios kadencijos laikotarpiu

Vaidmuo	Aprašymas
Anti-imperialistinė veikėja	Siekia kovoti tada, kai mato imperializmo grėsmę. Lietuvos atveju šis vaidmuo buvo nukreiptas prieš agresyvų Rusijos elgesį, pabrėžiant augančią grėsmę ne tik konkrečiam regionui, bet ir visos tarptautinės sistemos stabilumui. Lietuva ragino Vakarų valstybės vienytis ir imtis griežto atsako.
Ištikima sąjungininkė – atlantistė	Akcentuojama JAV ir NATO svarba Lietuvai, transatlantinio ryšio stiprumas, indėlis į Lietuvos saugumo užtikrinimą. Taip pat pabrėžiama proaktyvi pozicija panaudoti jėgą remiant sąjungininkų tarptautines misijas.
Teritorijos gynėja	Šalies gynybos prioritezavimas, matant Rusijos grėsmės perspektyvą. Pabrėžiamas pasiryžimas ginti savo valstybę.
Proeuropietiška multilateralistė	Pabrėžiama proeuropietiška orientacija, pasitikėjimas daugiašališkumu, apeliuojama į bendrų vertybių puoselėjimą, ES vienybės svarbą problemoms spręsti ir tikslams įgyvendinti.
Regioninio bendradarbiavimo rėmėja	Siekama bendradarbiauti su kitomis regiono valstybėmis, akcentuojami bendri interesai ir tokios partnerystės svarba tiek atskirų šalių, tiek viso regiono gerovei.
Tiltas	Reiškiama aktyvus palaikymas Rytų partnerystės šalių integracijai į ES, atstovaujami jų interesai, teikiama parama

	įvairių sričių pertvarkoms, siekiant priartinti jas prie europietišku standartų. ES šalims siekiama atskleisti Rytų partnerių iššūkius ir poreikius. Prisiimama „vertėjo“ misija tarp skirtingai besivysčiusių ir skirtinga kultūra pasižyminčių valstybių.
--	---

Šaltinis: sudaryta autorės.

Nustatytas Lietuvos vaidmenų rinkinys atskleidė vaidmenų ir tapatybės ryšį. Lietuvos atveju galima teigti, kad antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu išryškėję vaidmenys tarptautinėje arenoje atitinka Lietuvos tapatybės brėžiamas preferencijas. Rusijos kaip pagrindinio „kito“ suvokimas, įsitvirtinęs tapatybėje, atsispindėjo „anti-imperialistinės veikėjos“ vaidmenyje. Kitas Lietuvos tapatybės bruožas – valstybės mažumas. Jis pasižymi keliomis prasmėmis. Viena vertus, stengiamasi parodyti, kad ir būdami maži, galime būti pastebėti ir sėkmingi, išsiskirti tam tikrais pasiekimais. Kita vertus, pabrėžiama, kad būdami maži, esame silpni ir turime ieškoti tvirto užnugario. Pirmoji tapatybėje įsitvirtinusi mažumo prasmė pasireiškė „teritorijos gynėjos“ vaidmeniu, o silpnumo aspektas, vedantis prie kito tapatybės elemento – JAV ir NATO svarbos – atsispindėjo „ištikimos sąjungininkės-atlantistės“ vaidmenyje. Prie tapatybėje užfiksuoto suvokimo, kad maža valstybė turi ieškoti užtarėjų, galima priskirti ir likusius vaidmenis, kuriuose bendradarbiavimas suvokiamas kaip priemonė pasiekti bendrų rezultatų, kurių nepavyktų arba būtų sudėtinga įgyvendinti savarankiškai. Apibendrinant galima teigti, kad antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu Lietuvos užsienio ir saugumo politikos kryptis neperžengė egzistuojančių tapatybės rėmų, o išryškėję vaidmenys dar labiau stiprino jau įsitvirtinusių tapatybės elementus.

Netikėtumų neįžvelgta ir lyginant visų trijų vaidmens dėmenų – vaidmens suvokimo, vaidmens atlikimo ir vaidmens lūkesčių – atitikimą. Analizuojant kiekvieną vaidmenį pastebėta, kad D. Grybauskaitės retorikoje brėžtos užsienio politikos kryptys (vaidmens suvokimas) įgaudavo realų pavidalą, t. y. buvo patvirtinamos konkrečiais susitarimais, sprendimais ir veiksmais (vaidmens atlikimas). Vis dėlto, „regioninio bendradarbiavimo rėmėjos“ vaidmuo buvo silpniausias ir labiau pasireiškė pasisakymuose nei buvo įgyvendinamas realiai. Vaidmens lūkesčiai, kurie nurodo, kokio elgesio iš valstybės laukia kiti tarptautinės sistemos veikėjai, sutapo su vaidmens suvokimu bei atlikimu. JAV požiūryje Lietuvos atžvilgiu labiausiai išryškėjo „ištikimos sąjungininkės-atlantistės“ bei „teritorijos gynėjos“ vaidmuo. Įdomu tai, kad JAV įžvelgė Lietuvos lyderystės apraiškų dėl aktyvios jos pozicijos sprendžiant situaciją Ukrainoje bei energetinio saugumo srityje. Vertinant iš ES institucijų vadovų bei ES šalių lyderių perspektyvos, jų pasisakymuose Lietuvai ar Baltijos šalims nebuvo skiriama daug dėmesio, tačiau galima matyti, jog lūkesčiai Lietuvos atžvilgiu siejosi su „proeuropietiškos

multilateralistės“ vaidmeniu, kuris užfiksuotas ir tiriant vaidmens suvokimą bei atlikimą. Rytų partnerių Ukrainos bei Gruzijos lūkesčiai taip pat sutapo su pačios Lietuvos konstruojamu vaidmeniu jų atžvilgiu. Lietuvos įvardijimas kaip vienos iš aktyviausių šių valstybių užtarėjų ES lygiu atspindėjo lūkesčius, susijusius su „tilto“ vaidmeniu.

Nors visą tirtą kadencijos laikotarpį vaidmenys tarptautinėje arenoje iš esmės išliko pastovūs ir kardinalių lūžių nepastebėta, tyrimas leido užčiuopti ir politinio lyderio, kaip asmenybės, ir struktūrinių veiksnių įtaką užsienio politikai. Atliekant analizę išryškėjo tendencija, kad pokyčiai tarptautinėje arenoje sukeldavo tam tikrų poslinkių ir valstybės elgesyje. Pavyzdžiui, nors Lietuva visos kadencijos metu pabrėžė stiprių transatlantinių santykių svarbą, tam tikru momentu saugumo kontekste vis dažniau pradėjo kalbėti apie didesnę europiečių įsitraukimo būtinybę. Tiesa, negalima teigti, kad JAV vaidmuo tuo metu ženkliai sumenko, tačiau išaugęs dėmesys, nukreiptas į ES, tapo akivaizdus. Tą lėmė tiek JAV prezidento rinkimai ir D. Trumpo išrinkimas bei pristatyta vizija, kurioje žadama pirmiausia rūpintis Amerikos poreikiais, tiek Europą užgriuvusi migrantų krizė bei intensyvėjantys teroro išpuoliai, tiek „Brexit“ ir bendrai stiprėjančios antieuropietiškos nuotaikos. Ši sąsaja atskleidžia neabejotiną išorinių faktorių poveikį užsienio politikai.

Vis dėlto, negalima tvirtinti, kad D. Grybauskaitės, kaip šalies vadovės, asmeninės nuostatos ir sprendimai neturėjo įtakos šalies pozicijai tarptautinėje sistemoje. Prezidentės atskleistos pirmojo susitikimo su V. Putinu detalės suponuoja, kad prie išskirtinai griežtos laikysenos Rusijos atžvilgiu prisidėjo ne tik agresyvūs veiksmai, bet ir asmeninė šalies vadovės patirtis ir jos įsitikinimai – susitikimo metu nepavyko rasti bendros kalbos, o V. Putino požiūris į santykius tarp valstybių D. Grybauskaitei buvo nepriimtinas. Kitu pavyzdžiu galima laikyti santykius su Vokietija, kurie tapo kur kas glaudesni. Čia svarbiu aspektu tampa draugiški santykiai tarp D. Grybauskaitės ir A. Merkel. Tai neabejotinai gali būti laikomu pozityviu veiksniu tarpvalstybinių santykių stiprinimui.

Apibendrinant svarbu akcentuoti, kad užsienio politikai įtakos gali turėti daugybė faktorių, tačiau žvelgiant konkrečiai į D. Grybauskaitės antrosios kadencijos laikotarpį galima teigti, kad šalies vadovė neatsisakė savo vertybių ir nuostatų, veikiau laviravo, reaguodama tiek į vidines, tiek į išorines aplinkybes, tačiau neatsisakydama savo asmeninės pozicijos ir įsitikinimų.

IŠVADOS

Šiame darbe remiantis vaidmens teorija buvo siekiama nustatyti Lietuvos vaidmenų tendencijas antrosios D. Grybauskaitės prezidentavimo laikotarpiu. Vaidmens sąvoka šiuo atveju apima tris pagal vaidmens teoriją išskirtus dėmenis – vaidmens suvokimą, vaidmens atlikimą ir vaidmens lūkesčius. Siekiant identifikuoti, kokius vaidmenis Lietuva atliko antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu, buvo pasirinktas kokybinės turinio analizės metodas. Nagrinėtas D. Grybauskaitės viešų kalbų laukas leido nustatyti **vaidmens suvokimą**, atskleidžiantį, kokį šalies vaidmenį tarptautinėje arenoje mato politikos formuotojai, o šiuo atveju – prezidentė D. Grybauskaitė. Norint išsiaiškinti, ar vaidmens suvokimas sutampa su **vaidmens atlikimu**, t. y. faktine užsienio politika, buvo pasitelkiami oficialūs dokumentai, susitarimai, sekami priimti sprendimai ir veiksmai. Galiausiai, siekiant nustatyti, ar Lietuvos savęs pozicionavimas sutampa su kitų tarptautinės sistemos veikėjų požiūriu, analizuoti JAV, ES ir Rytų partnerių – Ukrainos ir Gruzijos – aukščiausių pareigūnų pasisakymai, atskleidę jų **vaidmens lūkesčius** Lietuvos atžvilgiu. Vaidmenis identifikuoti naudojantis pagal K. J. Holsti ir L. Chapell išskirtus vaidmenis sukonstruotu vaidmenų sąrašu. Atlikus tyrimą, antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu išryškėjo 6 Lietuvos vaidmenis tarptautinėje arenoje: „anti-imperialistinė veikėja“, „ištikima sąjungininkė-atlantistė“, „teritorijos gynėja“, „proeuropietiška multilateralistė“, „regioninio bendradarbiavimo rėmėja“ ir „tiltas“.

- Nustatytas vaidmenų rinkinys nepateikė didelių netikėtumų ir patvirtino ganėtinai stabilias Lietuvos užsienio politikos gaires, kuriose dominuoja JAV prioritezavimas, proeuropietiškos krypties laikymasis, atšiauri pozicija Rusija atžvilgiu, taip pat parama Rytų partnerėms. Vis dėlto, verta prisiminti pirmąją D. Grybauskaitės kadenciją, kurios pradžioje šalies vadovė ryžosi keisti V. Adamkaus brėžtą užsienio politikos kryptį – atsikratyti dėl požiūrio į Rusiją atsiradusio „vieno klausimo“ valstybės įvaizdžio, prioritezuoti ES ir mažinti dėmesį JAV, taip pat vietoje paramos Rytų partnerėms verčiau orientuotis į santykių su Šiaurės šalimis stiprinimą. Atsižvelgiant į tiriamuoju laikotarpiu išryškėjusius vaidmenis, galima teigti, kad, lyginant su pirmąja D. Grybauskaitės kadencija, šalies vadovės pozicija keitėsi ir ilgainiui sugrįžo į V. Adamkaus nubrėžtas vėžes.
- Pagrindinis veiksnys, lėmęs D. Grybauskaitės atsigręžimą į anksčiau jos kritikuotą užsienio politikos trajektoriją, buvo agresyvus Rusijos elgesys. Reaguodama į Rusijos imperialistinių

ambicijų demonstravimą, Lietuvos Prezidentė užėmė nuoseklią ir itin griežtą poziciją jos atžvilgiu, nuolatos priminė Vakarų lyderiams apie Rusijos ekspansijos grėsmę, taip pat dėl šios priežastis šalies saugumo kontekste vėl išaugo JAV ir NATO reikšmės akcentavimas. Rusijos agresijos veiksnį galima traktuoti ir kaip postūmį patiems imtis priemonių stiprinti šalies gynybą bei taip įtvirtinti iki tol neišsryškėjusią „teritorijos gynėjos“ rolę. Vaidmenų pasikeitimas, sustiprėjimas ar susilpnėjimas, atsižvelgiant į besiklostančias aplinkybes tarptautinėje arenoje, įrodo, kad šalies vadovo preferencijas nustelbia ir kur kas didesnę įtaką valstybės vaidmeniui turi struktūriniai veiksniai.

- Tačiau būtų klaidinga manyti, kad šalies lyderio asmenybė ir asmeninės nuostatos neturi jokios reikšmės. Pavyzdžiui, tarpvalstybinių santykių su Vokietija stiprėjimą ir jos sprendimą vadovauti Lietuvoje dislokuotam NATO daugianacionaliniam batalionui, kaip užfiksuota tyrimo metu, paskatinti galėjo ir abiejų valstybių lyderių – D. Grybauskaitės bei A. Merkel – deklaruojami šilti tarpusavio santykiai. Priešingą efektą galėjo sukelti Lietuvos Prezidentės dar pirmosios kadencijos metu įvykęs susitikimas su Rusijos lyderiu V. Putinu. Ji pripažino, kad požiūris į dvišalius santykius nesutapo ir bendros kalbos rasti nepavyko. Nors Rusijos agresija buvo esminis faktorius, lėmęs griežtą D. Grybauskaitės poziciją šios šalies atžvilgiu, pozityvių pokyčių tarpvalstybiniuose santykiuose neatnešęs susitikimas ir asmeninis susidūrimas su V. Putinu galėjo paskatinti imtis dar aštresnės Rusijos kritikės vaidmens.
- Ištyrus tris vaidmens dėmenis – vaidmens suvokimą, vaidmens atlikimą ir vaidmens lūkesčius – galima konstatuoti, kad antrosios D. Grybauskaitės laikotarpiu Lietuvos vadovės tarptautinėje sistemoje deklaruoti šalies vaidmenys sutapo su praktiškai atliekamais vaidmenimis bei atitiko tirtų išorės veikėjų lūkesčius Lietuvos atžvilgiu. Tokia visų trijų komponentų dermė lemia vaidmens stabilumą.
- Vis dėlto, iš tyrime identifikuotų Lietuvos vaidmenų galima išskirti „regioninio bendradarbiavimo rėmėjos“ vaidmenį, kuris iliustruoja atvejį, kai oficialiai deklaruojamos pozicijos įgyvendinimo praktikoje stigo. Pavyzdžiui, 2014 metų pabaigoje pradėjusį veikti SGD terminalą, nepavykus pasiekti susitarimo su kitomis Baltijos šalimis, Lietuva statė viena, dėl jo oficialaus regioninio statuso nepavyko susitarti ir vėlesniais bandymais. Lietuvos santykiai su Latvija, Estija bei Lenkija tiriamuoju laikotarpiu daugiausia apsiribojo bendromis pastangomis stiprinti karinį saugumą, keliais pasiekimais energetikos srityje. Tokiam bendradarbiavimui įtakos neabejotinai turėjo Rusijos veiksmai Ukrainoje ir toliau demonstruojamas agresyvumas, be to, vieningos pozicijos palaikymas buvo svarbus ir siekiant užsitikrinti didesnę paramą iš sąjungininkų. Kaip reikšmingą sprendimą tiriamojo

laikotarpio kontekste galima paminėti pasiektą susitarimą dėl Baltijos šalių ir Lenkijos elektros tinklų sinchronizavimo. Pozityviu ženklu galima laikyti ir santykių su Lenkija šiltėjimo užuomazgas, pastebėtas antroje kadencijos pusėje. Tolesnis santykių su šia kaimyne gerinimas yra neabejotinai reikšmingas Lietuvai siekiant stiprinti „regioninio bendradarbiavimo rėmėjos“ vaidmenį ir įgyvendinti tiek Lietuvai, tiek visam regionui svarbius projektus, taip pat galvojant apie regioninės lyderystės galimybes.

- Svarbu pažymėti, kad vaidmenys yra kintantys greičiau nei tapatybės, todėl antrosios D. Grybauskaitės kadencijos metu išryškėjęs vaidmenų rinkinys gali keistis – tam tikri vaidmenys ateityje gali sustiprėti, susilpnėti ar išnykti, taip pat gali atsirasti ir naujų. Vis dėlto, turint omenyje struktūrinių veiksnių įtaką, atsižvelgiant į tai, kad identifikuotas vaidmenų rinkinys sutampa su ganėtinai nusistovėjusiomis užsienio politikos gairėmis, kurios atitinka ir tapatybinius aspektus, naujo prezidento radikaliai kitokia pozicija būtų sunkiai įsivaizduojama.
- Vertinant identifikuotų vaidmenų ir Lietuvos tapatybės atitikimą, galima pabrėžti, kad antrosios D. Grybauskaitės kadencijos laikotarpiu išryškėjęs vaidmenys sutapo su esminiais Lietuvos tapatybės bruožais ir juos dar labiau stiprino. Tai patvirtina vaidmens teorijoje aptariamą tapatybės ir vaidmens ryšio egzistavimą, kuriame tapatybė tarsi sufleruoja tam tikrus nusistovėjusio veikimo kontūrus, leidžiančius suvokti šalies padėtį tarptautinės sistemos kontekste ir rodančius kryptį. Svarbu pabrėžti, kad įtaka gali veikti ir kita kryptimi – nors tapatybė yra suvokiama kaip savotiškas kompasas renkantis vaidmenį, vaidmenys taip pat galėtų koreguoti tapatybės rėmus tuo atveju, jei tam tikro vaidmens būtų laikomasi ilgą laiką ir nuosekliai.

Šiame tyrime vienas iš vaidmens dėmenų, vaidmens suvokimas, atskleidžiantis, kokius valstybės vaidmenis tarptautinėje arenoje mato šalies politikos formuotojai, buvo analizuotas per Lietuvos prezidentės retoriką. Tokią analizę būtų galima plėsti įtraukiant daugiau subjektų, pavyzdžiui, užsienio reikalų ministrą, Ministrą Pirmininką. Papildomų subjektų įvedimas leistų nustatyti, ar valstybės vaidmuo buvo suvokiamas vienodai, ar kilo prieštaravimų, kaip tai atsiliepė realiam vaidmens atlikimui. Taip pat platesnio tyrimo reikalautų vaidmens lūkesčiai iš kitų tarptautinių subjektų, nes šiame darbe jų aptarimas buvo tik fragmentiškas.

Šaltinių ir literatūros sąrašas

1. Abromaitis, Žygintas, LRT TV naujienų tarnyba, „NATO generalinio sekretoriaus padėjėjas: Lietuva pavyzdys visam aljansui.“ *LRT.lt*, 2019 kovo 28 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/932688/nato-generalinio-sekretoriaus-padejejas-lietuva-pavyzdys-visam-aljansui>> [Žiūrėta 2019 04 19].
2. Adigbuo, Richard, „Beyond IR Theories: The Case for National Role Conceptions.“ *Politikon*, 34:1, 2007, 83-97. <<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02589340701336286>> [Žiūrėta 2019 02 21].
3. Agenda.ge, „Georgian President: Lithuania is an example for us on our path to NATO and the EU.“ 2019 kovo 7 d. <<http://agenda.ge/en/news/2019/634>> [Žiūrėta 2019 05 05].
4. Aggestam, Lisbeth, „Role Conceptions and the Politics of Identity in Foreign Policy.“ *Arena Working Papers*, 99(8), 1994. <https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/1994-2000/1999/wp99_8.htm> [Žiūrėta 2019 02 28].
5. Aggestam, Lisbeth, „Role identity and the Europeanisation of foreign policy : a political-cultural approach.“ Kn. Ben Tonra, Thomas Christiansen (sud.), *Rethinking European Union foreign policy*. Manchester University Press, 2004, 81-99. <<https://www.oopen.org/download?type=document&docid=341371#page=94>> [Žiūrėta 2019 03 10].
6. Aggestam, Lisbeth ir Markus Johansson, „The Leadership Paradox in EU Foreign Policy.“ *Journal of Common Market Studies*, Vol.55, No.6, 2017, 1203–1220. <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/jcms.12558>> [Žiūrėta 2019 03 10].
7. Andrulevičiūtė, Vilija, LRT.lt, „JAV nutraukė nuolatinį savo karių buvimą Lietuvoje. Ką tai reiškia?“ 2017 lapkričio 8 d. <www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/192654/jav-nutrauke-nuolatini-savo-kariu-buvima-lietuvoje-ka-tai-reiskia> [Žiūrėta 2019 04 07].
8. Anskaitytė, Indrė, „Ryto garsai“, „Svarbiausi 2014-ųjų pasaulio įvykiai aktualumo nepraras ir kitamet.“ *Lrt.lt*, 2014 gruodžio 31 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/kalba-vilnius/32/87645/svarbiausi-2014-uju-pasaulio-ivykiai-akt-ualumo-nepraras-ir-kitamet>> [Žiūrėta 2019 04 05].
9. Beneš, Vít ir Sebastian Harnisch, „Role theory in symbolic interactionism: Czech Republic, Germany and the EU.“ *Cooperation and Conflict*, 50(1), 146-165. <<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0010836714525768>> [Žiūrėta 2018 01 29].

10. Beniušis, Vaidotas, BNS „D. Grybauskaitė remia D. Trumpą dėl „Nord Stream“ ir gynybos finansavimo.“ *15min*, 2018 liepos 11 d. <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/d-grybauskaite-remia-d-trumpa-del-nord-stream-ir-gynybos-finansavimo-664-999680>> [Žiūrėta 2019 05 07].
11. Beniušis, Vaidotas, BNS, „Lietuvos iniciatyva devynios ES šalys kuria kibernetines pajėgas.“ *15min*, 2018 birželio 21 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuvos-iniciatyva-devynios-es-salys-kuria-kibernetines-pajegas-56-990308>> [Žiūrėta 2019 04 09].
12. Beniušis, Vaidotas, BNS, „Tuskas: Lietuvos himno žodžiai „Vienybė tezydi“ galėtų būti Europos bendrijos šūkiu.“ *Delfi.lt*, 2018 vasario 15 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/tuskas-lietuvos-himno-zodziai-vienybe-tezydi-galetu-buti-europos-bendrijos-sukiu.d?id=77189209>> [Žiūrėta 2019 04 21].
13. Berg, Eiki ir Piret Ehin, „Incompatible Identities? Baltic-Russian Relations and the EU as an Arena for Identity Conflict.“ Kn. Eiki Berg ir Piret Ehin (sud.), *Identity and Foreign Policy: Baltic-Russian Relations and European Integration*. Aldershot: Ashgate, 2009, 1-14. <<https://ebookcentral.proquest.com/lib/viluniv-ebooks/reader.action?docID=438387>> Žiūrėta [2019 01 18].
14. Beržiūnas, Valentinas, „Lietuvos užsienio politikos formavimo tapatybiniai veiksniai.“ Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, Tarptautinių satykių ir politikos mokslų institutas, 2017. <https://www.tspmi.vu.lt/wp-content/uploads/2017/08/DISERTACIJA_ber%C5%BEi%C5%ABnas.pdf> Žiūrėta [2019 01 17].
15. Beržiūnas, Valentinas, „Lietuvos užsienio politikos tyrimai iki 2004 m.“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas Dešimtmetis. Lietuvos Užsienio Politika 2004 – 2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 32-48.
16. Biddle, Bruce J., „Recent Developments in Role Theory.“ *Annual Review of Sociology*, vol. 12, 1986, 67–92. <<https://pdfs.semanticscholar.org/e127/bdf26fdb4d09dc0e0a25596e3c30d18a1ddc.pdf>> [Žiūrėta 2019 02 25].
17. BNS, „Baltijos šalys sutarė dėl NATO oro policijos misijos rotacijos.“ *Lrt.lt*, 2015 gruodžio 14 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/122587/baltijos-salys-sutare-del-nato-oro-policijos-misijos-rotacijos>> [Žiūrėta 2019 04 09].
18. BNS, „D. Grybauskaitė: Europos valstybių lyderiams reikia daugiau atsakomybės ir drąsos.“ *Lrt.lt*, 2016 rugsėjo 16 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/148674/d-grybauskaite-europos-valstybiu-lyderiams-reikia-daugiau-atsakomybes-ir-drasos>> [Žiūrėta 2019 04 09].

19. BNS, „D. Grybauskaitė: Lietuva tikisi 2018 m. gynybai skirti 2 proc. BVP.“ *Delfi.lt*, 2015 rugsėjo 3 d. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/d-grybauskaite-lietuva-tikisi-2018-m-gynybai-skirti-2-proc-bvp.d?id=68899434> [Žiūrėta 2019 04 09].
20. BNS, „Europos komisijos vadovas: Lietuva – sėkmės pavyzdys visoms Rytų kaimynėms.“ *15min*, 2015 kovo 11 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/europos-komisijos-vadovas-lietuva-sekmes-pavyzdys-visoms-rytu-kaimynems-56-490108>> [Žiūrėta 2019 04 21].
21. BNS, „Lietuva užrūstino V. Putiną, nusprendusi neįsileisti Rusijos teisėjų.“ *Diena.lt*, 2016 gruodžio 6 d. <<https://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/lietuva-uzrustino-v-putina-nusprendusi-neisileisti-rusijos-teiseju-785649>> [Žiūrėta 2019 04 05].
22. BNS, „Lietuva vienintelė Europoje boikotuos gegužės 9-osios minėjimą Maskvoje.“ *Delfi.lt*, 2015 balandžio 27 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuva-vienintele-europoje-boikotuos-geguzes-9-osios-minejima-maskvoje.d?id=67815378>> [Žiūrėta 2019 04 05].
23. BNS, „D. Grybauskaitė: Didžioji Britanija išliks svarbi Lietuvai nepaisant sprendimo dėl ateities ES.“ *Delfi.lt*, 2016 birželio 23 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dgrybauskaite-didzioji-britanija-isliks-svarbi-lietuvai-nepaisant-sprendimo-del-ateities-es.d?id=71634928>> [Žiūrėta 2019 04 09].
24. BNS, „EK pirmininkas Jeanas Claude’as Junckeris perspėjo Maskvą: ES sienos yra neliečiamos.“ *15min*, 2015 rugsėjo 9 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/ek-pirmininkas-jeanas-claude-as-junckeris-perspejo-maskva-es-sienos-yra-nelieciamos-57-526901>> [Žiūrėta 2019 04 21].
25. BNS, „JAV kviečia sąjungininkus atsiųsti karių į Baltijos šalis.“ 2016 sausio 15 d. <<http://www.bns.lt/topic/886/news/48913091/?keyword=JAV%20Grybauskait%2A&id=48489>> [Žiūrėta 2019 04 13].
26. BNS, „JAV valstybės sekretorius pasveikino Lietuvą.“ *Lrt.lt*, 2015 gruodžio 12 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/122417/jav-valstybes-sekretorius-pasveikino-lietuva>> [Žiūrėta 2019 04 13].
27. BNS, „J. Kerry apie Lietuvą: šalis – maža, bet jie yra labai stiprūs ir svarbūs.“ *Delfi.lt*, 2015 kovo 9 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/j-kerry-apie-lietuva-salis-maza-bet-jie-yra-labai-stiprus-ir-svarbus.d?id=67387174>> [Žiūrėta 2019 04 19].
28. BNS, *lrytas.lt*, „D. Grybauskaitė: „NATO tikrai mus gins“.“ 2016 liepos 7 d. <<https://lietuvosdiena.lrytas.lt/aktualijos/2016/07/07/news/d-grybauskaite-nato-tikrai-mus-gins--1265216/>> [Žiūrėta 2019 04 07].

29. BNS, „Maršalo planas“ Ukrainai europine idėja tapo Lietuvos dėka.“ *Delfi.lt*, 2017 lapkričio 6 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/marsalo-planas-ukrainai-europine-ideja-tapo-lietuvos-deka.d?id=76264263>> [Žiūrėta 2019 04 11].
30. BNS, „Pasirašytas susitarimas dėl elektros tinklų sinchronizavimo su žemynine Europa.“ *Delfi.lt*, 2018 birželio 28 d. <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/pasirasytas-susitarimas-del-elektros-tinklu-sinchronizavimo-su-zemynine-europa.d?id=78438457> [Žiūrėta 2019 04 09].
31. BNS, „Trumpas dar kartą paragino NATO nares didinti karines išlaidas.“ *Delfi.lt*, 2018 liepos 9 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/world/trumpas-dar-karta-paragino-nato-nares-didinti-karines-islaidas.d?id=78525187>> [Žiūrėta 2019 04 07].
32. BNS, „Vokietija žada ginti Lietuvą: ministrės Ursulos von der Leyen svarbiausios citatos.“ *15min*, 2017 vasario 7 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vokietija-zada-ginti-lietuva-ministres-ursulos-von-der-leyen-svarbiausios-citatos-56-751896?copied>> [Žiūrėta 2019 04 21].
33. Breuning, Marijke, „Role Theory Research in IR. State of the Art and Blind Spots“. Kn. Sebastian Harnish, Cornelia Frank ir Hanns Maull (sud.), *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses*, Abingdon: Routledge, 2011, 16-36.
34. Breuning, Marijke, „Words and Deeds: Foreign Assistance Rhetoric and Policy Behavior in the Netherlands, Belgium, and the United Kingdom.“ *International Studies Quarterly* 39, nr. 2 (1995): 235-254
<<https://www.jstor.org/stable/pdf/2600848.pdf?refreqid=excelsior%3Adecceacac2f3954538c40f0eb281cd22>> [Žiūrėta 2019 03 19].
35. Burke, Peter J. ir Donald C. Reitzes, „The Link between Identity and Role Performance.“ *Social Psychology Quarterly*, Vol. 44, No. 2, 1981. <https://www.jstor.org/stable/3033704?seq=1#metadata_info_tab_contents> [Žiūrėta 2019 02 21].
36. Cantir, Christian ir Juliet Kaarbo, „Contested Roles and Domestic Politics: Reflections on Role Theory in Foreign Policy Analysis and IR Theory.“ *Foreign Policy Analysis*, Vol. 8, Nr. 1, 2012, 5-24. <<https://academic.oup.com/fpa/article/8/1/5/1792136>> [Žiūrėta 2019 03 13].
37. Chafetz, Glenn, Hillel Abramson ir Suzette Grillot, „Role Theory and Foreign Policy: Belarussian and Ukrainian Compliance with the Nuclear Nonproliferation Regime.“ *Political Psychology* 17, nr. 4, 1996, 727-757. <https://www.jstor.org/stable/3792136?read-now=1&seq=8#page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2019 03 19].
38. Chappell, Laura, „Poland in Transition: Implications for a European Security and Defence Policy.“ *Contemporary Security Policy*, 31:2, 2010, 225-248. <<https://doi.org/10.1080/13523260.2010.491312>> [Žiūrėta 2013 03 20].

39. Delfi.lt, „Rusija tulžingai reaguoja į Lietuvos sankcijas dėl užpuolimo Kerčėje: be atsako nelikssite.“ 2018 gruodžio 12 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/demaskuok/rusija-tulzingai-reaguoja-i-lietuvos-sankcijas-del-uzpuolimo-kerceje-be-atsako-neliksitate.d?id=79843037>> [Žiūrėta 2019 04 05].
40. ELTA, „Lietuvos kariai šiais metais dalyvaus 11-oje tarptautinių organizacijų.“ *Diena.lt*, 2019 sausio 29 d. <<http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/lietuvos-kariai-siais-metais-dalyvaus-11-oje-tarptautiniu-operaciju-898973>> [Žiūrėta 2019 04 07].
41. ELTA, „D. Trumpas naujausiame interviu skundėsi šalimis „plėšikėmis“.“ *Lrt.lt*, 2016 kovo 27 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/3/131786/d-trumpas-naujausiame-interviu-skundesisalimis-plesikemis>> [Žiūrėta 2019 04 07].
42. ELTA, „Paskelbta, kada britai rengs referendumą dėl narystės ES.“ *Lrt.lt*, 2016 vasario 20 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/128479/paskelbta-kada-britai-rengs-referenduma-del-narystes-es>> [Žiūrėta 2019 04 09].
43. ELTA, „Premjeras apie Rusijos panaudotą cheminį ginklą: didelė tikimybė nėra fakto patvirtinimas.“ *Lrt.lt*, 2018 balandžio 5 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/208324/premjeras-apie-rusijos-panaudota-chemini-ginkla-didele-tikimybe-nera-fakto-patvirtinimas>> [Žiūrėta 2019 04 05].
44. ELTA, „Prezidentė: neleisime veikti nesaugiai Astravo AE.“ *Lrt.lt*, 2016 liepos 26 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/143710/prezidente-neleisime-veikti-nesaugiai-astravo-ae>> [Žiūrėta 2019 04 05].
45. Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje, „Paskelbta „Eurobarometro“ Lietuvos ataskaita. Lietuvos gyventojai labiausiai pasitiki Europos Sąjunga ir optimistiškai žiūri į ateitį.“ 2019 kovo 5 d. <https://ec.europa.eu/lithuania/Lithuanian%20Eurobarometer%20Report2018_It> [Žiūrėta 2019 04 09].
46. Europos Parlamentas, „Terorizmas Europos Sąjungoje: išpuoliai mirtys ir areštai.“ 2018 liepos 25 d. <<http://www.europarl.europa.eu/news/lt/headlines/priorities/terorizmas/20180703STO07125/terorizmas-europos-sajungoje-ispuoliai-mirtys-ir-arestai>> [Žiūrėta 2019 04 09].
47. Folarin, Sheriff F., „The Politics of International Visibility and Relevance: an Overview of Nigeria’s Role Conceptions In World Politics.“ *African Studies Review*. 1-12, 2011. <<http://eprints.covenantuniversity.edu.ng/3260/1/Folarin%202023.pdf>>. [Žiūrėta 2019 03 09].
48. Galbreath, David J., Ainius Lašas ir Jeremy W. Lamoreaux, „Continuity and Change in the Baltic Sea Region: Comparing Foreign Policies“, New York: Rodopi, 2008. <<https://ebookcentral.proquest.com/lib/viluniv-ebooks/reader.action?docID=556407>> [Žiūrėta 2019 04 01].

49. Garbačiauskaitė-Budrienė, Monika, „D. Grybauskaitė: nuo pat pirmo susitikimo su V. Putinu gavau Rusijos reikalavimų sąrašą.“ *Delfi.lt*, 2017 rugsėjo 4 d. <<https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/d-grybauskaite-nuo-pat-pirmo-susitikimo-su-v-putinu-gavau-rusijos-reikalavimu-sarasa.d?id=75646337>> [Žiūrėta 2019 04 05].
50. Grybauskaitė, Dalia, „Deklaracija dėl Lietuvos ir Lenkijos partnerystės saugumo srityje stiprinimo.“ 2019 vasario 21 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentės-veikla/kalbos/deklaracija-del-lietuvos-ir-lenkijos-partnerystes-saugumo-srityje-stiprinimo/31877>> [Žiūrėta 2019 04 10].
51. Grybauskaitė, Dalia, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės inauguracinė kalba Seime.“ 2014 liepos 12 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentės-veikla/kalbos/lietuvos-respublikos-prezidentės-dalios-grybauskaitės-inauguracinė-kalba-seime/19818>> [Žiūrėta 2019 04 08].
52. Grybauskaitė, Dalia, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės kalba atidarant NATO pajėgų integravimo vadavių.“ 2015 rugsėjo 3 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentės-veikla/kalbos/lietuvos-respublikos-prezidentės-dalios-grybauskaitės-kalba-atidarant-nato-pajėgu-integravimo-vadaviu/23585>> [Žiūrėta 2019 04 06].
53. Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės kalba Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje.“ 2014 rugsėjo 26 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentės-veikla/kalbos/lietuvos-respublikos-prezidentės-dalios-grybauskaitės-kalba-jungtiniu-tautu-generalineje-asamblejoje/20509>> [Žiūrėta 2019 04 10].
54. Grybauskaitė, Dalia, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas.“ 2015 birželio 4 d. <<https://www.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2015>> [Žiūrėta 2019 04 08].
55. Grybauskaitė, Dalia, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas.“ 2016 birželio 9 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2016-m./25366>> [Žiūrėta 2019 04 08].
56. Grybauskaitė, Dalia, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas.“ 2017 birželio 8 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2017-m./27738>> [Žiūrėta 2019 04 08].
57. Grybauskaitė, Dalia, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas.“ 2018 birželio 12 d. <<https://www.lrp.lt/lt/kalbos/metiniai-pranesimai/2018-m./30193>> [Žiūrėta 2019 04 09].
58. Grybauskaitė, Dalia, „Lietuvos Respublikos Prezidentės kalba NATO karinio komiteto konferencijoje.“ 2014 rugsėjo 20 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentės-veikla/kalbos/lietuvos-respublikos-prezidentės-kalba-nato-karinio-komiteto-konferencijoje/20458>> [Žiūrėta 2019 04 06].

59. Grossman, Michael, „Role Theory and Foreign Policy Change: The Transformation of Russian Foreign Policy in the 1990s.“ *International Politics*, 2005, 334–351.
60. Harnisch, Sebastian, „Operationalization of key concepts.“ Kn. Sebastian Harnisch, Cornelia Frank ir Hanns Maull (sud.), *Role Theory in International relations: Approaches and Analyses*, Abingdon: Routledge, 2011, 7-16. <<https://books.google.lt/books?id=XjmlB6xGCpUC&pg=PA7&lpg=PA7&dq=Role+theory:+operation+alization+of+key+concepts:+Sebastian+Harnisch&source=bl&ots=tty0tuU9yH&sig=ACfU3U2G7nxyzkhoTZr0-PhZqkIR-vBQ4g&hl=lt&sa=X&ved=2ahUKEwjfLdk5YHhAhXLaVAKHaTwALQQ6AEwA3oECAYQAO#v=onepage&q=Role%20theory%3A%20operationalization%20of%20key%20concepts%3A%20Sebastian%20Harnisch&f=false>> [Žiūrėta 2019 03 15].
61. Holden, Michael ir Gabriela Baczynska, „Russian agent may have limited mental capacity after nerve attack.“ Reuters, 2018 kovo 22 d. <www.reuters.com/article/us-britain-russia-skipals/russian-agent-may-have-limited-mental-capacity-after-nerve-attack-idUSKBN1GY2H0> [Žiūrėta 2019 04 05].
62. Holsti, Kalevi J., „National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy.“ *International Studies Quarterly*, 14(3), 1970, 233-309. <<https://www.jstor.org/stable/pdf/3013584.pdf>> [Žiūrėta 2019 02 17].
63. IQ, BNS, „Baltijos šalių susitarimas dėl SGD galutinai palaidotas.“ *Alfa.lt*, 2017 rugsėjo 4 d. <<https://naujienos.alfa.lt/leidinys/iq/baltijos-saliu-susitarimas-del-sgd-galutinai-palaidotas/>> [Žiūrėta 2019 04 10].
64. Jakniūnaitė, Dovilė, „Kaip kalbėsime apie 2004–2014 m. Lietuvos užsienio politiką?“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.
65. Jakniūnaitė, Dovilė, „Lietuva ir Rusija: dešimt nestabilaus stabilumo metų.“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas Dešimtmetis. Lietuvos Užsienio Politika 2004 – 2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 100-126.
66. Jakniūnaitė, Dovilė, „Studija apie Lietuvos ir Rusijos santykius, arba kodėl mes dar ilgai neturėsime „normalių“ santykių su Rusija“, *Sociologija. Mintis ir veiksmai* 1, 2008, p. 136.
67. Janeliūnas, Tomas ir Kristina Baubinaitė, „Optimalaus regioninio aljanso paieškos: Lietuvos - Lenkijos strateginė partnerystė.“ *Lietuvos Metinė Strateginė Apžvalga*, Lietuvos metinė strateginė apžvalga. 2006, t. 4 (2005), p. 113-143. ISSN 1648-8016.

- <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154650305/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [Žiūrėta 2019 02 15].
68. Jurevičiūtė, Goda, „NATO atstovas apie Lietuvos kelią Aljanse: neformali delegacija atsirado dar 1991.“ *Lrt.lt*, 2019 m. kovo 29 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/933059/nato-atstovas-apie-lietuvos-kelia-aljanse-neformali-delegacija-atsirado-dar-1991>> [Žiūrėta 2019 04 13].
69. Jurgelevičiūtė, Diana, „Lietuvos tarptautinis subjektiškumas: kokia mažoji valstybė?“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas Dešimtmetis. Lietuvos Užsienio Politika 2004 – 2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 49-75.
70. Karpavičiūtė, Ieva, „Kaita ir nacionalinė tapatybė užsienio politikos studijose: Lietuvos atvejis.“ Politikos mokslų almanachas, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2013. <https://etalpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/31651/2335-7185_2013_V_13.PG_99_134.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Žiūrėta 2019 01 17].
71. Kojala, Linas ir Vilius Ivanauskas, „Lithuanian Eastern Policy 2004–2014: The Role Theory Approach.“, 2014. <http://www.eesc.lt/uploads/news/id839/Lithuanian%20Eastern%20Policy%202004_2014.pdf> [Žiūrėta 2019 02 15].
72. Levickytė, Paulina, ELTA, „Į Vilnių atvykusi Merkel pamalonino Grybauskaitę komplimentu.“ *Delfi.lt*, 2018 rugsėjo 14 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/i-vilniu-atvykusi-merkel-pamalonino-grybauskaite-komplimentu.d?id=79068713>> [Žiūrėta 2019 04 07].
73. Laurinavičius, Česlovas, Raimundas Lopata ir Vladas Sirutavičius, „Kritinis požiūris į Lietuvos užsienio politiką: kas pasikeitė nuo Augustino Voldemaro laikų?“ *Politologija* 54(2), 2009, 91-122. *Politologija*, 54(2), 91-122. <<https://doi.org/10.15388/Polit.2009.2.8411>> [Žiūrėta 2019 03 13].
74. Liauksminas, Saulius, „Ryto garsai“, „Prezidentė: JAV sankcijos Rusijai – rimtas signalas.“ *Lrt.lt*, 2017 liepos 31 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/181349/prezidente-jav-sankcijos-rusijai-rimtas-signalas>> [Žiūrėta 2019 04 10].
75. Liauksminas, Saulius ir „Ryto garsai“, „Prezidentė: tikiuosi, greitojo reagavimo pajėgas vadinsime skraidančiais lietuviais.“ *Lrt.lt*, 2014 spalio 16 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/71393/prezidente-tikiuosi-greitojo-reagavimo-pajegas-vadinsime-skraidanciais-lietuviais>> [Žiūrėta 2019 04 09].
76. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, „Lietuvos dalyvavimas tarptautinėse organizacijose ir mokymų misijose.“ <http://kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/tarptautines_operacijos.html> [Žiūrėta 2019 04 09].

77. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, „Trišalei Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos brigadai bus suteiktas didžiojo etmono Konstantino Ostrogiškio vardas.“ 2017 spalio 4 d. <<https://kam.lt/lt/naujienos/874/aktualijos/875/trisalei-lietuvos-lenkijos-ir-ukrainos-brigadai-bus-suteiktas-didziojo-etmono-konstantino-ostrogiskio-vardas>> [Žiūrėta 2019 04 11].
78. Lietuvos Respublikos Konstitucija, 84 straipsnis. <<https://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>> [Žiūrėta 2019 02 15].
79. Le Prestre, Philippe G., „Author! Author! Defining Foreign Policy Roles After the Cold War.“ Kn. Philippe G. Le Prestre (sud.), *Role Quests in the Post-Cold War Era: Foreign Policies in Transition*, McGill-Queen’s University Press, Montreal and Kingston, 1997. <<https://books.google.lt/books?id=JEHLvAKBnDcC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>> [Žiūrėta 2019 04 01].
80. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Aktyvus JAV vaidmuo Europoje ir regione – mūsų saugumo garantas.“ 2016 gruodžio 29 d. <<https://www.lrp.lt/lt/aktyvus-jav-vaidmuo-europoje-ir-regione-musu-saugumo-garantas/26834>> [Žiūrėta 2019 04 06].
81. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Baltijos šalies vadovė: ES vienybė – tai būtinybė.“ 2016 balandžio 20 d. <<https://www.lrp.lt/lt/baltijos-salies-vadove-es-vienybe-tai-butinybe/25054>> [Žiūrėta 2019 04 09].
82. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Baltijos šalys ir Lenkija stiprina regiono saugumą.“ 2014 gruodžio 2 d. <<https://www.lrp.lt/lt/baltijos-salys-ir-lenkija-stiprina-regiono-sauguma/21537>> [Žiūrėta 2019 04 10].
83. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Bratislavoje – kartinės diskusijos dėl ES ateities.“ 2016 rugsėjo 16 d. <<https://www.lrp.lt/lt/bratislavoje-kertines-diskusijos-del-es-ateities/26150>> [Žiūrėta 2019 04 09].
84. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Dalia Grybauskaitė: Lietuviai visada buvo vieni didžiausių eurooptimistų.“ 2016 gruodžio 5 d. <<https://www.lrp.lt/lt/dalia-grybauskaite-lietuviai-visada-buvo-vieni-didziausiu-eurooptimistu/26691>> [Žiūrėta 2019 04 09].
85. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Dvišalis Lietuvos ir Lenkijos Prezidentų susitikimas: bendri iššūkiai reikalauja bendrų pastangų.“ 2016 rugpjūčio 25 d. <<https://www.lrp.lt/lt/dvisalis-lietuvos-ir-lenkijos-prezidentu-susitikimas-bendri-issukiai-reikalauja-bendru-pastangu/25989>> [Žiūrėta 2019 04 10].
86. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Elektros jungtys su Švedija ir Lenkija – istorinis pasiekimas.“ 2015 gruodžio 14 d. <<https://www.lrp.lt/lt/elektros-jungtys-su-svedija-ir-lenkija-istorinis-pasiekimas/24378>> [Žiūrėta 2019 04 10].

87. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Gruzijos gerovei – tolesnis reformų įgyvendinimas.“ 2017 kovo 30 d. <<https://www.lrp.lt/lt/gruzijos-gerovei-tolesnis-reformu-igyvendinimas/27314>> [Žiūrėta 2019 04 11].
88. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos bendradarbiavimas stiprina regiono saugumą.“ 2015 gegužės 29 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-lenkijos-ir-ukrainos-bendradarbiavimas-stiprina-regiono-sauguma/22869>> [Žiūrėta 2019 04 11].
89. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuva ir Latvija – bendrų interesų vienijamos partnerės.“ 2015 liepos 13 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-ir-latvija-bendru-interesu-vienijamos-partneres/23285>> [Žiūrėta 2019 04 10].
90. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuva ir Sakartvelas – artimos draugės ir partnerės.“ 2019 kovo 7 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-ir-sakartvelas-artimos-drauges-ir-partneres/31957%20>> [Žiūrėta 2019 04 11].
91. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuva remia Moldovos europinį pasirinkimą.“ 2015 balandžio 22 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-remia-moldovos-europini-pasirinkima/22576>> [Žiūrėta 2019 05 01].
92. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuva stiprina oro gynybą.“ 2015 lapkričio 27 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-stiprina-oro-gynyba/24263>> [Žiūrėta 2019 04 08].
93. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos Respublikos Prezidentė: „Rusija terorizuoja kaimynes ir taiko teroristų metodus.““ 2014 rugsėjo 26 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-respublikos-prezidente-rusija-terorizuoja-kaimynes-ir-taiko-teroristu-metodus/21672>> [Žiūrėta 2019 04 05].
94. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės interviu žurnalui IQ.“ 2014 07 07 <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-respublikos-prezidentes-dalios-grybauskaites-interviu-zurnalui-iq/21684>> [Žiūrėta 2019 04 06].
95. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos užsienio politika tampa globali.“ 2018 sausio 17 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-uzsienio-politika-tampa-globali/29205>> [Žiūrėta 2019 04 08].
96. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos vadovė pažymi „persilaužimą“ dislokuojant Vokietijos pajėgas.“ 2016 liepos 7 d. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuvos-vadove-pazymi-persilauzima-dislokuojant-vokietijos-pajegas/25638>> [Žiūrėta 2019 04 06].
97. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė pasirašė įstatymą dėl gynybos stiprinimo.“ 2014 liepos 14 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidente-pasirase-istatyma-del-gynybos-stiprinimo/19844>> [Žiūrėta 2019 04 08].

98. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė: „Reikalaujama sprendimų turiu atsižvelgti ir į geopolitinę situaciją“.“ 2014 gruodžio 30 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidente-reikalaujama-sprendimu-turiu-atsizvelgti-ir-i-geopolitine-situacija/21670>> [Žiūrėta 2019 04 10].
99. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės Dalios Grybauskaitės interviu Lenkijos naujienų agentūrai PAP.“ 2015 gegužės 8 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-dalios-grybauskaites-interviu-lenkijos-naujienu-agenturai-pap/22680>> [Žiūrėta 2019 04 05].
100. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės Dalios Grybauskaitės interviu savaitraščiui „Expres Nedelia“.“ 2015 birželio 4 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-dalios-grybauskaites-interviu-savaitrasciui-expres-nedelia/22943>> [Žiūrėta 2019 04 05].
101. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės interviu Bloomberg Davose.“ 2016 sausio 22 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-interviu-bloomberg-davose/24582>> [Žiūrėta 2019 05 07].
102. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės interviu Lenkijos naujienų agentūrai PAP.“ 2018 vasario 15 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-interviu-lenkijos-naujienu-agenturai-pap/29453>> [Žiūrėta 2019 04 08].
103. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė tiesiogiai D. Trumpui pristatė specifines Lietuvos grėsmes.“ 2017 liepos 6 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidente-tiesiogiai-d.-trumpui-pristate-specifines-lietuvos-gresmes/28005>> [Žiūrėta 2019 04 07].
104. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės interviu „Foreign Policy“.“ 2017 kovo 25 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-interviu-foreign-policy/27303>> [Žiūrėta 2019 05 03].
105. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės komentaras „Lietuvos radijui“ apie vizitą Varšuvoje.“ 2014 liepos 22 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-komentaras-lietuvos-radijui-apie-vizita-varsuvoje/21678>> [Žiūrėta 2019 04 05].
106. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė: „Laivyba gelbėjama neskaidriai“.“ 2015 rugpjūčio 22 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidente-laivininkyste-gelbejama-neskaidriai/23505>> [Žiūrėta 2019 04 05].
107. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė nubrėžė užsienio politikos uždavinius.“ 2015 liepos 1 d. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidente-nubreze-uzsienio-politikos-uzdavinius/23148>> [Žiūrėta 2019 04 10].

108. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Regiono saugumas – bendras Baltijos ir Šiaurės šalių interesas.“ 2014 spalio 21 d. <<https://www.lrp.lt/lt/regiono-saugumas-bendras-baltijos-ir-siaures-saliu-interesas/20645>> [Žiūrėta 2019 04 10].
109. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Rusija yra agresorė.“ 2015 vasario 9 d. <<https://www.lrp.lt/lt/rusija-yra-agresore/22114>> [Žiūrėta 2019 04 05].
110. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Rusija vykdo atvirą karą prieš Ukrainą“, – sako Lietuvos vadovė.“ 2015 sausio 23 d. <https://www.lrp.lt/lt/rusija-vykdo-atvira-kara-pries-ukraina-sako-lietuvos-vadove/21789>> [Žiūrėta 2019 04 05].
111. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Susitikime su Prezidentu B. Obama – Lietuvos saugumo garantijos.“ 2014 rugėjo 3 d. <<https://www.lrp.lt/lt/susitikime-su-prezidentu-b.-obama-lietuvos-saugumo-garantijos/20283>> [Žiūrėta 2019 04 06].
112. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Šaukimas į privalomąją karo tarnybą bus nuolatinis.“ 2016 birželio 21 d. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/saukimas-i-privalomaja-karo-tarnyba-bus-nuolatinis/25470>> [Žiūrėta 2019 04 09].
113. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Ukraina vaduojasi ne tik iš agresijos, bet ir iš korupcijos.“ 2016 gruodžio 12 d. <<https://www.lrp.lt/lt/ukraina-vaduojasi-ne-tik-is-agresijos-bet-ir-is-korupcijos/26729>> [Žiūrėta 2019 05 03].
114. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Velse – Lietuvos saugumui svarbūs sprendimai.“ 2014 rugsėjo 5 d. <<https://www.lrp.lt/lt/velse-lietuvos-saugumui-svarbus-sprendimai/20298>> [Žiūrėta 2019 04 06].
115. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „VGT patvirtino prioritetinius Lietuvos gynybos poreikius.“ 2018 kovo 20 d. <<https://www.lrp.lt/lt/vgt-patvirtino-prioritetinius-lietuvos-gynybos-poreikius/29663>> [Žiūrėta 2019 04 09].
116. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Vokietija – svarbi Lietuvos partnerė.“ 2017 kovo 2 d. <<https://www.lrp.lt/lt/vokietija-svarbi-lietuvos-partnere/27157>> [Žiūrėta 2019 04 05].
117. Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Vokietijos kariai Lietuvoje – tai lūžis.“ 2016 liepos 11 d. <<https://www.lrp.lt/lt/vokietijos-kariai-lietuvoje-tai-luzis/25672>> [Žiūrėta 2019 05 03].
118. Lietuvos Respublikos Seimo užsienio reikalų komitetas, „Sprendimas dėl 2017–2020 m. Lietuvos Respublikos paramos Gruzijai veiksmų plano Nr. 105-S-6.“ 2017 balandžio 21 d. <www.lrs.lt/sip/getfile3?p_fid=4141> [Žiūrėta 2019 05 01].

119. Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas, „Bendradarbiavimas su Moldova.“ <<https://orangeprojects.lt/lt/moldova/bendradarbiavimas-su-Moldova>> [Žiūrėta 2019 05 01].
120. Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas, „Bendradarbiavimas su Ukraina.“ <<https://orangeprojects.lt/lt/ukraina/bendradarbiavimas-su-ukraina>> [Žiūrėta 2019 05 03].
121. Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas, „Projektai.“ <<https://orangeprojects.lt/lt/gruzija/gruzijos-projektai>> Žiūrėta 2019 05 01].
122. Minotaitė, Gražina, „Europos normatyvinė galia“ ir Lietuvos užsienio politika.“ *Politologija* 2006, Nr. 3 (43), p. 3-19. <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154201009/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūrėta 2019 03 19].
123. Miniotaitė, Gražina, „Tapatybės paieškos šiuolaikinėje Lietuvos užsienio politikoje: tarp Šiaurės ir Rytų dimensijų“, Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2004, Vilnius, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2005.
124. North Atlantic Treaty Organization, „Joint press point with NATO Secretary General Jens Stoltenberg and President Dalia Grybauskaitė of Lithuania.“ 2014 lapkričio 21 d. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_115060.htm?selectedLocale=uk> [Žiūrėta 2019 05 01].
125. Pugačiauskas, Vyktintas, LRT televizijos laida „Savaitė“, „JAV: tapęs kandidatu, D. Trumpas griaua NATO.“ *Lrt.lt*, 2016 liepos 25 d. <www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/3/143514/jav-tapes-kandidatu-d-trumpas-griaua-nato> [Žiūrėta 2019 04 07].
126. Sakaki, Alexandra, *Japan and Germany as Regional Actors: Evaluating Change and Continuity after the Cold War*, London, New York: Routledge, 2013. <<https://books.google.lt/books?id=YmwllJUGDJsC&pg=PA15&dq=role+set+aggestam&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwui25OkmYLhAhVBjIAKHeg0B2EQ6AEIMDAB>> [Žiūrėta 2019 03 05].
127. Saldžiūnas, Vaidas ir Delfi.lt, „D. Trumpas auklėjo NATO šalių lyderius: jūs mums skolingi, o 2 procentų gynybai neužteks.“ 2017 gegužės 25 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/europietis/d-trumpas-auklejo-nato-saliu-lyderius-jus-mums-skolingi-o-2-procentu-gynybai-neuzteks.d?id=74751326>> [Žiūrėta 2019 04 07].
128. Savickas, Edgaras, „Monstras šalia mūsų. Astravo AE gimimo istorija.“ *Delfi.lt*, 2017 liepos 4 d. <<https://www.delfi.lt/multimedija/astravas-monstras-salia-musu/monstras-salia-musu-astravo-ae-gimimo-istorija.d?id=75121538>> [Žiūrėta 2019 04 05].
129. Sėlenienė, Laura, „SGD terminalas oficialiai atidarytas: pradėjo suktis skaitiklis už „Independence“ nuomą.“ *15min*, 2014 gruodžio 3 d. <<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/sgd-terminalas-oficialiai-atidarytas-pradejo-suktis-skaitiklis-uz-independence-nuoma-664-470621>> [Žiūrėta 2019 04 09].

130. Slušnytė, Rūta, „VŽ paaiškina: kodėl rengiamas referendumas dėl „Brexit“. *Verslo žinios*, 2016 gegužės 23 d. <<https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2016/05/23/vz-paaiskina-kodel-rengiamas-referendumas-delbrexit>> [Žiūrėta 2019 04 09].
131. Statkus, Nortautas ir Kęstutis Paulauskas „Lietuvos užsienio politika tarptautinių santykių teorijų ir praktikos kryžkelėje.“ *Politologija*. 2006, Nr. 2 (42), p. 12-61. ISSN 1392-1681. <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154649148/DS.002.0.01.ARTIC>> [Žiūrėta 2019 02 15].
132. Statkus, Nortautas ir Kęstutis Paulauskas, *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?*, Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008. www.lka.lt/download/2645/tarp_geopolitikos_ir_postmoderno.pdf [Žiūrėta 2019 02 17].
133. Špokas, Edvardas, „Laba diena, Lietuva“, „D. Grybauskaitė: „Zapad“ pratybos bus labai naudingos.“ *Lrt.lt*, 2017 rugsėjo 14 d. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/186339/d-grybauskaite-zapad-pratybos-bus-labai-naudingos>> [Žiūrėta 2019 04 05].
134. The Lithuania Tribute, „The Lithuanian experience is so important to Ukraine.“ *En. Delfi*, 2016 balandžio 29 d. <<https://en.delfi.lt/world-lithuanians/the-lithuanian-experience-is-so-important-to-ukraine-hon-consul.d?id=71131694>> [Žiūrėta 2019 04 21].
135. The Presidential Administration of Ukraine, „Petro Poroshenko: We are grateful to Lithuania for supporting the European aspirations of Ukraine.“ 2017 gruodžio 8 d. <<https://www.president.gov.ua/en/news/mi-vdyachni-litvi-za-pidtrimku-yevropejskih-pragnen-ukrayini-44950>> [Žiūrėta 2019 05 05].
136. The Presidential Administration of Ukraine „Presidents of Ukraine and Lithuania: New tough sanctions should be imposed against Russia.“ 2018 gruodžio 7 d. <<https://www.president.gov.ua/en/news/proti-rosiyi-mayut-buti-zaprovadzheni-novi-zhorstki-sankciyi-51854>> [Žiūrėta 2019 05 05].
137. The White House Office of the Press Secretary, „Remarks by President Obama and Leaders of Baltic States in Multilateral Meeting.“ *President Barack Obama*, 2014 rugsėjo 3 d. <<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-and-leaders-baltic-states-multilateral-meeting>> [Žiūrėta 2019 04 19].
138. The White House Office of the Vice President, „Remarks by Vice President Joe Biden at the National Library Of Latvia.“ 2016 rugpjūčio 24 d. <<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/08/24/remarks-vice-president-joe-biden-national-library-latvia>> [Žiūrėta 2019 04 19].

139. The White House, „Remarks by President Trump and Heads of the Baltic States in Joint Press Conference.” 2018 balandžio 3 d. <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-heads-baltic-states-joint-press-conference/>> [Žiūrėta 2019 04 19].
140. Thies, Cameron G. ir Leslie E. Wehner, „Role theory, narratives, and interpretation: The domestic contestation of roles.“ *International Studies Review*, 16(3), 411-436, 2014. <<https://doi.org/10.1111/misr.12149>> [Žiūrėta 2019 03 02].
141. Thies, Cameron G., „Role Theory and Foreign Policy Analysis.“ 2009. Prieiga per internetą <https://www.researchgate.net/publication/228985348_Role_Theory_and_Foreign_Policy> [Žiūrėta 2019 02 13].
142. Tuathaigh, Gearóid Ó, „Introduction: Rethinking Geopolitics.“, Kn. Gearóid Ó Tuathaigh, Simon Dalby (sud.), *Rethinking Geopolitics*, London, New York: Routledge, 1998, 1-15. <<https://frenndw.files.wordpress.com/2010/03/geopolitics-a-rethinking.pdf>> [Žiūrėta 2019 03 13].
143. U.S. Embassy Tallinn, „Remarks by Vice President Mike Pence at a Joint Press Availability with Baltic Leaders.” 2017 liepos 31 d. <<https://ee.usembassy.gov/remarks-vice-president-mike-pence-joint-press-availability-baltic-leaders/>> [Žiūrėta 2019 04 13].
144. Vaišvila, Pranciškus BNS, „Lietuva ir Lenkija derins bendrą poziciją dėl NATO reformos. *15min*, 2018 vasario 17 d. <“<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuva-ir-lenkija-derins-bendra-pozicija-del-nato-reformas-56-927614>> [Žiūrėta 2019 04 09].
145. Valančiūtė, Jūratė ir ELTA, „Prie NATO misijos Afganistane prisijungė Lietuvos kariai.“ *Delfi.lt*, 2018 balandžio 24 d. <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prie-nato-misijos-afganistane-prisijunge-lietuvos-kariai.d?id=77798559>> [Žiūrėta 2019 04 07].
146. Wehner, Leslie E., „Role Theory and Geopolitical Thinking in South America.“ 1-101-120. Kn. Marcial A. G. Suarez, Raffael Duarte Villa, Brigitte Weiffen (sud.), *Power Dynamics and Regional Security in Latin America*, 2017, 101-120. <<https://books.google.lt/books?id=gDkuDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>> [Žiūrėta 2019 03 14].
147. Walker, Stephen, „National Role Conceptions and Systemic Outcomes“ Kn. L. Falkowski (sud.), *Psychological Models in International Politics*, Boulder, CO: Westview Press, 1979, 169-210.
148. Walker, Stephen G., „The Relevance of Role Theory to Foreign Policy Analysis.“ Kn. Stephen G. Walker (sud.), *Role Theory and Foreign Policy Analysis*, 1987, Duke University Press, ISBN 0-8223-0714-6.

149. 15min, „Donecko separatistų vadeiva: Rytų Ukraina nori prisijungti prie Rusijos.“ 2019 balandžio 9 d. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/donecko-separatistu-vadeiva-rytu-ukraina-nori-prisijungti-prie-rusijos-57-1128304>> [Žiūrėta 2019 04 05].

150. 15min, „Lenkijos žiniasklaida apie A. Dudos ir D. Grybauskaitės susitikimą: esame arti sutarimo.“ 2018 vasario 20 d. <www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/lenkijos-ziniasklaida-apie-a-dudos-ir-d-grybauskaites-susitikima-esame-arti-sutarimo-57-928444> [Žiūrėta 2019 04 11]

SUMMARY

Lithuania's Role in the International Arena during the Second Term of D. Grybauskaitė

This Master's Thesis aims to determine what kind of roles Lithuania has performed during the second term of D. Grybauskaitė (2014-2019). It also seeks to answer the question, what development trends of identified roles could be noticed? To achieve the main purpose the following tasks were formulated: 1. To discuss role theory and reveal the position of political leader; 2. To formulate the narrowed set of possible Lithuania's roles, taking into account the frames of Lithuanian identity; 3. To analyze the declared foreign policy goals and choices of D. Grybauskaitė in order to identify what roles Lithuania has tried to perform in the international system in 2014-2019; 4. To investigate how does the expectations from other actors in the international system match with national role performance; 5. To determine the interaction between theoretically declared and practically constructed role.

Role theory is used as a theoretical approach in this Master's thesis. In this case, the term of role has three elements – role conception, role expectation and role performance. In order to identify what roles Lithuania has performed during the second term of Grybauskaitė, the method of qualitative content analysis was chosen. Official speeches, interviews and statements were analyzed in order to determine role conception of D. Grybauskaitė. To determine the interaction between role conception and role performance, official documents, decisions and actions were important and also was taken into consideration. Finally, the speeches and interviews of leaders and their representatives from US, EU and the Eastern partners Ukraine and Georgia revealed the expectations towards Lithuania. It provided the opportunity to examine whether the role conception of Lithuania matches with expectations from other actors in the international system.

It was discovered that during the second term of D. Grybauskaitė, Lithuania played six main roles in the international arena: "anti-imperialist agent", "faithful ally-atlanticist", "territorial defender", "pro-European multilateralist", "promoter of regional cooperation" and "bridge". The set of roles confirmed rather stable than unexpected guidelines for Lithuanian foreign policy: US prioritization, the pro-European direction, harsh stance towards Russia, active support for the Eastern Partnership. However, it is important to indicate that compared to the first term of D. Grybauskaitė, her position during the second term returned to the tracks drawn by V. Adamkus. The main factor which has led to these changes was

aggressive Russian behavior. The President of Lithuania took a consistent and extremely rigorous stance against it, constantly reminding Western leaders of the Russian expansion possibility. Russian actions also highlighted the importance of US and NATO. The factor of Russian aggression can also be seen as an impetus for taking measures to strengthen the country's defense and thus consolidating the role of the “territorial defender”. Such role changes because of the circumstances in the international arena, proves that structural factors are much more influential than leader's preferences. It is important to mention that all three elements of role coincided with one another.